

Aphorismi de cognoscendis et curandis febribus / Edidit Maximilianus Stoll.

Contributors

Stoll, Maximilian, 1742-1788.

Publication/Creation

Paris : A. Croullebois, Anno secundo Reipublicae Gallicae, [1794]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ptc7w43d>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

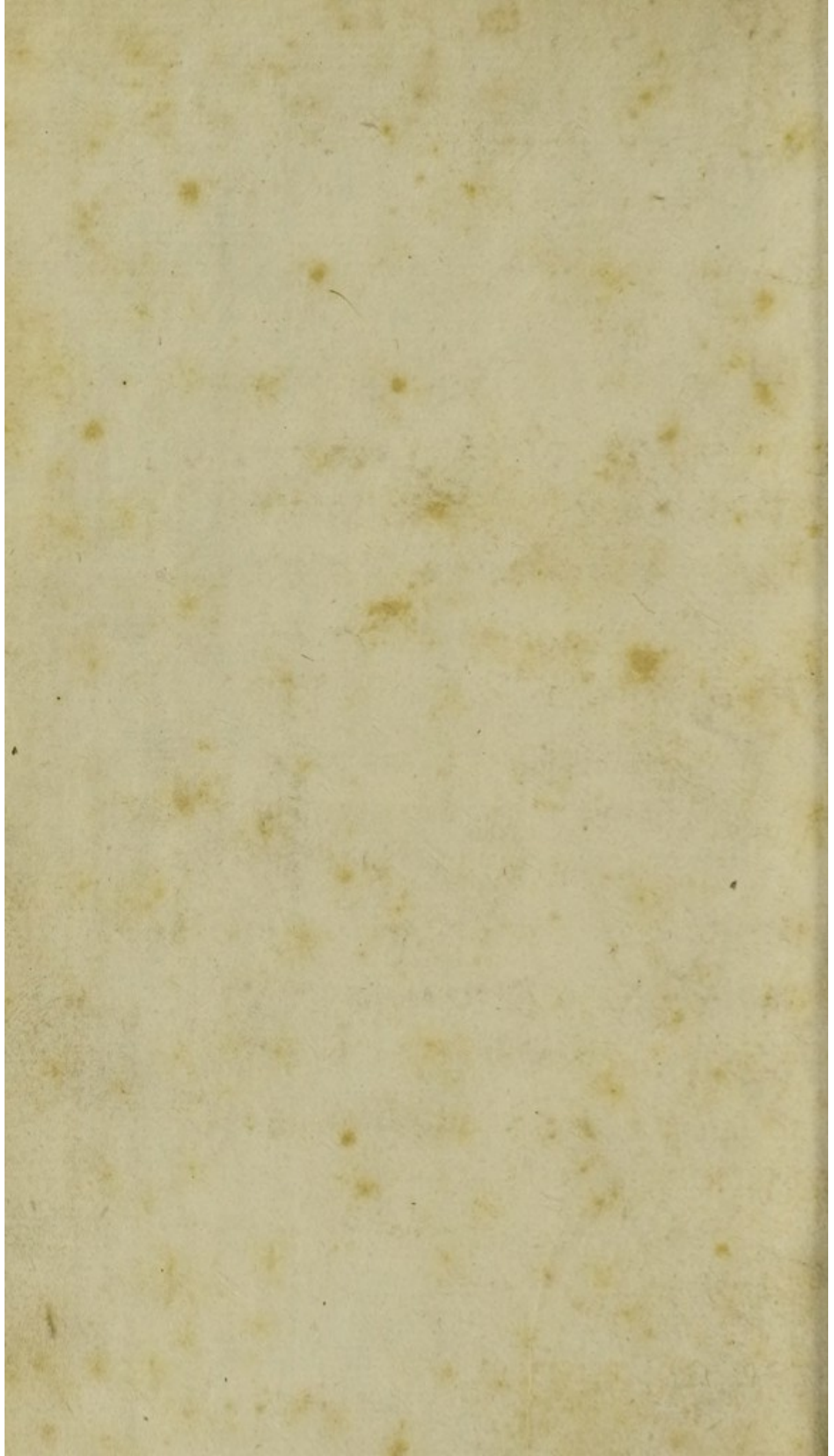

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

49953/B

558. S. Palma

APHORISMI

DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS

FEBRIBUS.

EDIDIT

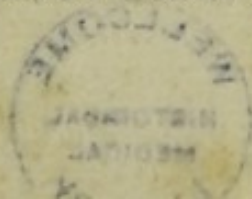
MAXIMILIANUS STOLL.

PARISIIS

Apud A. CROULLEBOIS, Bibliopolam, viâ dictâ
des Mathurins-Châlier.

Anno secundo Reipublicæ Gallicæ Unius & Indivisibilis.

A. P. H. O. L. S. M. I.

D. E.

COGNOSCENDIS ET CURANDIS

F. E. R. R. I. B. U. S.

E. D. I. D. I. T.

M. A. X. I. M. I. L. I. A. N. U. S. S. T. O. L. L.

P. A. R. I. S. I. S.

Apud A. Crochardus, Bibliopolam, viis dicitur
des Mathurins-Châtelier.

Anno secundo Republicae Gallicae Unius & Individuabilis.

LECTORI.

APHORISTICUM Boërhavii dicendigenus, paucis multa complectens, mihi semper est plurimum probatum.

Placent enim fideliter castèque observata, & canones inde legitimâ inductione confecti, significanter dein, lucidèque expressi. Hæc dos est Boërhavianis; hoc mihi exemplar fuit: quod si non fuero affecutus, erunt, qui melius facient, sed tum solum, si Boërhavium *approximando* sequantur. Verum uti hæc præbo, ita displicet illa, ut nunc est, ventosa loquacitas, quæ sub amplo verborum volumine nil solidi tenet: displicet illa opinionum vertigo, quâ ars laborat, ubi hypothesis hypothesin trudit.

En cur summi Viri Aphorismis de cognoscendis & curandis febribus meos junxerim, eosque non paucos, nec absque labore sanè. Nempe illius quædam aut expungenda videbantur, aut refingenda: alia aliter digerenda: quæ utique Vir immortalis, si illi daretur, recentiorum observatis nunc uti, pro ingenii sui admirabili felicitate multò abundantius præstitisset. Quippe febrium contemplatio magis solers claros in arte Viros exercuit hucusque profectò multos, neque id incassum: crevit hinc observationum silva, unde selectus institui, & axiomata condi debebant, Boërhavianis inferenda.

Actorum rationem me debere Lectori, paulò magis articulatam, & quæ omissa, mutata, inserta propius spectet, lubens fateor: verum, cum omnium nequeam, intra arctos epitomes cancellos clausus, paucorum nolim, id negotii in tempora prælectionum distuli.

Sed vel sic noverit peritus Lector, quid præstiterim, & hosce meos conatus æqui faciet.

CONSPECTUS

MATERIARUM.

FEBRIS IN GENERE. pag. 1

<i>F</i> ebus Stationaria.	4
<i>F</i> ebres annuæ	5

FEBRIS INFLAMMATORIA CUM INFLAMMATIONIBUS TOPICIS. 9

<i>Phrenitis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Angina.</i>	13
<i>Angina inflammatoria.</i>	14
<i>Angina suppuratoria.</i>	19
<i>Angina gangrænosa.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Angina scirrosa.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Angina convulsiva.</i>	20
<i>Angina aquosa.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pleuritis humida, seu angina bronchialis.</i>	22
<i>Peripneumonia vera.</i>	23
<i>Pleuritis, & pleuroperipneumonia latens chronica.</i>	33
<i>Pleuritis sicca.</i>	35
<i>Paraphrenitis.</i>	44
<i>Inflammatio mediastini, pericardii, cordis.</i>	45
<i>Hepatitis & icterus multiplex.</i>	46
<i>Ventriculi instammatio.</i>	54
<i>Intestinorum inflammatio.</i>	56
<i>Nephritis.</i>	62
<i>Vesicæ urinariæ inflammatio.</i>	64

C O N S P E C T U S.	v
FEBRIS BILIOSA.	65
FEBRIS PITUITOSA.	72
<i>Peripneumonia notha.</i>	74
FEBRIS INTERMITTENS.	76
<i>Febres continuæ remittentes.</i>	87
<i>Febris ardens, seu καυσος.</i>	89
<i>Febris putrida.</i>	91
FEBRES EPIDEMICE INCURRENTES.	98
<i>Variolæ.</i>	99
<i>Infitio variolarum.</i>	101
<i>Morbilli.</i>	113
<i>Scarlatina.</i>	115
FEBRIS INDETERMINATA, INCOGNITA, NOVA.	118
METHODUS INDIRECTA, GENERALIS, SYMPTOMATICA.	<i>ibid.</i>
<i>Frigus febrile.</i>	123
<i>Tremor febrilis.</i>	124
<i>Anxietas febrilis.</i>	125
<i>Sitis febrilis.</i>	127
<i>Nausea febrilis.</i>	128
<i>Ructus & flatus.</i>	130
<i>Vomitus febrilis.</i>	131
<i>Debilitas febrilis.</i>	133
<i>Malignitas febrilis.</i>	134
<i>Calor febrilis.</i>	136
<i>Delirium febrile.</i>	139
<i>Coma febrile.</i>	142

CONSPECTUS.

<i>Pervigilium febrile.</i>	143
<i>Status nervosus.</i>	144
<i>Convulsio febrilis.</i>	146
<i>Sudor febrilis.</i>	147
<i>Diarrhœa febrilis.</i>	149
<i>Exanthemata febrilia.</i>	150
<i>Aphthæ.</i>	153

FEBRES SPORADICÆ ET SINGULARES.

<i>Febris lactea.</i>	158
<i>Febris puerperalis.</i>	160

FEBRIS LENTA HECTICA

<i>Phthisis pulmonalis.</i>	167
-----------------------------	-----

PHTHISES ALIÆ.

	173
MONITA ET PRÆCEPTA.	<i>ibid.</i>

FINIS.

143	<i>Febris febrilis.</i>	
144	<i>Tremor febrilis.</i>	
145	<i>Anxietas febrilis.</i>	
147	<i>Sitis febrilis.</i>	
148	<i>Nausea febrilis.</i>	
150	<i>Ructus & flatus.</i>	
151	<i>Vomitus febrilis.</i>	
153	<i>Debilitas febrilis.</i>	
154	<i>Malignitas febrilis.</i>	
156	<i>Calor febrilis.</i>	
159	<i>Delirium febrile.</i>	FEBRIS
161	<i>Coma febrile.</i>	

FEBRIS IN GENERE.

I.

FEBRIS frequentissimus morbus, plerorumque morborum aut initium, aut comes, aut finis est; eorum quoque, uti & mortis, & sanationis optima causa; hinc accuratius explicanda.

2. Cujus quia abdita habetur natura, summâ ope cavendum ab omni errore, in illâ indagandâ.

3. Errori tamen facilem hinc occasionem præbet ingens numerus symptomatum, quo plerumque stipitur, & sine quibus febris esse potest.

4. Ut ille vitetur, opus erit ex infinitis illa phœnomena sola eligere, quæ omni feбри semper adsunt, quorumque cognita præsentia omnes medicos docet febrim adesse; quorum absentiam judicant, hominem febre carere.

5. Dein ex his detectis riteque expensis natura febris individua inveniendâ erit.

6. Febris omnis calorem præternaturalem, pulsus a naturali conditione alterationem, atque aliam quancunque functionem, vel etiam plures, læsas habet; vario id tamen tempore, gradu, successione.

7. Hæc vero derivanda sunt ab irritabilitate cordis & arteriarum auctâ, & exstimulatâ, a quocunque demum stimulo, & vitæ sic irritatæ conatu adversus stimulum inimicum.

Igitur febris est affectio vitæ, conantis moerem avertere.

8. Hinc febris notio nec a fermentatione, neque ab humorum dissolutione, neque ab eorundem coagulo, aut densitate universim est repetenda. Ne forte quasdam ipsius febris causas remotiores, aut alius effectus habeas pro causâ proximâ.

9. Ex his quoque colligitur febrim morbum esse

2 FEBRIS IN GENERE.
non hujus solum, vel illius humoris, sed totius substantiæ.

10. Ubi ea irritatio tanta est, ut morbus velociter, & cum periculo decurrat, febris *acuta* dicitur.

11. Ubi tarde, idque cum periculo, vel etiam sine eo, *lenta* vocatur.

12. Utraque *communis* sive epidemica, vel huic illique homini *singularis*.

13. *Acuti febriles morbi* vocantur, quos dicta febris (10) comitatur; *chronici febriles* autem, in quibus adest febris (11).

14. Hinc illorum omnium (13) explanatio pendet a cognitâ prius febris naturâ.

15. Quam cum in irritabilitate cordis & arteriarum auctâ posuerimus, eaque augeri, incitarique possit a causis numero & varietate infinitis, patebit, febris causam proximam infinitas causas pro suis proximis agnoscere:

16. Quarum binæ semper conjungi debent ad prodrendam febrem, *prædisponens* una, atque altera *excitans*, cum neutra sola sufficiat.

7. Causæ excitantes sunt numero ferme infinitæ; cum quidquid nimium stimulare cor & arterias possit, ad causas febriles pertineat: sola quoque corporis disproportion ad ambientia, febris sit causa.

8. Causæ excitantes fere solæ notæ, & sæpius determinandæ; prædisponentes, ut plurimum, ignorantur.

1. Causa prædisponens per febrem ipsam tollitur, aut n. perpetuum, uti e. g. in variolis, & morbilis; aut pro tempore, uti in febribus aliis plerisque.

2. Nonnunquam ea solum ex parte aufertur: inde *relaxus*.

2. Causæ excitantes, utut (17) innumeræ, ad certas nihilminus classes reduci possunt: sunt enim quædam *singulares*; aliæ vero *universales*.

22 *Singulares* uni tantum, alterive individuo ita

infunt, ut in pluribus eodem simul tempore non reperiuntur. *Universales* verò aut *populares* pluribus communis sunt, eadem tempestate eodem fere modo factis.

23. Propiores singulares caussa (22) referri possunt ad quaedam capita: *α*) Ingesta acia, cibi, potus, condimenti, medicamenti, vel veneni titulo, eadem donata hac proprietate, ut digeri, moveri; excerni nequeant; aut eâ copiâ assumta, ut irritent, suffocent, obstruant, putrescant. *β*) Retenta intra corpus, quæ excerni solebant, ob frigus, unctiones, animi affectus tristes, cibos, potus, medicamenta, venera, aërem nebulosum pinguem, quietem, exercitia solita remissa, obstructions, compressiones a contentis, vel ambientibus. *γ*) Gestu, ut motus nimius animi vel corporis, calor, ætus. *δ*) Applicata externa, acia, pungentia, rodentia, lacerantia, urentia, inflammantia. *ε*) Quæ humores, horumque motus valde immutant, ut multa externa, vel interna, fames, evacuatio, pus, aqua, ichor, hydropicorum, empyicorum, serum acre alicubi collectum, bilis accensa, inflammatio, suppuratio, gangræna, cancer, vigilæ nimix, acriora cujuscunque rei studia, venus nimium culta, &c.

24. Caussa universales, (21) aut certæ annorum constitutioni periodice recurrenti debentur, aut annuæ mutationi, aut intercurrenti cuidam univarsali miasmata.

25. Hinc febrium momentosa divisio nascitur: cum caussa *singulares* dent febres *sporadicæ*, itemque *singulares*; *universales* verò *stationarias*, *annuæ* & *epiamicæ intercurrentes*.

26. Sporadica febris est a vitio quodam domestico, & singulari, tempus anni aut constitutionem epidemicam non respiciente, utut illa in epidemicum nortum plerumque convertatur aut cum eodem jungatur, exemplo variolarum, &c.

FEBRIS STATIONARIA.

27. *Stationaria* certo annorum curriculo continetur, sensim increfcit, viget, atque iterum decrefcit: alteri alterius indolis subnafcenti locum concedens.

28. An *eadem* *stationaria*, post aliquot emensa annorum curricula, certo ac stabili quodam ordine recurrant; num earum definitus quidam fit numerus, an vero novæ subinde nascantur, determinari non potest, ob defectum observationum multis annis continuis, per industrios medicos, eodem in loco capiendarum, & cum aliis, alibi institutis, comparandarum.

29. Hinc ignorantur hucusque indoles, numerus, extensio, periodus febrium *stationariarum*.

30. Id solum constat per observationes Sydenhamianas, & nostras, febrem *stationariam* omnibus omnino febribus, & febrilibus morbis, seu sint ab annua mutatione, seu a causa quadam singulari productæ, dominari, eosque in suam potestatem redigere:

1. In chronicos quoque, seu febriles illi sint, seu febris expertes, magnum imperium esse *stationariæ* febris.

2. Febris *stationaria* variosæpe lusus habet, variosque morbos mentitur, utut eadem ubique sit & indoles morbi atque medendi eadem ubique ratio.

3. Cognosci autem *stationariæ* natura potest imo; imo. ex spontaneâ morbi sibi relictæ solutione solius naturæ viribus peractâ, ejusdemque eventu vario, spontaneo; 2do. ex juvantibus & nocentibus forte abhibitis; 3tio. ex analogiâ cum aliis febribus aliunde cognitæ.

4. Hinc intelligitur, quid agendum sit, in novæ febris ingressu.

5. Cum sub iisdem aëris qualitatibus sensibilibus diversæ nihilominus subinde *stationariæ* febres sint ob-

servata, patet, alias quoque dari atque hucusque ignotas causas febrium popularium.

FEBRES ANNUÆ.

36. Annuæ febres dicuntur, quæ singulis annis constanti quadam lege recurrunt, seseque excipiunt, nisi quadam temporum anomalia, cœlique mutationes abnormes intercurrent, & hanc annuarum successione turbent.

37. Sunt autem hæ annuæ: febris inflammatoria, biliosa, pituitosa, quæ quasi principes & febres cardinales considerantur, itemque intermittens.

38. Quarum singulæ tam late patent, ut innumera alia febres ad aliquam ex hæcè reduci possint, ad eam videlicet, quæcum major affinitas, & analogia intercedit.

39. Qualibet harum cardinalium definitæ anni parti respondet: inflammatoria adultæ hyemii, & veri primo; biliosa æstati vigenti, atque inchoanti autumnò; pituitosa vero istius finii, & initio hyemis, item veri in æstatem vergenti. Intermittens in ver atque autumnum cadit.

40. Quodsi tempora anni consuetum suum tenorem non observent, alius quoque erit febrium habitus ad anni partes.

41. Varia erit cardinalium harum duratio, intensio, modificatio, lusus, successio, degeneratio, complicatio, & inter sese, & cum aliis morbis: quæ omnia summam medentis attentionem petunt.

42. Hæ quoque, quemadmodum stationariæ, sensim increbrescunt, vigentque, ac sensim iterum decedunt, seu multitudinem æg. orum species, seu morbi vim.

43. Tum vero circa constitutionum annuarum initia, exitusque medium quoddam compositumque genus febrium observatur.

44. Quælibet harum cardinalium morbos suos subalternos habet. Sic cephalalgia, lippitudines, angina, tusses, fluxus alvini, &c. tanquam ægri tudines subalternæ febrim principem seu cardinalem sequuntur, eadem, ac febris dominans, ratione sananda.

45. Morbi quoque alii sub annuâ dominante observati aut ejusdem indolis sunt cum febre annua; aut, utut a causis singularibus producti, ab eadem nihilominus reguntur. Exemplo apoplexiarum, abortuum, arthritidis, hypochondriacæ, hydropis, phthiæ, multorumque aliorum.

46. Unde maximi momenti lex sequitur, ut eidem ad speciem morbo sub differentis febris annuæ dominio non eandem medicinam facias.

47. Febres annuæ suam denominationem sæpe a quodam prædominante symptomate trahunt, unde pleuritica, peripneumonica, rheumatica, miliaris, petechialis, variolosa, morbillosa, scarlatinosa, erysipellatosa, tussis convulsivæ, dysenterica, &c. constitutio audit.

48. Nihilominus notio practica & directrix morbi, non tam ex ejusmodi symptomate prævalente, quam ex annuæ febris naturâ, cum stationariâ collata, desumi debet.

49. Atque universim, qui feбри medetur, & annuæ simul, & stationariæ rationem habere debet; cum eadem, licet stationaria, diversis anni partibus, diversâ annuâ, diversimodè alteretur.

50. An febres annuæ nonnunquam suos limites egrediuntur, vice temporum non suppressæ? an tunc in alias anni partes, aliis febribus dicatas proferuntur, atque ita stationem diutius obtinent, stationariæ effecta?

FEBRIS INFLAMMATORIA.

51. Ad febres principes pertinet inflammatoria, seu synochus imputris.

52. Sanissimos sæpe corripit, sine prodromis, aut iis paucis, & paucò tempore. A valido frigore orditur. Sequitur calor assiduus, attactu non auctus, quin potius mitior, pulsus pleni, fortes, duri, accelerati; subinde verò suppressi & fictitiè molles, præcipue, si alicubi gravis dolor sæviat; facies rubra, vultuosa, oculorum splendor, & dolor palpebrarum ac tensio; olfactus deperditus; lingua albida, aut prærubra, humectata tamen, nisi in gravissimo malo, & diu durante; oris & labiorum ficcitas, sitis, cephalalgia, dolor lumborum & lassitudo, somni breves, & cum insomniis, vel & assidua somnolentia in infantibus, puerisque cum pavore & terriçulentis. In his quoque, uti etiam in irritabilioribus, tendinum saltus, & artuum motus leviculi convulsivi. Delirium subinde, & cum ferociâ. Alvus nulla aut rara, & resiccata; urinæ parca, flammeæ. Febris uno tenore pergit, vesperi noctuque parumper aucta, sine frigore tamen, donec circa auroram modice mitescat.

53. Amat hæc febris tempora præprimis frigida, sicca, hyemem adultam, ver primum, loca editiora, borealia, ætatem juvenilem, virilem, fibram exercitam, sub diætâ spirituosâ, carneâ, itemque gravidas.

54. Ita tamen, ut non excludat infantes, puerosque, chloroticas, item phthisicos. Nonnunquam quoque in hydropicis observatur. Inde hydrops inflammatorius, plethoricus.

55. Decurrit non interrupta, & absque periodo, intra 14 dies plerumque; subinde citius, ut levissima intra nycthemeron terminetur.

56. Nihilominus inflammatoriæ febres etiam *chronicæ* sunt observatæ, complurium mensium, annorum, in hæmoptoicis potissimum, corpore gracili, collo longo, genis roseis, thorace angusto, scapulis alatis, exstantibus, fibra irritabiliore, & ingenio præcoci, acuto.

57. Hanc produciunt evacuationes sanguinis consuetæ

8 FEBRIS INFLAMMATORIA.

nunc suppressæ narium, mensium, &c. Perfrigeratio calefacto corpore, labor intensus corporis animique, insolatio, diæta spirituosâ valde, medicamenta acria, frigus boreale intensum. Graviditas, puerperium, vulnera, &c.

58. Causæ leviores, symptomata mitia, corpus antea sanum salutem, contraria periculum portendunt.

59. Febris inflammatoria alia *simplex* est, alia vero *composita*, quæ aliam febrim sibi junctam habet, inflammatoriæ comitem, effectum, causam: estque composita frequentissima, varietate symptomatum, discrimine, sanandi labore summopere notanda.

60. Frequentior est inflammatoriæ complicatio cum biliosâ, variolosâ, morbillosâ, miliari, petechiali, scarlatinosâ, erysipelatosâ, &c. Inde Medicorum dissensio componenda, de antiphlogisticâ methodo in hisce febribus, varioque illarum stadio.

61. Ea sæpius quoque, ac vulgo putatur, sub schemate febris putridæ delitescit, aut cum eadem complicatur. Hinc & inflammationes occultæ, perniciosæ, pulmonum, viscerum abdominalium in ipsâ febre putridâ. Diagnôsis accurata hic summè necessaria, sed difficillima.

62. *Simplex* æque, ac *composita*, vel est *universalis*, & sine topicâ inflammatione cujusdam partis, vel verò cum eadem.

63. Hinc nova divisio fit febris inflammatoriæ sive simplicis, sive compositæ varietates complectens, phrenitidem, anginam variam, gastritidem, enteritidem, &c. de quibus infra.

64. Terminatur, si simplex fuerit, imo. in salutem (a) benigna resolutione, (b) crisi bonâ, sæpius sudoribus, hæmorrhagiis, urinis, rarius alvi fluxu. (c) abscessu tempestive extrosus aperto. 2do. In mortem vero inflammationis magnitudine, crisi erroneâ, abscessu interno clauso, non aperiundo, gangrænâ: 3tio.

FEBRIS INFLAMMATORIA. 9

in alium vero morbum, eumque varium, pro varia variorum viscerum læsione per febrim inducta.

65. Composita vero terminatur & hisce modis, & aliis quoque, feбри complicata propriis. Nonnunquam abit in febrim proxime instantis constitutionis, aut cum eadem complicatur.

66. Composita peior est simplici.

67. Curatio fit laxando stricta, minuendo humorum movendorum quantitatem, sc. phlebotomiâ largâ, iterata, fotu emolliente, potuque eodem, saponaceo, acidiusculo, refrigerante, diatâ consimili, quiete corporis animique, atque iis omnibus, quæ sub nomine regiminis antiphlogistici sunt nota.

FEBRIS INFLAMMATORIA CUM
INFLAMMATIONIBUS TOPICIS.

68. Nunc febris inflammatoria consideranda, quæ singularem inflammationem sibi junctam habet, huic, illive organo inductam, unde ab ejus functione læsâ toti morbo imponitur nomen; talis est phrenitis, coma, carus, angina, peripneumonia, hæmoptoë, pleuritis, inflammatio mammarum, diaphragmatis, ventriculi, hepatis, lienis, mesenterii, intestinorum, renum, ureterum, vesicæ, uteri, juncturarum, &c.

PHRENITIS.

69. Si delirium perpetuum, non raro ferox, à cerebro primario affecto, cum febre acutâ continuâ inflammatoriâ oritur, vocatur *phrenitis vera*; ab aliâ phrenitide, alias & causis causarumque sedes habente, distinguenda.

Si a malo aliunde in cerebrum delato in febre, inflammatione, &c. *phrenitis symptomatica*, Παράφροσυνη, desipientia, dicitur.

70. Causæ sunt ex omnes, quæ febris inflammatoræ, caterarumque inflammationum, illæque præterea, quæ sanguinem validius ad encephalum urgent, ira, insolatio, opium, nocturna aut pocula, aut studia, vis externa capiti illata, &c.

71. Antecedunt *veram*, calor, dolorque internus capitis, ingens, & inflammatorius, sanguinis copia nimia, dispositio inflammatoria, rubor oculorum, faciei, somni turbulenti, desipientia levis, adolescentia, calidorum usus, insolatio, vigiliæ, ira, moeror, protervia seu ferocitas, oblivio subitanea, siccitas totius, maxime oris, guttaris, oculi lucis impatientes, scintillantes, involuntarie lachrimantes, lemosi, collectio floccorum.

Alteram verò omnis fere morbus acutus cum febre, dolor artuum, laterisque, velut a pleuritide rheumatica, & vagus, cum levi perturbatione animi, inflammatio pleuræ, pulmonis, diaphragmatis, quæ pessima; hanc præfagit lingua nigra, alvus suppressa, urina aut parcissime secreta, aut in vesicâ retenta, aut excreta parca, pallida, decolor, tenuis, ubi antea contrarium obtinuit, urina cum suspensio nigro; *ad insana*, ferocitas, rubor, pervigilium, cutis sicca, strigosa, imperspirabilis, fœces albæ (hæ ubique letales) respiratio cita in morbo non pectoris, pulsui non respondens; deglutitio per vices læsa, potu in nares regurgitante, absque anginâ, signa instantis inflammationis in capite.

72. Utraque, (71) ubi præfens est, hæc habet Symptomata: 1mo. idearum sensilium depravationem, ut & sensuum internorum, & rationis, & affectuum; 2do. ferocitatem auctam, & efferam, inquietem, vel sæpe somnos turbulentos; 3tio. pulsum durum, respirationem raram, & magnam; 4to. faciem plerumque rubram valde, vultuosam, aspectu horrendam, oculos protuberantes, trucesque, stillicidium narium.

73. Prognosis hisce fere describitur:

Phrenitis vera est acutissimus morbus; 3tio, 4to, 7moque die necat, raro hunc transgreditur.

Inde aut convulsi, aut apoplectici pereunt, magnitudine inflammationis, lymphâ coagulabili intra meninges transudante, sero copioso in ventriculis collecto, vicina premente.

Aut abit in maniam insanabilem meningibus duris, incrassatis, concretis.

Paulisper adscendens immanis fit.

Sape definit in lethargum, coma, catochen.

Vomitibus æruginosis ratione inflammati cerebri, sputatio frequens & indecora in adstantes, tremor, scœx alvi & urina interceptæ, vel albæ; urina cruda; convulsio, venatus floccorum volitantium, oculi pulverulenti, fixi, obliqua tuentes, distorti, alter altero major, albugineâ prospectante, pupilla ampla, ad lucem immota; masticatio continua, cum oris spumâ, deglutitio laboriosa, sonora, suffocans, dentium fridor; *ad. 1. 12.*, plerumque convulsionis prænuncia, permutatio symptomatum perpetua, ulceris tumentis subsidentia, frequentia sunt præsagia periculi summi, & mortis.

A peripneumoniâ letalis; a variolis mala admodum; ab ileo letalis.

Inflammati paulisper fixa, & asperitas faucium ad superiora vergens creat phrenitidem mortiferam; hi palpant, & laboriosi sunt.

Quæ versatur circa necessaria, pessima.

74. Cadavera defunctorum a phrenitide exhibuere encephalum inflammatum, gangrænam, abscessum, sphacelum cerebri, aut acres rodentes ichores.

75. Ex quibus cunctis elicitur causa proxima phrenitidis veræ, inflammatio vera encephali primariò orta; symptomatiçæ verò, inflammatio similis orta a raptu materiæ phlogisticæ in encephalum.

76. Quidquid has producere potest, fungi poterit causæ propioris munere. (71)

77. Quin hinc vera diagnosi utriusque mali.

78. Curatio requirit attentionem ad sequentia:

Phreniticis varices, vel hæmorrhoides fluentes profunt. Alvi fluor bonus.

Dolor ad pectus, artusque, vel & vehemens tussis superveniens, sæpe solvit malum.

Ut & hæmorrhagia.

79. Phrenitis vera requirit citissimè validissima remedia, quibus tolli possit inflammatio ad encephalum orta.

80. Quæ petenda maximè ex curatione inflammationis in genere, observatis hisce: Venæ sectio instituenda larga, per amplum vulnus, repetita, in pede, brachio, jugulo, fronte. Hirudines ad tempora, retro aures, & cruenta nuchæ scarificatio post phlebotomias. Diluentia ex decoctis antiphlogisticis, nitrosis, affatim haurienda. Clysmata antiphlogistica, additis laxantibus. Ad anum hirudines, maximè, si hæmorrhoides olim tumuerunt. Collutoria, gargarismata lenia revocanda in crebrum usum. Nares, oculi, aures fovenda. Caput radendum. Pediluvia, epispastica, cucurbitæ, ad inferiora adplicanda. Corpus moderato frigore reficiendum, & erectum tenendum.

81. Si verò phrenitis ab alio morbo inflammatorio jam factò oritur, ante omnia attendendum, an genius ejus mali patiatur adhiberi modo dicta (80); si non, tum curanda ex methodo illi morbo debitâ, semper additis derivantibus, & topicis remediis.

82. An camphora cum nitro in verâ phrenitide, an potius in delirio a systemate nerveo per febrim nimis irritato? an moschus, & quando? an post usum venæ sectionis, & aliorum refrigerantium, opium? an hoc ferius magis convenit, febre cessante, delirio levi, desipientiâ, fatuitate ob keneangeiam remanentè? Nocebit certè in verâ phrenitide vigente.

83. Huc phrenitis puerperarum spectat, in non lactantibus, aut non sufficienter; post primum puerperii

triduum, incerto tamen tempore, a plethorâ ad encephalum determinatâ, oriri solita; in maniam, sæpe sanabilem, non raro abiens.

84. Huc quoque phrenitis a vi externâ capiti illatâ; evacuationibus sanguinis uti in *verâ*; purgationibus antiphlogisticis; actu frigidis, nive, glacie, pannis sale amonico, nitro imbutis, toti capiti impositis, & dein adpersâ frigidâ madefactis sananda.

85. Relapsus faciles, convalescentia tarda.

A N G I N A.

86. Impedita valdè, dolens admodum, vel & impedita & dolens simul deglutitio, atque respiratio, quæ contingit a causâ morbosâ agente in partes binis his functionibus inservientes, supra pulmones, & stomachum positas *angina* vocatur.

87. Cujus duplex observatur species; prima sine ullo signo tumoris externi, internive apparet; altera verò cum aliquo tumore in aliquâ parte organorum descriptorum (86) deprehenditur semper.

88. Illa prior in fine morborum diuturnorum, maxime post ingentes & sæpe repetitas evacuationes, contingit; pallorem faucium, siccitatem harum, tenuitatem simul, comites habet; quare nervos & musculos resolutos plerumque habet; rarò curatur, & tum tantum remediis replentibus vasa vacua bono succo vitali, calefacientibus, corroborantibus. In phthisi ferè semper est signum imminentis mortis.

89. Eadem prior species aliquando oritur subitò sine signis manifestis prægressis ullius morbi: vix capit medellam; & ferè semper, post mortem, suppuratum pulmonem demonstrat.

90. Quæ cum tumore accidit, varia nomina accipit, vel a naturâ tumoris, vel a loco per tumorem occupato; sc. catarrhalis, inflammatoria, purulenta, scirrhusa, cancrosa, gangrænosa, putrida, maligna, pituitosa,

biliosa, erysipelatoſa, ſcarlatinofa, miliaris, aphthoſa, morbilloſa, varioloſa, venerea, convulſiva.

91. Occupant hi tumores (90) linguam, ejus muſculos, palatum, tonſillas, uvulam, hujus muſculos, cava oſſium frontis, maxillæ ſuperioris, oſſis ſphænoïdis, enato & ibi radicato polypo increſcente, nares obturante, palatum deprimente pendulum, fauces anguſtante, pharyngem, laryngemque occludente, muſculos oſſis hyoidis omnes vel aliquos, muſculos laryngis externos, internos, communes, proprios, aſperæ arteriæ membranam interiorem, muſcularem, pharyngis muſculos ſuperiores, & œſophageum, ipſum œſophagi muſculum, glandulas, aſperæ arteriæ & œſophago ita vicinas, ut hæc fiſtulæ ab iis tumentibus comprimi queant, ut ſunt ſalivales omnes, tum vagæ circa hæc loca, ac tandem ipſæ thyreoideæ.

92. Ex quâ hiftoriâ (88 ad 92) perſpecta apparet ratio tam multiplicis, improviſi, & funeſti ſæpè eventus, hujus mali (86).

93. Quum verò tam varius ille morbus ſit, tam varium effectum producat, variaque adeo remedia & artem medendi poſtulet, brevitatis hic neceſſaria non permittit, ſingula hic recensere: hinc de inflammatoriâ anginâ paucis que aliis potiſſimum agendum.

A N G I N A I N F L A M M A T O R I A.

94. Quando ab inflammatione, glandulæ (91) vel muſculi (91), occupantur, tum oritur morbus, hic accuratius deſcribendus, ob ſummam, quâ funeſtus eſt, acutiem, & velociffimam, & inſuperabilem ſæpè violentiam.

95. Hujus (94) mali cauſſa imo. in genere eſt omnis ea, quæ inflammationem quæcumque poteſt producere; 2do. illa omnis quæ inflammationis cauſſas determinat imprimis ad loca deſcripta (91) maximè ad laryngem, pharyngem, os hyoides, horumque muſcu-

los, tum ad fistulæ pulmonalis superiora, talia autem sunt, dispositio propria juvenibus, sanguine divitibus, rufis; exercitium frequens, validumque harum partium, oratoria exercitatio, cantus, clamor, fortis equitatio adverso vento & frigido, tubarum & fistularum inflatus, labores validi in aere frigido, calor æstuans, magnum frigus excipiens, tempore verno, arida fauces ob aeris recepti & expulsi fervorem in æstu solis, vel in febre inflammatoriâ.

96. Ubi ex his causis (95) nata est, varia, & inter ea, horrenda symptomata creat, pro diversitate partis ejus quam occupat.

97. Si sola laborat pulmonalis fistula, illæsis aliis, in internâ suâ membrana musculosâ, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta calida, cœterum externa signa nulla, vox acuta, clangosa, sibilans, inspiratio acutè dolens, respiratio parva, frequens, erecta, cum summo molimine, hinc circulatio sanguinis per pulmones difficilis, pulsus mire & cito vacillans, angustia summæ, cita mors. Estque hæc una ex iis, quæ funestissimæ, nec externa dant signa: quò verò propius glottidi & epiglottidi malum, eò sanè magis letale. Quibusdam dicitur angina polyposa, membranacea, trachealis: 1ma. anginae inflammatoriæ species.

98. Si larynx imprimis acutè inflammatur, & sedem habuerit malum in musculo albo glottidis, & sine in carnosus ei claudendæ inservientibus, oritur dirissima, subito strangulans angina. Signa, ut priora (97), dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctas inter loquendum & vociferandum, vox acutissima, stridula, ciuissima, cum summis angustis, mors. Estque hæc, sine signis externis, omnium pessima: 2da. species.

99. Si soli muscoli elevando ossi hyoidi, & laryngi servientes inflammantur validè, signa evidentia sunt hæc: respiratio satis libera, deglutitio in primâ actione suæ exercitationis acutissimè dolens, tum signa inflam-

mationis in genere, & eadem in iis musculis, qui apparere examinanti possunt. 3tia. species.

100. Quando autem sola pharinx eodem infestatur malo, signa specifica sunt, inspectis faucibus apparentia, respiratio satis commoda, deglutitio dolens, impossibilis, materies deglutienda per nares redeuns, eadem in asperam arteriam pulla & tussim violentam excitans; hinc defectus cibi, potusque ingerendi, exsiccatio & exasperatio omnium humorum in corpore, febris non adeo intensa, major morbi duratio ante illatam mortem. 4ta. species.

101. Si verò tonsillæ, uvula, velum pendulum, musculi ejus quatuor pterygostaphylini, inflammantur validè, tum fiunt ferè eadem ac in priori (100); respiratio incommoda, difficilis, per nares nulla, vel parva, per fauces angusta; materies deglutienda ob angustias & summos dolores per os redeuns; excreatio perpetua; puita ad cava tonsillarum stillicidium perpetuum, copiosum; dolor acutus in aure internâ, & viâ eo tendente a faucibus; crepitatio in aure dum deglutitio fit; surditas sæpe perfecta. 5ta. species, cæteris sananda facilius, & communissima.

102. Quod si omnes hæ inflammatoriæ species (97. ad 102.) vario concursu, simul ægram infestent, concluditur facilè, eò sæviorem fore morbum, quò plures in unum conspiraverint, tamque simul eò plura, & sæviora symptomata eventura esse.

103. Nam impedito tum cruoris in jugulares externas, vel per has ipsas compressas, reditu, fit tumor faucium, labiorum, linguæ, vultûs, linguæ exsertio, intorsio, inflammatio, oculorum rubedo, protuberans tumor horrendus; cerebri ob eadem suffocatio; hinc visus, auditus, tactus hebetes, delirium, hiatus oris, stertor, decubitus impossibilis præ suffocatione, rubor, tumor, dolor, pulsatio, sæpe in collo, pectore, cervice, conspicui; unde venæ jugulares, frontales, raninæ varicosæ tument.

104. Decurrit autem omnis angina consuetum inflammationis generalis iter, eademque facit, ac patitur mutationes.

1ma. species finitur 1mo. resolutione benignâ; 2do. crisi erroneâ, lymphâ coagulabili subitò transsudante: unde mors plerumque subitanea, suffocans; rarò salus, pseudomembranâ inter tussendum rejectâ. 3tio. abscessu, & inde natâ phthisi.

2da. verò terminatur 1mo. lyfi; 2do. suppuratione, aut sanabili emollientibus, balsamicis, &c. aut phthisi trachealem, tandem & pulmonalem inducente; 3tio. lymphâ coagulabili subitò transsudante, eventu vario; 4to. primis horis aut diebus suffocando, glottidis rimâ elisâ; 5to. gangrânâ.

3tia. & 4ta. species exitus habent partibus inflammatis musculosis communes.

5ta. tandem solvitur 1mo. lyfi: 2do. crisi subitâ, lymphâ phlogisticâ transsudante; 3tio. abscessu introrsum communissimè, rarissimè extrorsum vel sponte rupto, vel pharyngotomo aperto; 4to. tumore scirriformi; 5to. suffocando nimiâ mole; 6to. metastasi subitaneâ ad encephalum, pulmones, &c. vario exitu; 7mo. gangrânâ.

105. Ergo si signa docuerint, anginam esse 1mâ. & 2dâ. species, confestim examinandum, an pura hætenus inflammatio adsit; tumque citissime per efficacissima remedia tentenda resolutio est. Itaque 1mo. cita, magna, repetita missio sanguinis, eò usque, ut debilitas, pallor, refrigeratio, vasorum collapsus, doceant, vim superstitis non posse augere tumorem & rigiditatem vasculorum, exercenda erit; hirudo in loco vicino, externo; sectio jugularis præ raninâ; 2do. clysmata emollientia, eccoprotica, repetita; 3tio. victu, potuque tenuissimo, & lenissimo opus; 4to. nitrosis, subacidisque medicamentis; 5to. vapore humido, molli, tepido assiduè hausto, fomentis externis, derivantibus epispasticis, cucurbitis, scarificatis, & siccis, sinapismis collo & pectori apposis;

106. At species 3tia. rarò tam periculosa ac 1ma. & 2da. eadem remedia (105), sed leviora, petit. Hic autem imprimis cataplasmata anodyna, laxantia, emollientia externa necessaria.

107. Dum denique angina (100. 101. 102.) adhuc inflammatoria, infestat, tum eadem remedia (105. 106.) requiruntur unita, sed addendæ perpetuæ humectationes oris & faucium, per lenissima attenuantia nitrosa, diluentia aquosa calida, laxantia pinguia, quæ ore quieto contineri, leniter gargarisando applicari, fistulâ injici possunt: requiritur continua opera, ne arescant partes.

108. Si omnibus his non, fero, vel frustra tentatis (105. 106. 107.), morbus sit maxime recens & strangulans a causa superiori, quam erit locus sectionis, cum symptomatibus pessimis (103), nec tamen adhuc gangranosis, statim, post acerbam prognosin, instituenda erit
βρογχοτομην.

109. Quæ fiet præparato corpore ægri, in asperâ arteriâ infra laryngis inferiora ad pollicis distantiam, discissâ cute & integumentis; amotis musculis; secto interstitio inter annulos arteriæ asperæ; imposito canaliculo argenteo; dein ablatâ causâ, quæ exegerat hanc operam, vulnus percurando; interim clysmata nutrientia applicando, si deglutitio impossibilis.

110. In quibusdam peculiaris est in anginam proclivitas.

111. Post validam tonsillarum inflammationem manet non raro tonsillæ corpus mole majus, cætera sanum.

112. Subinde vero tonsillæ tumor scirrhodes remanet, indolens, innoxius, at incurabilis, a lymphâ phlogisticâ e vasis effusâ, diffusâ per tonsillam, & induratâ. Differt a vero scirrho.

113. Solo tempore minuitur parum, & durior evadit.

ANGINA SUPPURATORIA.

114. Si malum jam eò processerit, ut suppuratio loci affecti jam incipiens cognoscatur per sua signa, erit tendenda via abscessûs per artem, & remedia generalia ex chirurgicis nota; maxime autem molli, assiduo gargarismate, largo cataplasmate laxante, pertusione loci, sensibus deprehensi, bronchotome (108. 109.)

115. Illa autem anginae species, quæ prior descripta (97. 98.), raro eòusque adolefcere potest, sed vel prius resolvitur (105.), vel necat.

ANGINA GANGRÆNOSA.

116. Si tandem causæ anginae (95) augmentur, & in parte nobili magis (97. 98.) hærent, vel & in externis (100. 101.), sæpe in gangranam abit letalem; id vero novimus, 1. ex signis hujus generalibus, aliunde rependis, applicatis ad partes obfessas, quarumque functio lasa; 2. ex signis propriis; si tumor, ruborque prius conspicui, subito, sine bonâ causâ, disparuerint: si dolor similiter sic abiverit; fauces subito æquales, lavæque fiunt; siccæ, glabræ, lividæ fauces; tum nullam capit magnitudo nimis provecti mali medelam.

117. In scirrhum circa tonsillas, uvulam, palatum, abit angina eorum locorum, ex causis scirrhorum cognitis. Unde cognoscitur facîle, curatur difficulter: maximè ubi in cancrum jam abiit. vid. (118).

ANGINA SCIRRHOSA.

118. Si glandulas descriptas (91) scirrhosus, & multum increfcens tumor occupavit, signis scirrhî cognoscitur; atque ex noto ejus situ futura angina prævidetur, nata verò perspicitur; tum, si extirpatio possit fieri, ea

sola remedio erit tuto; aut in internis circa fauces corrosio multâ cum prudentiâ tentenda.

ANGINA CONVULSIVA.

119. Si nervi motores organorum deglutitionis, vel respirationis, impediuntur suas exercere functiones in illa organa, oritur paralytica angina; talis a luxatione dentis vertebræ dicitur contingere, aut alterius vertebræ cervicis ad interiora. Si convulsionum causa quæcunque musculos pharyngis, laryngisve occupaverit, oritur subita, suffocativa angina: talis in epilepticis, spasmodicis, hysterics, hypochondriacis sæpenumerò fit, abit, redit: curatur imprimis his, quæ iis morbis curandis propria sunt.

ANGINA AQUOSA.

120. Angina aquosa, oedematosa, catarrhosa tenuis, est impedita, vel dolens respirandi, vel deglutiendi exercitatio, cum tumore lymphatico partium, quibus illa fit, vel vicinarum.

121. Habet ergo, ut cæteræ aquosæ colluvies, sedem in parte glandularum, ubi reconditur, atque excernitur secreta arteriis lymphæ.

122. Ergo pro causâ agnoscit, quidquid exitum liberum lymphæ impedit: eorum verò est numerus ingens, & diversitas. Compressio venarum quæcunque, in quas fortè earum glandularum emissaria se evacuant; obstructio nata in ipso folliculo glandulæ a gypso, pituitâ, lapide, fungo, & similibus ibidem enatis; obstructio facta in ipsis emissariis a causis iisdem; compressio eorundem locorum; frigus finibus excretoriorum meatuum applicatum; debilior humorum circumactio.

123. Effectus talis mali sunt, tumor aquosus, al-

bus, frigidus, vicinorum compressio, impedimentum functionum, quæ a non compressis pendebant.

124. Hinc signa diagnostica (120. 121. 122.), & prognostica (123) facillime patefcant.

125. Curatio autem hic peragetur iis, quæ 1. causas obstruentes resolvunt, movent, aut rodendo, vel secando, tollunt. Huc spectant emollientia, aperientia, laxantia, formâ fotûs, cataplasmatîs, gargarîsmatis, injectionis, collutoriî, vaporis, applicata; tum frictiones; caustica; scalpellum: 2. quæ copiam lymphæ, per opposita loca evacuando, minuunt: quod fit apophlegmaticis, vesicatoriis, sudoriferis siccis externis, internis, diureticis similibus, hydragogis per alvum: 3. abstinentiâ ab liquidis; victu calefaciente, exsiccante: 4. augendo vim circulationis per remedia nota.

126. Ex hac historiâ datâ (86 ad 126) intelligitur ratio observationum hippocraticarum.

Angina sine ullo signo conspicuo, solo strangulatu orthopnoico se prodens, cum febre acutâ, dolore magno capitis, vel crurum, sine signis bonis, citò letalis, primo scilicet, secundo, vel tertio die.

Angina *ETIYEVGEI* orta ex aliis inflammatoriis morbis, aut si species (97. 98.) nata ex (99. 100. 101.), letalis.

Angina spumam oris excitans, seram tenue exprimens, fœces alvi sine sensu dimittens, in febre valde acutâ, sine ullo signo conspicuo occupans, cum recessu tumoris, ruboris, pulsationis in faucibus vel linguâ, tamen strangulans, ubique letalis, & præcep.

127. Plures supersunt anginæ species, *symptomatiçæ* aliorum morborum, ex quorum cognitione earum indoles, & curatio scitur.

P L E U R I T I S H U M I D A , S E U A N G I N A
B R O N C H I A L I S .

128. Inflammatio subinde bronchia, eorumque ramificationesprehendit; inde febris acuta continua cum dolore lateris interiori, inflammatorio, tussi & inspiratione aucto, cum sputis croceis, cruentis.

Pleuritidem *humidam* appellant.

129. Sede differt a pleuritide sicca, quæ pleuram afficit: differentia ab illis non observata, qui de sede pleuritidis controversiam moverunt.

130. Causas habet inflammationum generales, & eas quoque, quæ anginas, trachealem præptimis, & peripneumoniam producant.

131. Exitus quoque eisdem habet cum iisdem morbis, habitâ ratione affectæ partis: nempe in sanitatem, morbos alios, aut mortem.

132. In sanitatem abit, 1. resolutione benignâ in morbo levi, a causis levibus; 2. crisi per sputa, sudores, urinas, alvum, coctione prægressâ, & diebus decretoriis 4to, 5to, 7mo, 9no, 11mo, ut plurimum.

133. Terminatur quoque materie inflammatoriâ repente depositâ in cava aërea, coctione prægressâ, & die critico instante, eventu vario.

134. Morbus exigit methodum antiphlogisticam, inflammationis magnitudini commensuratam, sc. venæ sectiones, potus tepidos, emollientes, nitrosos, balnea pulmonum, vaporibus aquæ dulcis inspiratis.

135. Exitus reliqui tum ex cognitione inflammationis in genere, tum ex iis, quæ de anginâ inflammatoriâ dicta, sunt repetendi.

136. Ex hucusque dictis colligitur, cur sputa purulenta post *humidam* pleuritidem morbum curatu difficilem notent; insanabilem verò post siccam. Patet quoque, plurima affata veterum æque ac recentiorum

de pleuritide, ad *hanc* præprimis, *humidam* nempe, seu ad *anginam bronchiale*m pertinere.

Intelligitur etiam, cur hic morbus tam frequenter cum eo jungatur, de quo nunc agetur, cum eoque *pleuroperipneumoniam* constituat.

PERIPNEUMONIA VERA

137. Si in pulmone inflammatio vera concipiatur; morbus vocatur peripneumonia.

138. Signa sunt 1. ea, quæ, febris inflammatoriæ; 2. pulmone inflammato peculiaria: sensus oppressionis ad thoracem assiduus, indeque, atque ob tussim siccam, humidam, cruentam, profundius inspirandi facultas impedita.

139. Causæ plurimæ revocari queunt 1. ad generales omnium inflammationum per totum corpus; 2. ad eas, quæ imprimis pulmones afficiunt; ut sunt, aer humiditate, siccitate, calore, frigore, gravitate, levitate, exhalationibus causticis, vel adstringentibus, aut coagulantibus constans, sicque peccans; chylus ex crassis, siccis, viscosis, cum acris permixtis, vel sine iis; exercitia pulmonum violenta, cursu, luctâ, nixu, cantu, clamore, equitatione forti in vento adverso, venena coagulantia, caustica, constringentia, venis ad cor tendentibus immissa, vehementes animi perturbationes, angina cum oppressione pectoris & orthopnoeâ, pleuritis valida, paraphrenitis ingens, hepatitis, peculiaris prædispositio, sæpe hæreditaria.

140. Ubi hæ causæ morbum producerint, & major alterutrius pulmonis portio inflammata, stagnat cruor, extenditur vas, exprimitur transsudatione quasi pars liquidissima, coacervatur crassior, inter cor dextrum, & fines pulmonalium arteriarum, omnis fere colligitur, circulum adhuc obire potens, sanguis; hinc pulmo gravis, explicari impos, livescens; cor sinistrum san-

24 PERIPNEUMONIA VERA.

guine orbatur, debilitas summa, pulsus exilis, mollis, omni modo inæqualis; respiratio parva, frequens, difficilis, erecta, tussiculosa, calida; sanguinis venosi ante auriculam & cor dextrum stagnatio, rubor faciei, oculorum, oris, faucium, linguæ, labiorum insolitus; caput hebes, soporosum, subapoplecticum, tandem suffocans, inexplicabili cum anxietate & delirio, mors.

141. Si tale malum (140) utrumque pulmonem simul, & valide infecerit, erit cita & insuperabilis mors; quum nullo remedio antiphlogistico juvari natura queat.

142. At, si parvum in uno pulmone locum infestat, nec causas validas habet, aliqua, nec tamen certa, spes est curari benè posse.

143. Inde (138 ad 143) signa diagnostica, & prognostica, utcunque hautiti possunt; maximè si consideremus, exitus esse ut inflammationis; inde etiam status accipit vario durationis tempore varios, ita, ut abeat in sanitatem, alium morbum, mortem.

144. Sanatur 1. resolutione benignâ 4to. 5tove die; si temperies laxa, humores blandi, inflammatio non magna, cum alio morbo pulmonum, aut aliâ cum febre non complicata, neque hæreditaria fuerit ad eum morbum prædispositio; 2. crisi, die 7mo, 9no, 11mo, 14mo; scilicet, a) sputo cito, libero, copioso, flavo, cum paucis sanguine misto, satis crasso, dolorem sedante, respirationem emendante, pulsum amplio-rem, & plenio-rem reddente, in album, blandum citò mutato; id fit, si sedes mali non valde ampla. b) alvi fluxu bilioso; levante, & similia fere, ac sputa decocta, ejiciente. c) urinâ copiosâ, crassâ, hypostasiâ, levante cum sedimento, primò rubro, sen-tem abescente, ante septimum diem comparente, diu quæstante. Atque tum respiratio adest facilis, febris levis boni moris, admissa, calor, humiditas, laxitas, sudores æquales toto corpore.

transit in alium morbum, pendentem ex naturâ

inflammationis, vel ipsius pulmonis, prout suâ hinc propriâ actione destituitur.

146. Hinc primo in suppurationem, quæ fit, ubi materies inflammatoria, ab ipsâ naturâ resolvî non potens (144), nec arte emendata, tamen blandior, stagnans, calens, pulsa, vascula tenuia rumpit, in pus resolvit, latera coërcentia extendendo, vel rodendo abscessum, vomitamve format, intra quatuordecim dies.

147. Id futurum (146) demonstratur his observationibus: 1. si signa certa peripneumonix satis acris (142), nec tamen acerrimæ (140. 141), primo extiterint; 2. si resolutio, ejusque signa (144), non satis citò apparuerint; 3. si symptomata (140) nec sputo cocto, & criticis diebus, 4to, 5to, 7mo, 9no, 11mo, 14mo, evacuato per ordinem, qui sanationem doceat mutatione successivâ excreti, nec educatione cruoris, nec medicamentis, nec victu debito, superata sint; 4. verum contra, symptomata non pessima, pertinacia, cum continuo delirio, pulsu undoso, mollisque permaneant.

148. Fieri autem jam re ipsâ cognoscimus per hæc: 1. si signa sint (147); 2. ubi leves, vagæ, sæpe repentæ, sine manifestâ causâ horripilationes contingunt; dolor remittit, dispnoea manet; genæ & labia rubent, sitis adest, febricula vexat, imprimis vespertina, pulsus debilis, mollisque.

149. At jam factum declarant, 1. signa prægressa (147. 148); 2. tussis pertinax, sicca, ad partum, motumve aucta; respiratio difficilis, parva, anhelosa, strepens, post partum, & motum aucta; decubitus in unum modo, id est, in affectum latus tolerabilis; febricula continua, periodica, a cibo, potu, motu, exacerbata, cum rubore genarum & labiorum; appetitus prostratus, sitis magna, sudor nocturnus, maxime circa jugulam & frontem; urina spumosa; pallor, macies, debilitas summa.

150. Id apostema jam factum (149) exitus habet varios: 1. suffocat tumore occupante totum pulmonem, vel comprimendo impendente ea, quæ adhuc in co-libera; 2. suffocat subitâ eruptione puris, vomicâ in asperam arteriam se exonerante uno cum impetu. 3. solvitur sputo purulento, liberante, consumente. 4. solvitur lapsu puris in cava thoracis, inve mediastini dilatata vacua. 5. inde tabes, phthisisque varia, empyema fere letale.

151. Alter morbus a peripneumoniâ fit, si inflammatoria materies (146. 147. 148.) intra pulmonales venulas resorbetur, in loca quadam deponitur: unde liberatur pulmo, oneratur pars alia; quæ si minus requisita ad vitam, est *metastasis* bona; si verò in hepar, lienem, cerebrum, & similia loca fluxerit, pessima plerumque erit. Hinc fiunt abscessus in peripneumoniacis ad aures, crura, hypochondria.

152. Tales abscessus futuros esse declarant: 1. observatio signorum peripneumoniæ non pessimæ (147. 148. 149), cum febre non vehementi, nec malignâ, tamen continuâ; cum dolore thoracis, anxietate, gravitate, dispnoeâ, non pessimis, sine signis resolutionis (144). 2. si cum his pulsus multum vacillans, omni modo, assidue; 3. dolores, rubores, calores, tensiones, circa loca dicta (151).

153. Illos vero futuros circa crura scimus, si 1. signa futurorum abscessuum (152) adsint; 2. si simul cum iis signa sint levioris inflammationis ad hypochondria.

154. Sed futuros circa aures scimus, si 1. signa adsint (152); 2. mollia simul hypochondria.

155. Ad hepar verti novimus, si 1. signa sint (152); 2. dolor manens in hepate, cum urinâ subictericiâ, colore subflavo cutis. Hinc sæpe hepatitis deuteropathica, vomicâ hepatis natâ, pessima mala.

156. Abscessus illi (153. 154) si levant pulmonem, si tollunt febrim, si purulenti, manantes, si-

tulosi manent, si satis citò, ante nonum diem, contingunt, tum semper salutare: verùm, si sputo jam purulento, nec magis flavo, sine levamine dicto, nascuntur, mali: at, si jam nati evanescent, nudo morbo, peripneumoniâ redeunte, omninò letales sunt.

157. Desinit iterum hic morbus in tumorem scirriformem pulmonis, si materies inflammatoria, crisi erroneâ e vasis expressâ, intra visceris substantiam diffundatur, inque tubera, tuberculave coëat, non dissolvenda: inde totâ vitâ difficilis, erecta, tussiculosa respiratio, post pastum, motumque aucta, sine signis latentis vomicæ descriptis (149); & peculiaris in novas peripneumonias originarias, & symptomaticas proclivitas.

158. Eadem ferme observantur, si ob eandem erroneam crisis materies phlogistica in cavum thoracis effundatur; nisi copia materiæ magna, crisi subitanâ effusa, ægrum subitò suffocet.

Quantitas materiæ phlogisticæ exigua, crisi pedetentim factâ, in pseudomembranam abibit, cum tempore mirè vasculosam, tenacem, coriaceam, semicartilagineam, pulmones ambientem, arcte stringentem, pleuræ valide nexam. Unde ante enarrata incommoda.

159. Subinde circa criticum diem, coëctione prægressâ, & sine signis suppurationis aut imminentis, aut jam factæ, lymphæ phlogisticæ subitò deponitur in vesiculas & ramificationes bronchiales; inde aut salus, si materies parca sit, libereque rejecta; aut si subito effusa, mors inopinanter suffocans.

160. Hydrops quoque non rarus peripneumoniæ & pedissequus, & comes.

161. Tandem, si pulmo vehementissimâ inflammatione corripitur, a causâ internâ, vel externâ (139), brevi nascitur gangrana, & inde cito sphacelus ob copiam, motumque cruoris in summe inflammato viscere impediti, & ob motum assiduam visceris tenuissimi. Id futurum docent: 1. signa violentissimæ pe-

ripenmonia (140) nullo casu, nec arte sedata; 2. debilitas summa, cita, pulsu se imprimis manifestans; 3. frigus extremorum. At jam natam scimus, si hæc prægressa, sputa ichorosa, tenuia, cinericea, livida, atra, foetida. Inde autem cita mors.

162. Hucusque dicta confirmat observatio historiarum morbi, cadaverumque inde defunctorum incisio: nam pulmo peripneumonicorum reperitur pondere, mole, duritie auctus; ad pleuram religatus, membranâ crassâ, albidâ, nonnunquam tenuiter, firmiter, firmissime coherentem, diversis, variæ firmitatis laminis, constante, hinc atque illinc pulmoni pleuræque adnata conclusus. Serum in cavo thoracis pulmonem inflammatum continente, variâ quantitate effusum.

163. Unde evidens est, illum morbum, quem vetustas hoc nomine descripsit, esse veram inflammationem pulmonum.

164. Eritque prognosis clara, quâ asseritur, morbum hunc semper valde periculosum, ob necessitatem summam functionis pulmonalis ad vitam, & ad sanandam materiem inflammatoriam; ob sanguinis perpetuo allati copiam, impetum; ob motum perpetuum visceris; ob situm, qui applicationem remediorum renuit; teneritudinem summam vasculorum facile destruendam; impossibilitatem revulsionis adeo requisitam in curâ inflammationis.

165. Ex quibus (164) liquet, quando, cur, & cum quibus symptomatibus in mortem abeat: scilicet, si totus pulmo, unâ cum corde inflammatur, cor in latus procidit, ager paraplegiâ resolvitur, frigidus, & sensus expers est, tum secundo, vel tertio die moritur. Si urina initio morbi bona & cocta, post quartum tenuis; si in vigore morbi erectus federe cogitur; si puris est per inferiora secessus: si sicca, cum fervore strepente pleni pulmonis in gutture: si vehemens, in corpore valde sicco, duro, calloso, exercitato: si mala est, cum prærubro valde stitlicidio san-

guinis: si sicca est, cum maculis rubris pectori ad-
 perfis: si coryza aut sternutatio multa præcedit, sequi-
 turve: si ex ardente febre ortum duxit: si sputum bi-
 liosum cum pute post sextum diem statim inceperit: si
 sputum ab initio valde cruentum, flavum sincerum, al-
 bum rotundum, spumofum valde, dolorem non se-
 dans; si fuscum, cœnosum, amurcosum, nigrum,
 livescens, inæquale, æruginosum: si neque febris,
 neque respirationis difficultas remisit, moritur die
 septimo, vel nono. Mors verò iis contingit, dum pulsus
 deficit, omnia frigent, solum pectus, caput, collum
 æstuant, genæ rubent, liventque.

166. Curatio hujus mali varianda est pro diverso
 statu morbi & symptomatum, adeò, ut, quod uno tena-
 pore proficit, in eodem tamen morbo, alio tempore
 datum, oblit.

167. Si ergo in peripneumonià omnia signa adsint
 descripta (144. Nro. 1.), utendum quiete corporis
 & animi; aëre tepido, humido; balneo vaporis aquæ
 dulcis ad pulmones, nares, os, pedes, crura; victu
 tenui, potu levi; medicamentis aquosis, nitrosis, fa-
 rinosis, mellitis.

168. Si vero status adest (144. Nro. 2. a), uten-
 dum iisdem (167), & medicamentis emollientibus,
 depurantibus, excreationem promoventibus, leniter
 reficientibus, vaporibus; vitanda tum venæ sectio,
 purgatio, sudoris expulsio, aliave omnia, dictam ex-
 cretionem perturbantia.

169. Si (144. Nro. 2. b) adest, lenia clysmata
 emollientia, fomenta lenia abdomini imponenda, de-
 cocta emollientia, & levissimo gradu laxantia, pro-
 sunt, simul reliquis peractis (167. 168).

170. In statu (144. Nro. 2. c) fiant eadem, ac
 (167. 168. 169); addantur balnea pedum, fomenta
 renum per clysmata emollientia interna, & externa
 linimenta, bibantur decocta emolliendo-diuretica.

171. Si inflammatio recens, magna, sicca, in cor-

pore robusto , paulo ante sano , exercitato , deprehenditur per signa (140) , statim recurrendum , 1. ad citam , largam , pro gradu mali moderandam aut repetendam , missionem sanguinis , ut moles crassi minuatur , diluentibus spatium concedatur : 2. ad balnea vaporis emollientis pulmonibus assiduo , reliquo corpori sæpe , applicanda : 3. ad decocta diluentia , resolventia , emollientia , laxantia , antiphlogistica , nitrosa , anodyna , parvâ copiâ , continenter repetenda , calidissima sorbenda : 4. ad clysmata blandissima antiphlogistica : 5. ad victum tenuissimum ex succis antiphlogisticis.

172. Si inflammatio magna , cum febre & reliquis symptomatibus validioribus duravit diutius , & signa adsint inflammationis jam in suppurationem tendentis (147. 148. 149) , semper multum discriminis adest , quamvis longius jam excurret morbus , & spatium dabit curationi , tum 1. venæ sectione nullâ , vel , si residua cruda inflammatio urget , huic accommodatâ utendum . 2. victu leni , sed paululum incrassante , & ex maturantibus confecto , utendum : 3. balneis pulmonicis , emollientibus , maturantibusque utendum ad abcessus usque formationem .

173. Si signa docent , factum esse in pulmone abcessum (149) , acceleranda ejus disruptio in asperam arteriam . Hinc iisdem (172) utendum , additis forbitionibus tussim moventibus leniter , simulque replentibus , ut locus levari queat pure cocto , vasis attenuâtis , vitâ sustentatâ . Ruptione factâ , depuratio subita & tuta ulcerosi loci molienda .

174. Disruptio tentatur , si post multa alimenta mollia , subpinguia , cum vino molli , pulmo suppuratus (150) , & præparatus (172) , vapore calido , clamore , tussi , excretoriis , concussione in navi , vel rhedâ agitatur .

175. Simul ac dein signa edocuerint , apostema ruptum esse , utendum victu lacteo , vegetabili lenissimo ,

nec facile putrescente, tum de die aperientibus, ceterisvis, vesperilevibus opiatis, vaporibus emollientibus.

176. Si autem signa (152) docent, statum (151) jam obtinere, nulla tamen hæcenus certa prognosi, quoniam materies verget, tum emulso leviter camphorato, levi, fluido, aromatico, paululum vinoso utendum victu; quietum sit corpus; medicamenta vero sint emollientia, & ex genere levissimo aperientium, pulmone prospiciatur usu emollientium: sic vel determinabitur, vel ulterius dissoluta excernetur mali materies.

177. Sed si cum signis (152) simul illa adsunt (153. 154.), quibus determinatio significatur, fiant modo dicta (176), simulque locus prævisus (153. 154.) laxatione, stimulo, aperientibus ita tractandus, ut minus resistat, plus trahat.

178. Si (155) obtinet, fiant eadem (176. 177.), sed simul aperientia paulò fortiora, saponacea, hepatica addantur, tum clysmata, & fomenta his constantia.

179. Malum verò, quod descriptum (157) raro medelam capit, nisi fortè emollientibus externis, internis, atque motu equitationis, vel vectionis in rheda cedat parum.

180. Quando in ipsam jam gangrænam abiit (161), incurabilis est.

181. Si autem peripneumonia per sputum jam expurgari cœpta, incipit suppressum id habere, statim summâ ope nitendum, ut iterum id prodeat. Tales causæ impediens sunt sæpe, magnum frigus subito admissum; ingens exsiccatio undecumque nata; febris calida superveniens; medicamenta calefacientia; alvus liquida, nec critica; sudor ingens; animi affectus vehementior; vel verò virium vitalium prostratio vera.

182. Tum statim ad vicinitatem partium a suppressâ, & aggestu crescente materie, inflammatio nova exoritur; unde illico eadem symptomata, quæ a perip-

neumoniâ primariâ (140), illa autem tum debilitato jam corpori accidentia, ut plurimum citò letalia evadunt.

183. Illi autem vitio (181), ejusque sequelis (182) occurritur vapore assiduo calidi, humidi, emollientis, naribus, ore attracti, pulmonibus recepti, toto aëre simili huic vapori per artem reddito; usus etiam largus potuum similium, cum melle imprimis & aceto, multum prodest; medicamenta leniter resolvendo antipyretica; leniter opiata; sudoris evitatio; maximè tandem placidâ animi quiete: in vitium verò vitalium defectu cardiaca.

184. Peripneumoniæ symptomaticæ in febris & morbis febrilibus quibuscunque, vario morbi stadio subortæ, difficillime sæpe cognoscendæ; hinc sæpissime (maxime in febris putridis) prætervisæ, & perniciosæ, methodum medendi poscunt, tam ab individuâ pulmonum inflammatione, quam a febre principe indicatam.

185. Ex dictis intelligitur ratio, cur in peripneumoniæ principio subinde apoplectici pereant: cur pulsus in peripneumoniâ nonnunquam debilis, venæ sectione factâ sit fortior: cur subinde durus sit in peripneumoniâ, subinde mollis, & quid inde doceamur: cur in morbo gravissimo, respiratione brevi, abdominali, sermone multis parvulisque inspirationibus interciso æger se facile respirare asserat; quæve tunc prognosis: cur quidam in peripneumoniâ non gravissimâ, remediis aptis adhibitis, rebus in meliora tendentibus, subito pereant suffocati: cur aliquibus quasi vomica rupta videatur, sine signis suppurationis, aut antecedentibus, aut subsequenter, fuerintque servati: cur abscessus pulmonum tam rarò fiant, & quales; cur empyema ex peripneumoniâ semper letale; cur tam difficilis sit diagnosi peripneumoniæ in infantibus, pueris, mente motis; item peripneumoniæ symptomaticæ in febre putridâ; cur tanti momenti

momenti fit consideratio respirationis in omni morbo acuto, an toto thorace, eoque altè, & æquabiliter sublato, costis elatis, diductisque respiret æger; cur thoracis regio, quæ pulmonis partem inflammata[m] continet, percussa, non, aut minus resonet secus ac altera respondens, & quid doceat universim percussio thoracis, cur fere duæ tertiæ partes hominum pulmones pleuræ connexos habeant, aut nullo vinculo intermedio, aut interpositâ telâ cellulosâ, aut membranâ præternaturali, crassâ, durâ, e diversis stratis, diversæ tenacitatis, compositâ.

PLEURITIS, ET PLEUROPERIPNEUMONIA LATENS, CHRONICA.

186. Si morbus idem (128. 137) ad speciem mitis, atque *optostadèy* affligat, pleuritis aut peripneumonia *latens* dicitur, ob frequentiam mali, fallacem lenitatem: hinc medelæ neglectum, certumque inde discrimen, hinc curatius expendenda.

187. Febricula per vices, vel & assidua, levissima, aut febriculosa solum diathesis a medico sæpe, ab ægrotò sapissimè non animadversa, utpote obambulante; dolor lateris exiguus, fixus tamen, tussi, aut forti sub inspiratione excitatus, *pleuritidem occultam* notant; *pleuroperipneumoniam vero latentem*, si continua, utur exigua, thoracis oppressio simul adfit.

188. Est sæpe *chronica*, non rarò, *hæreditaria*, tuncque in phthisin terminanda.

189. Causas habet, 1. pleuritidis, aut peripneumonix producendæ idoneas, at mitiores. 2. peculiare quasdam easque frequentius. Oritur nempe a prægressâ pleuritide non ex integro solutâ, à catarrho, inflammatorio factò, victu, medicamento, neglectu, anni tempore, a tuberculo inflammato ob causam febrilem quamcumque, a diathesi particulari ad eum morbum

34 PLEURITIS, ET PERIPN. &c.

originariâ, aut acquisitâ, quam prodit corpus gracile, atque extenuatum, cum ejusdem incremento majori, veloci, ac præmaturo: thoracis configuratio prava ob rachitidem, ejusque offea compages ob idem olim vitium tenuior & magis angusta, quam pro corporis reliqui mole, & continens pulmonem minorem infirmioremq; scapulæ alatæ, collum tenue atque elongatum, vultus amabilis, genæ assiduè rubentes, ingenium præcox, subtile, fibra delicata, summopere irritabilis, sanguis phlogisticus, acrimonia arthritica.

190. Ita prædispositi, a febre, motu, potu, saltu, nixu, refrigerio sudante corpore, plethorâ, pubertatis ingressu, &c. *latentem* pleuritidem aut pleuroperipneumoniam patiuntur, cum sputo cruento, subinde largo. Malo sæpius mitigato, identidem recurrente, per annos, donec ante 36tum ætatis annum in phthisin incidant immedicabilem.

191. Sanguis missus, crustâ pleuriticâ semper tectus; mali levamen a parcâ, sed frequenter institutâ phlebotomiâ; vivendi ratio mere antiphlogistica hîc sola proficua; & curationes hoc modo subinde factæ; vomicæ pulmonum cæterâ dire inflammatorum in cadaveribus repertæ, & longus decursus morbi pleuritidem, peripneumoniam, pleuroperipneumoniam *occultam ac chronicam* significant.

192. Inde liquet, cur tot mortes a catarrho neglecto, & quinam inde magis periclitentur; quænam ejusdem curandi ratio, quæ hæmoptoë, & in quibus sit periculosior, an tunc a frigidis actu, a tonicis, adstringentibus, an verò ab antiphlogisticis sit sperandum auxilium; quænam ratione hæreditarium hoc malum præcaveri, prævertique potius in infante, pueroque possit, quam in adulto sanari; cur superveniens arthritis, aut prodagra regularis, aut hæmorrhoidum frequens fluxus, suos a morbo liberet; cur inde Phthisici ab equitatione, cortice peruviano, lichene islandico, polygalâ amarâ, balsamis, atque universim ab omni im-

petum augente tantoperè lædantur, & quæ mens fuerit Sydenhami, equitationem commendantis in colli-
quatione.

P L E U R I T I S S I C C A .

193. Pleuritis dicitur adesse, quando æger laborat acutâ, continuâ febre (10. 13), cum pulsu duro, dolore acuto, punctorio, inflammatorio, in aspiratu validè aucto, in exspiratu vel animæ retentione leniori, mitiori pariter, ubi respiratio, immoto thorace, maximè ope abdominis fit: tussi subinde, eâque siccâ, dolorem magnum inferente, hinc suffocatâ.

194. Quoties unâ cum his symptomatibus sputa ex pulmone symptomatica prodeunt, dicitur *humida*; quandò hæc absunt, *sicca*, vocatur, distinctione non indifferente.

De priori suprâ (128), de siccâ nunc agendum.

195. Dignoscitur à pleuritide *humidâ*, seu *Anginâ bronchiali* per hoc, quòd hanc tussis, sputa sæpe cruenta comitentur, in *siccâ* verò tussis aut nulla sit, aut rara, eaque sicca.

196. Nulla est pars integumentorum interni thoracis, quam non aggreditur: tota ergò pleura, totumque mediastinum, hinc anterior, posterior, dextra, sinistra, superior, inferior, exterior, profundior pars æque obfidetur hoc malo: sed imprimis latera: sedes pleuritidis *siccæ*.

197. Ubi autem ipsa membrana, costas interne succingens, doloris sedes, aut pars illa musculorum intercostalium internorum, *vera*; si verò altius intercostales musculi, externi imprimis, vel & his superiora, laborant, *spuria* appellatur.

198. Adultos, sanguincos, lautius potos, pastosve, exercitatos valdè, acidum rarò eructantes, in morbos inflammatorios vergentes; verno tempore, maximè subito æstuante, post acre gelu, cœlo, aut hyberno

in acerrime frigido vento, infestat primariò : tumque vocatur *idiotipaca*.

199. At ex materie prægressi inflammatorii morbi mota, & in loca descripta (196, 197) delatà, exorta *symptomatica* dicitur.

200. Pro causâ antecedente habet, 1. omne id, quòd inflammationi generandæ cuicunque aptum. 2. id, quòd hanc causam generalem determinat in pleuram præcipuè; quòd pertinent maximè, natura ægri hæreditariam ad eum morbum diathesin habentis; morbus præcedens, qui reliquit dispositionem eadem proferentem, ut est pleura incrassata ob prægressam olim inflammationem imperfecte resolutam, pseudomembranis obducta, pulmone adnata, natura epidemici morbi prædominantis, aër frigidus, per angustas rimas violenter actus in nudatum corpus, & labore vel igne prius valdè æstuans; potus gelidus subito, magno hauitu ingestus in corpore simili, aër hyemali tempore borealis gelidissimus. 3. μεταπτώσις materiæ inflammatoriæ, rheumaticæ, arthriticæ, biliosæ, ichorosæ, suppuratoriæ, prius in toto, vel in aliquâ parte, prædominantis, & dein quacunque causâ hac depositæ, ut in morbillis, variolis, tumoribus ulcerosis, ulceribus magnis, latis, subito evanescentibus, absorptâ veni materie.

201. Historia hæc (193 ad 201), decursus mox exponendus (202 ad 207), dissectio cadaverum pleuriticorum clare docent, eam esse inflammationem sanguineam, ortam plerumque ex febre acutâ præcedente.

202. Inde (200. 201) perspicue deducitur mali historia: incipit cum appetitu ciborum sæpe magno, frigore, horrore, debilitate, lassitudine, febre: procedit cum calore sensim in æstum excrecente, siti, prostrato appetitu omni, dolore ab miti in acerbissimum tendente, respiratione valdè læsâ: viget cum febre violentâ, sed minus manifestâ, ob respiratio-

nem coactam, & præ sensu doloris summi suffocatum, pulsu in carpo affecti lateris sæpe molli, fictitie debili, obscuro: unde sæpe turpiter fallitur medicus: inde desinit in varios eventus, pendentes ex pluribus causis, sed imprimis a diversitate mutationum inflammationis, naturâ loci ubi malum est (196. 197), & consideratione harum circumstantiarum, prout partes plures (196. 197) affectæ simul, prout impetus circulantis liquidi violentior, aut major malignitas ipsius morbi principis (10. 13), eò symptomata cuncta pejora; imprimis respirationis & pulsûs vitia magis a naturalibus recedentia, ut & excretorum.

203. Exit in sanationem, alios morbos, vel in mortem.

204. In sanationem ope naturæ, vel artis in initio, dum simplex adhuc morbus.

205. Sanatur auxilio naturæ, vel resolutione benignâ, vel coctione & excretionem mali.

206. Resolutione, si contingunt simul causæ inflammationis levioris, tumque benignitas symptomatum nihil agendum docet, nisi ut levi victu, blandissimis aperientibus, mollissimo fovu, malum levetur.

207. Coctione & excretionem causæ sanatur, imprimis observatis hisce: 1. quoties hæmorrhoides debitâ copiâ liquidum aptum opportuno tempore fundunt, 2. quoties urina copiosa, crassa, hypostatica, stranguriosa, subrubra cum albo sedimento fluxit, cum levamine malorum ante quartum diem; 3. si alvus materiem flavam biliosam ante quartum diem copiosam cum levamine ejecerit, 4. si abscessus ichorosi, purulenti, fistulosi, diu manantes, ante sextum diem incepti, post aures, vel ad crura, prodierunt (juxta 151 ad 157), 5. dolor lateris si transit ad humerum, manum, dorsum, cum stupore, dolore, gravitate illarum partium; 6. si sputum, quod & siccam subinde sanat, ex parte, liberale, levans, sine corysâ, copiosum, mox puriforme, album statim, vel ante diem

quartum, continuatum, vel a suppressione statim redeuns: inde enim nono vel undecimo die salus.

208. Ubi signa accuratè observata docent, statum pleuritidis (193) adesse modo descriptum (207), tum medico nihil mutandum; sed omnia continuanda incumbunt. Ergo neque venæ sectio, neque evacuatio; vel mutatio alia instituenda. 1. victu molli, tenui; animi corporisque quiete; aëre temperato calido, & humido; somno spontaneo, vel lenibus conciliato, medicamentis mollibus, tenuibus, levissime aperientibus, utendum. 2. deinde evacuationi cuilibet singulari proficienti providendum: ergo in statu (207. N°. 1.) anus fovendus molli, laxante, aperiente fotu; aut, si minus sic processerit, hirudinum applicatarum succtu. Si (207. N°. 2.) observatur; statim fomenta similia renibus, perinæo, hypogastrico apponenda; lenia emolliendo diuretica, qualia ex totâ althæâ parantur, danda; aër paulo minus calidus curandus; sudor, & aliæ evacuationes vitandæ; blanda clysmata profunt. In casu vero (207. N°. 3.), similia fomenta emollientia toti obvolvenda abdomini; clysmata laxantia injicienda alvo; victus laxans instituendus. Ubi denuo quartus status (207. N°. 4.) adest prævisus (152), & simul locus (153. 154. 155.) innotuit, tum utendum memoratis (176. 177. 178.), & aperturâ factâ suppurationis locum aliquamdiu apertum tenentibus. Deinde in casu (207. N°. 5.), præter communia, partes, in quas dolor migrat, fovendæ mollibus, calidisque, fricandæ leviter, stimulantæ emplastris parumper attrahentibus, sinapismis. Denique in ultimo dato (207. N°. 6.) tota res eadem ac in peripneumoniâ bonâ, adeoque omnia huc repetenda ex (167. 168.) & agenda.

209. Arte autem, sine alio morbo, sanatur pleuritis hac imprimis methodo: si pleuritis (193) recens, magna, ex symptomatibus validis (193. 202.), sicca (164.), in robusto, exercitato, sicco corpore, sine spe, vel præsentia (206. 207.); tum 1. cita, larga,

accelerato fluxu celeris, ex magno vase, per magnum vulnus, missio sanguinis in brachio dolenti lateri propiore instituenda, corpore quiescente, supino, & respiratione, dum fluit, tussi, suspiriisque acceleratâ, loco affecto eodem tempore foto, & leniter perfricto; debet continuari in remissionem satis notabilem doloris; debet repeti ex consideratione redeuntium denuo symptomatum, ad quæ tollenda prima instituta fuit; respirationis libertas finem definit. 2. statim adhibenda fomenta, balnea, tepefactoria, linimenta, emplastra, quæ laxando, resolvendo, mitigando, avertendo, prodesse queant; scarificatio affecti lateris, aut hirudo. 3. tum ea medicamenta danda, quæ diluant, resolvant, laxent, mitigent, refrigerent, dolorem leniant, aut sopiant, quæ calida, humida, magnâ copiâ sorpita, & ad locum affectum determinata, juvant, & promutatis phænomenis varia assumenda sunt, semper curando, ut eligantur illa, quæ emollientissima. 4. victu tenui, molli, refrigerante, antiphlogistico est opus. 5. denique omne exsiccans, calefaciens, impetum augens, vitandum; ut calor aëris, solis, foci, lecti, victûs, medelæ.

210. Quæ ipsa (209) quamdiu continuanda, vel repetenda sint, docet morbi pertinacia, remissio, atque in sanationem (207) mutatio.

211. Abit in alios morbos, dum 1. suppuratur locus inflammatus, quod futurum scimus, α. ex signis generalibus suppurationis nascentis. β. ex pertinaciâ doloris, tussis, febris, ultra undecimum diem. γ. absentiam signorum resolutionis (286.) & sanationis (207). δ. neglectu medelæ requisitæ (209).

212. Ipsum vero apostema jam fieri, scitur ex signis communibus suppurationis jam factæ, maximè hic ex horrore sæpe recurrente sine causâ, & signis datis (148. 149) in peripneumoniâ, & tempore morbi: inde & factum cognoscitur.

213. Febre enim 14mo. morbi die nondum peni-

tus profligatâ, sed tamen plurimum mitigatâ, dolore non acuto, sed obtuso; exacerbationibus febrilibus mox insurgentibus post partum, vesperi, sudore autem nocturno, copioso, ad paucas horas ferme iterum mane evanidis, genâ utraq̃ue vel alterutrâ a meridie roseâ, siti assidua, calore genarum, frontis, & ad volas majori, suppuratum locum antea inflammatum constat.

214. His præsentibus suppuratus locus adhuc conclusus est; at verò paulò post dolor acerbissimus circa diem vigesimum oritur de novo, falsò pro novâ pleuritide habitus. Membranæ tunc distractæ, tensæ, rptioni proximæ acute dolent.

215. Abscessus verò ille pure proprio rumpitur, unde pus stillat in cavâ pectoris dolore quidem sublato, sed respiratione magis læâ. Ulcus novo pure factò & accumulato totum cavum replet, totum corpus consumit. Id factum noscitur ex prægressis signis (211. 212), duratione mali usque in vigesimum diem, symptomatum subitâ remissione & repentino reditu: inde phthisis.

216. Febris enim increscit *purulenta*, quotidiana, vespertina, semitertiana, quartana remittens; decubitus supinus aut semisupinus in latus affectum difficillimus, suffocans in latus sanum; lateris affecti totius calor major, intumescencia levis, ad attatum dolorifica, mamma illius lateris major, subinflammata, suboedematosa, purpurascens, variegata; tussis sicca, respiratio profundior solo ferme sano latere peracta, costis lateris affecti vix diductis, aut elatis, thorace quoque anteriore, quâ is locum affectum spectat, vix moto; vix sublato, in sessione scapula ægroti lateris magis depressa, & spina dorsi curvata, in latus sanum gibbosa; sonus percussi thoracis, aut dorsi infra scapulam inspiratione magnâ antea factâ, in latere affecto nullus, aut qualis percussi femoris esse solet.

217. Ubi ergo per signa (211. 212) novimus in-

flammatum abscedere, locus ante dolens notus usque circiter ad pleuram incidendus, suppuratorius aperitus servandus, ut materies extrorsum versa vi pulmonum a pleurâ caveat, ne fiat empyema: dein emolliendus, donec mundatio facta sit.

218. At vero si constat per signa (215), jam rupto apostemate, pus formasse empyema, illico thorax aperiendus, pus educendum, vulnus percurandum, victu, & medicamentis.

219. Thorace aperto, spes est sanationis, si pus bonum, pulmones integri, ætas florens, habitus corporis bonus, absentia prædispositionis ad phthisin, viribus vitæ nondum dejectis, febre tabificâ vix inchoatâ, & mox cessante, emisso pure.

220. In alium quoque morbum abit, scirrhoso, callosove facto loco affecto, tum etiam pulmone pleuræ jam adnato; quæ ubi facta, oritur asthma, dyspnoea, tussicula sicca, imprimis a pastu vel motu corporis; ex quibus cognoscitur, si præsentia sunt sine signis abscessus (212), vel empyematis (218), & imprimis, si diu, sine magno mali incremento durant.

221. Cognitum hoc malum (220) vel nullo remedio medicabile, vel tolletur vitâ duriore, labore, aëre libero, rusticatione, equitatione forti, multumque repetitâ.

222. Terminatur morte subitanâ, suffocante, ob materiem inflammatoriam repente, magnâ copiâ ex inflammatâ pleurâ in cavum thoracis, die critico instante, depositam, respiratione parvâ, acceleratâ, laboriosâ, erectâ, pulsu celerrimo, debilissimo, extremis frigidis. An mors averti possit, mox institutâ paracentesi thoracis, priusquam lymphæ coëat?

223. Nisi fortè ob eandem materiem (222) minus copiosam, successivè depositam in cavitatem thoracis, æger fervetur.

224. Cum lymphæ hæc inflammatoria non diu fluida maneat, sed coëat in membranam, tandem duriores,

42 P L E U R I T I S S I C C A.

lardaceam ; semicartilagineam ; pulmonem veluti sacco arctiori concludet , & arctè cum pleurâ religabit , vasis rubris in pulmonem & pleuram immixtis distincta.

225. Inde asthma insanabile , præcipuè in motu , plethorâ , febre.

226. Inde in morbo febrili quocunque pleuritis symptomatologica , & frequens in novas pleuritides relapsus , cui prospicitur vitæ genere antiphlogistico , & venæ sectione prophylactica.

227. In gangrænam quoque talis inflammatio transit primo lateris , mox , viciniâ loci , pulmonis , (161).

228. Quod malum (227) vel ex vehementiâ pleuritidis , vel ex acri , aut putri materiâ concomitante simul oritur.

229. Id verò futurum esse , & jam inchoari præfigitur ex variis : si sputa purulenta subbiliosa , rotunda , purulenta subsanguinea , nigra fuliginosa , cœnosa , foetida ; strepitus in pectore multus cum vultu mœsto , oculis rubro flavis , pulverulentis , caliginosis ; si sputa initio varia ; tum sæpe tertio vel quinto die moriuntur. Si stertor , sputum nullum , vel difficile , pulsus languidus , urina flammea ; si alvi fluor liquidus , foetidus , putridus , symptomatikus : si supervenit magna peripneumonia : si novus insultus priori succedit : si sanguis floridissimus effluit ex venâ sectâ sine crustâ inflammatoriâ , licet ex largo vulnere , pleno saltu , puro vase exceptus sit : si sputum supprimitur dyspnœâ manente , vel auctâ cum dolore , gravitate pectoris , pulsu duro , parvo , celeri , calore magno ; hæc enim quinto die exacerbata septimo mortem inferunt : si urina prærubra , obscura , cum variâ hypostasi , nec discreta , intra quatuordecim dies occidit : si hypostasis nigra , vel furfuracea , citior mors : si initio mitis , quinto vel sexto die exacerbata , septimo & duodecimo periclitatur , raròque sanatur , nisi post quatuordecim dies : si dorsum , latus , humeri , cum rubore accen-

duntur cum angore summo, alvi fluxu viridi, & foetidissimo. Item

230. Si sicca ob defectum virium, ob dolorem summum, ob ineptitudinem materiæ ad expulsionem, ob vasa nimis contracta & crispata, ob nimium usum calidorum, dolore simul vergente ad superiora: si lingua statim sicca, fordibus obsita, livida, nigra, cum bullâ nigrâ: si horum signorum (229. 230) singula, vel plura simul, eveniunt, plerumque morbus ex se letalis, non facile sanandus, sed ut plurimum gangrænâ loci in latere, & vicino in pulmone, necat.

231. Quando autem hæc signa (229. 230.) jam imminere id malum (227) designant, statim uno impetu summa remedia tentanda sunt, nec vitæ auxilio, nec leviori fidendum medelæ, modò aliquæ vires superfint.

232. Ergo hoc casu (231) statim vesicans lateri dolenti applicandum; tum fortia diluentia, aperientia, antiseptica, sudorifera, largâ copiâ hauriantur; his enim, si ullis, lenietur mali sævities.

233. Sed si causa inflammatoria vehementissima summa creavit symptomata pleuritica, nec auxilio naturæ (206. 207), nec remediis ullis antipleuriticis (209. 232) cedentia, & hæc dein subito, sine causâ tolluntur, quatenus ab inflammatione pendebant, manente pulsu parvo, celeri, intermittente, respiratione celeri, parvâque, sudore frigido, constat gangrænam jam occupasse loca inflaminata. Hinc delirium brevi, statimque mors, maximè, si simul lividus thoracis color: quod idem fit, si ille, qui sputum subbiliosum excreat, dolore levatur sine ratione, tunc enim pariter letalis insania, mortis ex gangrænâ nunciâ, adest.

234. In mortem exit ipsa pleuritis tunc, quando tam vehementes causæ ejus, ut dolor productus omnem motum thoracis supprimens brevi creet, impe-

44 PLEURITIS SICCA,
cito sanguinis trajectu, peripneumoniam letalem (165)
quam brevissimè.

235. Hinc liquet, cur omni sæviori pleuritidi peripneumonia superaccidat; cur senibus, puerperis, gravidis, plerumque letalis; cur thoracis per fasciam adstrictio adeo dolorem levet, ut morbum tolerabilem reddat; constat quoque, quid sit pleuritis ascendens, descendens, dorsalis, simplex, duplicata, acuta, chronica, latens sive occulta; item, cur pleuritis infantum cognitu difficillima, & cur hæc a convulsione universalis sæpe exordium capiat: inspiratio cum clamore prohibita, uno latere peracta, altero introrsum tracto, febris, causæ producendo huic morbo pares prægræssæ hæc diagnosin suppeditant. Cur opium dolorem pleuriticum non tollat, nec expectorantibus nisi raro (207. N°. 6) locus sit; quando & ubi vesicans; nempe in pleuritide rheumaticâ, phlogosi fractâ, materie mobili effectâ, aut viribus vitæ fractis tanquam cardiacum; cur empyema post pleuroperipneumoniam letale; quæ pulsum fallaciæ sint in pleuriticis; an crebrior morbus in latere thoracis dextro, sed benignior; an rarior in lævo, & cum majori discrimine; an ob pericardium, ob cor ipsum simul inflammatum subinde, rarior quoque in sexu sequiori, itemque in sexu utroque ante annos pubertatis, sed eò periculosior.

P A R A P H R E N I T I S.

236. Si morbus pleuritidi similis occupat eam membranam pleuræ partem, quæ diaphragma ambit, vel & ipsum septum medium, oritur morbus dirus, quem paraphrenitidem appellant.

237. Qui longè frequentior, quam vulgo quidem censetur, licet præsens sæpe ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

238. Cognoscitur ex febre acutissimâ, continuâ,

dolore inflammatorio loci intolerabili ob membranas nervosas; qui dolor immaniter augetur in inspiratione, tussi, sternutatione, repletionem stomachi, nausæ, vomitu, compressu abdominis in alvo, vel urinâ reddendis, respiratione hinc sublimi, parvâ, celeri, suffocativâ, quiescente abdomine, solo thorace peractâ, delirio perpetuo, hypochondriorum introsursum revulsione, risu sardonio, convulsione, furore, gangrænâ.

239. Exitus idem, ut in pleuritide (203. 211. 218. 220. 227), sed ob motum partis magnum & assiduum, ob necessitatem ad vitam, ob nervosas membranas tenfas, omnia velociora, funestiora; & ascites hinc purulentus.

240. Curatio hinc easdem distinctiones & cautelas requirit, tum eadem ferme remedia, exceptis iis, quæ loci situs respuit. Clysmata mollia ob viciniam loci sæpe juvant.

241. Ubi vero, suppurato diaphragmate prius inflammato, abscessus in cava abdominis ruptus suum pus evomit, fit collectio ejus in abdomine, aggestio, putrefactio, tumor, viscerum exesio, tabes miserrima, mors.

242. Estque totum hoc malum insuperabile, licet cognitum.

243. An frequentior morbus in latere dextro, cum aut sine hepatitide; an delirium semper, aut quando, adest: cave ne vomitum æruginosum, assumtorum, inanem, habeas pro saburrâli.

*INFLAMMATIO MEDIASTINI,
PERICARDII, CORDIS.*

244. Inflammatio mediastini scitur, ex febre acutâ, continuâ, inflammatoriâ, cum æstu magno circa thoracem medium, dolore ibidem obtuso, & tussi siccâ.

245. Huic febrī, si syncope & pulsuū perturbatio jungatur, æstuante & obtusè dolente regione cordis, erit inflammatio pericardii, priori (244) periculosior.

246. Exitus uterque morbus cum pleuritide siccâ eisdem habet, curationem quoque eandem, habitâ ratione diversa partis affectâ.

247. Ipsius cordis inflammatio causas cum inflammatione mediastini, pericardii, pleuræ (200), pulmonum (139) easdem agnoscit.

248. Noscitur. 1. Ex signis generalibus febris inflammatoriæ. 2. Ex æstu & dolore obtuso, pressivo circa cor, cum anxietate, jactitatione, syncope, pulsu debilissimo, accelerato, vacillante, mire vario. Præceps malum, cum priori (145) subinde mihi visum, & secto cadavere demonstratum.

249. Inde puris, feri, materiæ inflammatoriæ collectio in pericardio, ejus cum corde concretio, & apparens defectus explicatur: qualia vidi.

HEPATITIS ET ICTERUS

MULTIPLEX.

250. Ut viscera & partes, de quibus hætenus, ita hepar quoque inflammationis capax: frequens morbus, licet raro de eo cogitetur, cum *originarius* tum *symptomaticus*, non animadversus multoties, aut pro alio habitus, errore non raro pernicioso.

251. Pars hepatis gibba inflammata ob respirationem impeditam, dolorem lateris dextri ad jugulum usque protensum, acutum, punctorium, tussi & inspiratione auctum, imponit nonnunquam medico sub imagine pleuroperipneumoniæ; quemadmodum inflammatio lunæ partis ejusdem ob nauseam, vomitum affumtorum, & bilis variæ febrim biliosam mentitur, tum præprimis, si loco doloris acuti sola anxietas adsit.

252. Antecedunt utrumque (250) causæ similes, nempe generales inflammationis cujuscunque, determinatæ imprimis ad hæc loca; metastasis lymphæ inflammatoriæ e loco antea inflammato ad hepar facta; itemque materiæ febrilis cujuscunque, coctæ, humori biliformi assimilatæ, ad hepar ablegatæ, ibidem ob copiam, impetum, acrimoniam, spissitudinem adhærescentis, impacatæ, inflammantis; constitutio anni huic morbo magis favens, tum nonnullæ huic maximè loco propriæ, quæ multæ quidem huc referendæ: obesitas omenti ingens; atrabilaria cruoris, bilifve temperies; acrimonia stagnantis alicubi materiæ purulentæ, ichorosæ, scorbuticæ; si his accedit calor, febris, motus, victus, medicamentum, venenum, quod eliquat, movet, in hepar promovet; bilis pinguis, acris, exusta, per suas causas agitata; lapis, gypsus, scirrhus, callus, coalitus, steatoma, apostema, cancer, vermis, aliquem locum jecoris, vesiculæ felis, meatus bilarii occupans, pre-mens, comprimens, laceffens; si accesserit tum similis causa excitans, ut mox enumerata; subita fortis frigoris per aërem, potum, natationem, calefacto fortiter prius jecori applicatio; sitis diuturna in magno motu, æstu, sudore; febris ardens cum inedia & defectu potûs; summæ animi perturbationes; maximi motus per vomitoria excitati; mala hypochondriaca inveterata.

253. Ex his tam multiplicibus causis (252) orta inflammatio varios habet effectus pro varietate dispositionis præcedentis in jecore, pro varietate materiæ motæ & inflammantis, tandemque pro varietate causæ pellentis.

254. Dum verò indolem communem inflammationis sequitur, vascula obstruit, fluida sistit, tumorem elevat, vicina comprimit, eadem ac in suo loco producit; hinc sensim increfcit, totum ferè occupat; ventriculum impedit, & ab eo repleto dolet, sic

& diaphragma; omnem cruorem arteriæ coeliacæ, & binarum mesentericarum impedit, ad hepar sistit, adeoque omnem venosum, arteriosum, lymphaticum fluorem in visceribus primis abdominalibus integre impedit; bilis generationem, secretionem, excretionem, circulationem, actionem invertit; icterum producit, ejusque effectus; putrefactionem omnium liquorum & viscerum abdominalium producit; unde infinita mala.

255. Hinc, inflammato hepate, pondus, dolor sæpius obtusus, raro acutus, attactus impatiens; decubitus supinus, & in dextrum latus facilior, in sinistrum difficilior; respiratio solo thorace, potissimum sinistro, peracta; inspiratio laboriosa, expiratio facilis; os amarum, vomituritio, vomitus variæ bilis, & assumptorum; cardialgia, anxietas, jactitatio; alvus pigra; parvæ urinæ, crocæ, oleosæ, cum sedimento lateritio; viscerum vicinorum inflammatio communicata, & varia eorundem mala; hæmorrhoids ad anum, vesicam, ejus collum, urethram; icterus multiplex, & multiplices effectus illius.

256. Habetque pariter exitum in sanitatem, alios morbos, mortem.

257. In sanitatem transit beneficio naturæ, vel artis.

258. Per naturam autem benignâ resolutione, aut coctione & excretionem materiæ morbosæ.

259. Resolutione, si materies recens, lenis, & reliquæ benignæ inflammationis conditiones adsunt: tum ars diluendo, solvendo, leniter movendo, per epithemata, potus, clysmata, negotium promovet.

260. Coctione, & excretionem, dum in morbo hoc per sua signa (252. 253. 254.) cognito, 1. alvus fluit biliosis cum paucò cruore ante diem quartum; 2. urinæ excernitur multa, acris, crassa, rubra cum sedimento subalbo, diu continuata, ante diem quartum; 3. superveniente dolore mitiori lienis ante
signa

signa suppurationis; 4. hæmorrhagiâ largâ ex nare dextrâ; 5. sudoribus, materie, loco, tempore, continuatione, effectisque bonis.

261. Ubi primum apparet (260. N°. 1.) statim epithematibus, clysmatibus, fomentis, potibus, victu, medicamentis, ea sunt subministranda, quæ valent diluere, resolvere, movere, abstergere, leniter expellere, putredini biliosæ imprimis obesse.

262. Si alter casus adest (260. N°. 2.) utendum dictis (208, ad curam 207. N°. 2.) inque iis addenda parum deterfiva.

263. In tertio casu (260. No. 3.) eadem (261. 262. peragenda, sed lieni simul, & toti viæ ab eo in hepar fomenta similia danda.

264. In quarto (260. No. 4.) nares internè & externè emollientibus, tepidis fovendæ, donec ad levamen symptomatum fluxerit sanguis; tum verò, si nimius fluor, compescendus lente per stiptica & dictam, ne nimis cito.

265. In quinto denique (260. No. 5.) requiritur usus decoctorum diluentium, abstergentiumque largus.

266. Imprimis in his (261 ad 266) cautio sit, ne aliquid materiæ morbi in loco restet, difficulter postea superandæ: & inde prima, atque benigna icteri species curatur.

267. Si recens, vehemens, sine signis & spe (259, 260.) erit tractanda eisdem cautelis, remediis, methodo, ac pleuritis (209), paraphrenitis (240), & similes morbi: nisi quòd ea, quæ leniter vi antiphlogisticâ alvum emolliendo subducunt pota, & per clysmata injecta, imprimis hic profint.

268. Imprimis opera danda, ne aliquid inflammationis restitet, aut ea diutius durans, ad vesiculam felleam, ductusque hepaticum, cysticum, choledochum producta, eorundem in cavo proprio, vel ad partes vicinas coalitus faciat. Unde icteri, universales, partiales, assidui, periodici, calculi vesiculæ fellæ,

50 HEPATITIS ET ICTER, &c.
ductuumque cystici, hepatici, choledochi, ipsius hepatis, infinita alia mala, nullâ arte superanda.

269. Signa autem perfectæ sanationis, color non amplius ictericeus in oculis, facie, urinâ, fœce alvi, cum absentia symptomatum (254).

270. Unde noscitur origo, natura, effectus, curatio secundæ speciei icteri gravioris.

271. Judicatur quoque hepatitis crisi erroneâ, materie phlogisticâ repente transsudante. Inde ventris tumor, intestinorum coalitus & inter sese, & cum vicinis, dolores colici frequentes a motu, flatu, assumptis, insanabiles; alvus segnis, soli tandem enemati, aut purganti obediens; fœx indurata, caprilla; vomitus ingestorum, crassiorum primò aliquot a pastu horis, dein & tenuiorum; volvulus, ileus letalis.

272. Si autem in hepate inflammato (250. 251.) , remedia (259 ad 269.) non, sero, frustra applicata; causa major; tum orietur suppuratio jecoris, similis ut alibi, nisi quod ob copiam multi hinc liquidi cruenti & biliosi stagnantis raro bonum pus, nisi in parvis & exterioribus, plerumque verò funesta putredo.

273. Cognoscitur id futurum, 1. ex signis prægressæ inflammationis in loco, dolore inflammatorio, ictero flavo in oculis, cute, urinâ, fœce alvi, apparente, febre acutâ; 2. ex absentia resolutionis (259), cocti excretionis (270) aut sanationis (261 ad 272); 3. ex mutatione symptomatum, remissa acutie doloris, sequente pulsatione, manente ictero, horroribus vagis; 4. ex duratione inflammationis non pessimæ ultra triduum.

274. Factum novimus, 1. ex signis (273) prægressis; 2. tumore loci; 3. mutatione symptomatum, loco doloris jam præsentem gravitatem partis, manente ictero; 4. ex debilitate magnâ, febriculâ hecticâ, siti ingente.

275. Tale apostema vel 1. totum depascitur jecur; 2. vel rumpitur in cava abdominis effuso pure sanioso;

vel 3. per vasa biliosa in intestina; vel 4. per venam cavam in cruorem; vel 5. elato tumore accrescit peritonæo, atque ibi abscessum externum hepatis format, ibi apparentem.

276. Ubi hepar consumitur, tum tabe lentâ ictericâ, cum febriculâ assiduâ, siti intolerabili, debilitate summâ, anxietate inexplicabili, urinâ ferè nigrâ, tympanitide, fluore alvi sanioso, foetidissimo, diu luctatus moritur.

277. Qui casus (276) eòusque proventus, nullam medelam, vix palliationem capit; hæc nova icteri idea.

278. Si ulcera facta hepatis, & jam rupta effuderint suam materiem in cava abdominis, collecto ibi puri assiduo novum addunt; omne corporis humidum & pabulum in novum pus convertunt; cuncta viscera putrefaciunt; hinc ascitem, mentiendo tympanitidem, creant, unde post lentam, terribilemque tabem, & ejus symptomata, mors: similis fere priori (277) hæc icteri species, nullâ arte sanabilis.

279. Quoties verò suppurata materies & ichor, exesis finibus meatuum biliosorum, in horum amplitudinem, indeque in intestina fluxerint, pro varietate affectatæ viæ, vomitus foetidos, putrefactos, purulentos ichorosos, albi, cinericei, fusci, flavi, nigri coloris, vel similes alvi evacuationes producunt, cum summâ virium jacturâ, titulo fluxûs colliquativi, breviletales. Novus hic iterum icteri exitus, maximè metuendus.

280. Si verò in venæ cavæ exesos fines, hinc in ipsam, denique in massam sanguinis eadem liquida (279) se effuderint, miscuerintque, teterrima oriuntur, & brevi exitialia, symptomata; animi deliquia enormia, frequentia; debilitates summæ, pulsus omnimodo malus; perturbatio omnium functionum simul; mors improvisa: novus iterum icterus.

281. Quo quidem casu (280) nulla valida medela

habetur, largus autem usus eorum, quæ vires focilant, putredini resistunt, humida restitunt, aliquid proficit.

282. At si ultima obtinet mali species (275. No. 5), tum deprehensus tumor, lino, causticis, lanceolâ aperitur, vulnus leniter erodentibus & suppurantibus tam profunde exeditur, donec ad vomicam perventum.

283. Si tum album, æquale, leve, inodorum, specillum non colorans, pus extrorsum exit, spes est: oportet enim ut ulcus tractare; simul interna depurancia medicamenta adhibere.

284. Si autem flavus, fuscus, lividus, niger, foetidus, specillum colore iridis inficiens, saniosus, amurcosus ichor prodit, sensim exedetur jecur, consumetur æger, fientque fere eadem symptomata (280).

285. Atque rursus si materies inflammatoria, febre cessante, jecinori impacta manet, scirrhus ibi nascetur, qui tumore, duritie, incremento, & suam sedem, & vicina læsit; hinc iterum eadem fere mala, sed lenta producit; mollibus non auscultat; acribus in cancrum horrendum vertitur, cujus dein terribilia effecta intelliguntur ex indole cancri comparata cum hac sede affectâ: præcipuum scirrhi talis effectum, icterus perpetuus, tabes ictericea, hydrops immedicabilis.

286. Unde patet, id malum per sua signa cognitum, mitillimè tractandum, sanari vix unquam.

287. Si autem in parvâ modo parte jecoris exigua talis inflammatio hæsit, calculo, scirrhus exiguo, pustulæ, exiguo abscessui, originem dabit: quæ per se parum, sed orta febre multa mala pariunt (200).

288. Tandem etiam inflammatio hepatis desinit subito in mortem, si causæ inflammationis tam validæ, ut nihil per totum jecur transire queat, febre simul intensa urgente: tum strictum ad fines, dilatatum ad vasa hep r, nullam functionem obit, fit icterus subitus & ingens: rumpuntur vasa, effunditur sanguis

& bilis; moritur ilico æger. Id futurum prædicit; 1. vis morbi in hepate cognita; 2. inflammatio erysipelacea ad hypochondrium dextrum, in homine cacochymico; 3. summa & subita resolutio vitium mox in morbi principio. At verò jam fieri docet anxietas ingens, jactitatio, attactus regionis hepaticæ vel levissimi impatientia; vomitus, aut secessus sanguinis, bilis, fœcis amurcosæ, viridæ, nigra, fœtidissimæ, cadaverosæ; siugultus magnus; perpetuus, febris intentissima; æstus intolerabilis, sudore interim frigido, in magnas guttas collecto, linguâ & artubus frigidis; sitis inextinguibilis; subitus admodum pallor; pulsus debilissimus, celerrimus, formicans; meteorismus; facies hippocratica.

280. Ex his omnibus expositis (250 ad 289) intelligi possunt infinita symptomata in morbis acutis occurrentia, quorum ignota ratio inanes malignitatis fabulas produxit: nam ab hepate omnia viscera abdominis, adeoque omnes illorum actiones, digestionis, assimilationis, nutritionis, refectionis sanguinis, excretionis alvinæ, pendent. In hepate triplex, facile in calore putrescens humor, sanguis multus & solutus, bilis vesicaria, & hepatica: hepatis cum diaphragmate & corde magna vicinitas: finibus biliosis obstructis facile liquor portarum biliosus in cavam transit. Tum ex iis solis perspicitur, quam varia, quam multiplex icteri idea; cur aliquando facile sanetur, & quandò, cur sæpe sit pertinacissimus; cur sæpe cito, sæpe tarde admodum occidat; cur per vires accedat, maneat, abeat, redeat; cur cum tantis anxietatibus, vomitu, dolore, convulsione præcedentibus, appareat, quiescat, redeat, & quid tum denotet; cur in acutis tam calamitosus ante septimum diem; cur tam difficilis curatu in iisdem post septimum diem; cur icterus subinde hepatitis causa, subinde verò effectus; cur dysenteriâ largâ, cito desinente, tam bene sanetur; quandò missio sanguinis

54 HEPATITIS ET ICTER, &c.

hos morbos juvet; quando purgans, emeticum, solvens, resolvens, frictio mercurialis, oleosa, & ovorum vitelli; cur in omni morbo acuto adeo attendendum sit ad hypochondriorum dolores, tumores, retrofursum elevationes; cur hepatitis tam sæpe pro cardialgiâ habeatur, & quo eventu; cur inflammatio hepatis toties imponat medicis pro febre biliosâ & saburrâli, & quam ambigua subinde diagnosi, quam periculosa deceptio; cur subinde icterus in hepatide, subinde non; cur color oculorum urinæque tam cito icterum præsentem, & abeuntem designent; cur vitia inflammatoria, suppuratoria, gangrænosa, scirrhusa, cancrosa, lienis, ventriculi, omenti, mesenterii, intestinorum, semper ipsum hepar adeo violenter infestent; cur tam enormiter vitia inflammatoria hepatis vicissim & scirrhusa, illa afficiant; cur jecur tam immensum augeri, tumere, iterumque exsiccare possit; cur hydrops a malo hepatis, & tympanitis eò crudelior; cur ab hydrope extenuatio, & exsiccatio hepatis, cum prætumido liene; quæ dysenteria hepatica, &c. Sunt enim infinita, quæ huc spectant.

VENTRICULI INFLAMMATIO.

290. Ut reliquæ partes, ita quoque stomachus verâ inflammatione corripitur potest. Cujus signa, & effectus hæc ferè habentur: dolor ardens, fixus, pungens in ipso stomachi loco; ejus exacerbatio in ipso puncto, quo aliquid ei ingeritur, vomitus dolentissimus statim ab omni ingesto, cum singultu dolorifico; anxietas summa & perpetua circa præcordia; febris acuta continua. Ejus causæ generales inflammationis, vel vicinia aliorum, vel acria ingesta, vel intus nata; venenum varium, medicamentum, acre erysipelatosum, variolosum, arthriticum, putridum, aphthosum, anthracodes, pestilentielle.

291. Brevi plerumque letalis fit, nisi subito curetur, ob læsam necessariam functionem, & infinitos nervos connexos.

292. In sanitatem; morbos suppuratorios, scirrhus, cancrum, gangrænosos; vel in subitam mortem convulsionibus acceleratam, transire, ut reliqui inflammati, solet.

293. Simul ac præsens per sua signa scitur (290), statim validâ sanguinis missione, si opus repetita; potu lenissimo nutriente, emolliente, antiphlogistico, causæ contrario; clysmatibus, fomentisque similibus, diligentissimè utendum. Cavendum summopere ab omni acri, maxime autem a vomitu.

294. More omnium aliarum inflammationum fit aut benigna resolutio, aut crisis, criticave evacuatio, morbo in sanitatem abeunte.

295. Si in suppuratum abit, multa mala, maxime nausea, vomitus, dolor, succedunt, quæ sæpe mirabilia apparent; ignoratâ causâ, raro curantur; cognitâ per curam abscessus tractari requirunt.

296. Scirrhus vomitum assumptorum, primo solidorum, copiosiorum, dein vero liquidorum quoque & parce ingestorum; debilitatem, atrophiam, & tandem mortem lentam, miserissimam, cum fame diuturnâ, inducit. Tum vero ventriculus, ponè pylorum potissimum, est induratus, tuberosus, semicartilagineus, ipso pyloro similiter constituto, & angustissimo. Palliatur malum, non sanatur.

Frequens quoque morbus, inflammatione licet non semper prægressâ, ex causis obstruentibus variis, primario in ventriculum agentibus.

297. Ubi cancrum procreat, tum enormes illos vomitus saniosos, ichorosos, foetidissimos; dolores intolerabiles, ad minima ingesta acerbatos, fixos, diuturnos, rodentes, urentes, ad omnia medicamenta aspera insurgentes, excitat.

298. Insanabilia mala, solis liquidis, blandissimis, nutrientissimis, parcè sed frequenter propinatis, delinenda.

299. Lienis, pancreatis, omenti, inflammati, be-

56 INFLAMMATIO VENTRIC.

nigne resoluti, bene, maleve judicati, cum vicinis concreti, suppurati, indurati, gangrænosi, scirrhosi, cancrofi, origo, natura, effectus, cognitio, prævisio, curatio, palliatio, ex iis, quæ de inflammatione in genere, deque eâ ventriculi in specie, nota sunt, hauriri possunt.

300. Inde quoque, simulque ex fabricâ, situ, functione intelligitur, cur ventriculi inflammatio tam difficulter sanetur; cur vomitus, diarrhœa, cardialgia post variolarum licet bonarum eruptionem persistans tam funesti sit ominis; cur lienitis rarior, crebrior vero ejus obstructio lenta; quæ inde noxa, quæ medela & quis medelæ effectus; cur lienis inflammatio subinde credatur, quæ tamen est hepatis, & cur pro pleuritide nonnunquam lienitis imponat medico; cur lienis affectio habeatur, quæ ad colon flatu, fœce distentum, aut inflammatum pertinet; quæ mala ex omenti inflammatione non bene resolutâ, & vincula, tumores, cum vicinis coalitum faciente.

INTESTINORUM INFLAMMATIO.

301. Intestina, maxime tenuia, & frequentissime, in suis membranis acutâ inflammatione, ut ventriculus, sæpe infestantur, a causis communibus inflammationis huc delatis, vel a materie acri potius, cibi, condimenti, medicamenti, veneni, assumptâ, huc delatâ, in plicis valvulosis retentâ, hærente; tum etiam ab acri materie quâcunque, biliosâ, putridâ, purulentâ, ichorosâ, gangrænosâ, rheumaticâ, arthriticâ, atrabilariâ, erysipelatosa, variolosâ, ex œsophago, stomacho, hepate, liene, pancreate, omento, huc appellente, hærente, rodente; denique a convulsione ingente prægressâ, diutius persistente, flatus creante, motum sistente, sicque inflammationem creante, a vario eorum strangulatu.

302. Est autem hæc inflammatio vel *originaria*, vel *symptomatica*.

303. Nata his locis, contrahit intestina, cavitatem claudit, transitum appulsi impedit; fistulam loco obstructo altiore, ipsumque ventriculum immaniter inflat, extendit, dilacerat, inflammat; hinc dolorem acutissimum, ardentem, fixum, tactu, flatu, assumptis exacerbatum creat, perque omnem inflammatum locum extendit; convulsiones violentas, ubi appulsi irritatur, producit in diaphragmate & abdominalibus musculis; alvum claudit; vomitum excitat ingestorum, & appulsi, citius, tardiusve post assumptionem, prout superius, vel profundius hæsit; flatus dolentes, tormina cum borborygmis acutissima; ileum, volvulum; abscessum; gangrænam; scirrhum; cancrum; febrim; acutissimam; debilitatem ex dolore acerbissimo summam convulsiones universales. funestas maxime irritabilioribus; meteorismum; mortem citissimam, aut, malo mitiore, morbos longos, curatu difficiles, insanabiles producit.

304. Principium morbi non raro imponit incautis; frigori, flatui, saburræ, spasmo, adscribitur periculoso successu; calidis, carminantibus, catharticis tractatur eventu funestissimo.

305. Cognoscitur autem tanquam vera inflammatio, 1. ex febre acutâ, continuâ, inflammatoriâ, 2. ex dolore assiduo, fixo, tactum non ferente.

306. Si flexum coli occupat (301), facit colicum dictum dolorem; si rectum intestinum infestat, tum aut pro lumbagine, aut hæmorrhoidibus cæcis, aut pro dysenteriâ, quæ blanda, subcruenta, biliosa morbum subinde solvit, haberi solet.

307. Simul ac noscitur præsens per signa (301. 303.), in eo statu statim, maximo molimine tentanda sanatio, quæ acquiritur, 1. missione largâ, & repetitâ sanguinis, ut in pleuritide, & hirudinibus ad anum applicatis; 2. assiduo injectu clysmatum laxantium, diluen-

58 INFLAMMATIO INTESTIN.

tiam, antiphlogisticorum sæpe repetitorum ad tertiam, quartam, & ultra vicem uno die; 3. potu assiduo calido eorundem, additis iis, quæ causæ singulari compertæ adversa sunt; 4. fomentis ex similibus toti abdomini applicatis, atque 5. cautè cavendo ab omni acri, impetum augente, calefaciente, potu, cibo, medicamento, motu, animi affectu; 6. tamdiu persistendo in usu horum, donec omne malum sedatum sit, nec tribus diebus redierit.

308. Si malo hoc (301. 303.) prægresso, nec debitis remediis curato, & ultra triduum semper cum vehementiâ persistente, causis morbificis non validissimis, & in homine cæteroquin sano, loco doloris, ardoris, distractionis, successerit horror vagus per totum corpus sine causâ, obtusus cum gravitate dolor in loco, signum erit ibidem formari abscessum, unde intra quatuordecim dies eo rupto effluet pus; quod si in cavâ abdominis effluit, facit hydropem purulentum, & mala multa similia (278); si autem effluit in cavâ intestinorum, facit dysenteriam purulentam magnam, parvam, longam, brevem, prout ulceris ibi facti natura dabit; inde aut tarda convalescentia, aut mors a tabe.

309. Simul ac id (308) adesse noscitur, statim inhibendus omnis victus, unde stercus multum, durum, crassum, acre nascitur; æger pascendus solis jusculis cum leniter deterfivis radicibus incoctis; decocta balsamica, detergentia, multum bibenda, & instar clysmatum injicienda, aut aquæ fontanæ medicatæ largâ copiâ cum lacte, vel solæ bibendæ: in his pergendum usque ad perfectam sanationem.

310. Subinde omnis omninò dolor cessat, secedente per anum membranâ, tunicam villosam intestinorum aliquatenus referente, cum ægri salate: idem quoque cessat, ventre interea magis distento, ambiguo exitu, lymphâ phlogisticâ seu intra cavum abdominis, seu tubum intestinorum depositâ.

311. Convulsi quoque pereunt in vigore inflammationis summæ, priusquam morbus noto quodam modo, & inflammationibus cæteris communi terminetur, si æger infans, aut fæmina, vel vero mas fuerit irritabilior, & irritatio magna.

312. Si vero morbus habuerit causas violentissimas (301), & produxerit sævissima symptomata, maxime vero in corpore cacochymico, poterit facilè in illo loco (301. 306.) producere gangrænam, miserrimè dein letalem: idque certo, citoque fiet, si inflammatio fuerit erysipelatoza, erysipelate præprimis bullato.

313. Quam futuram ex iisdem observatis prægressis facile prævidemus (312), si simul nulla benignæ resolutionis (306), vel medelæ (307), signa apparuerint.

314. Eam fieri docent signa prægressa (313), tum subita, & sine causâ, remissio acerrimi doloris, manente pulsu debili, intermittente, celerrimo, sudore frigido, artibus, apice nasi, & linguâ frigidis, facie hippocraticâ, persistente interim, vel etiam auctâ mentis acie, vel cum delirio miti, taciturno, atoniâ intestinorum, meteorismo, dysenteria fœtidâ, cinereâ, ichorosâ, lividâ, nigrâ, cadaverosâ, absque sensu ægro-tantis. Unde brevi mors placida, malo, eousque pro-
vecto, medelam non capiente.

315. At, si in intestinis dictis (301. 306) inflammatio diu perdurans, nec in summam sævitiem (303) ascen-dens, nec resolutione (306), nec medicamentis (307), nec suppuratione (308) soluta, deinde reliquerit in loco affecto stuporem, gravitatem, distractionem, constantem, cogitandum est, scirrhum, vel scirrhoi-dem duritiem ibi nasci, membranis intestinorum tu-mentibus, duris, semicartilagineis; cavo inde coarc-tato, eliso.

316. Unde in hoc loco multa, gravia, pertinacia mala producentur, quæ iam imprimis, stupor, pondus, incrementum, assiduò aucta; hinc cavitatis intestinalis angustatio; fœcum ibi & chyli stagnatio; horum in

locum resistentem actio, maximè putridâ, ob moram, materie; hinc intestini oclusio, & ejusdem supra locum angustatum enormis dilatatio; hinc intorsio, ingestorum remora, ileus, volvulus, vel ab acri irritante dysenteria ficcior; convulsio, singultus, vomitus, dolor affiduus, febris, macies, atrophia, mors.

317. Medicamenta parum valent, quæcumque demum sint: victus sit ex liquidis, nutrientibus, parcè frequenterque ore assumtis, ano injectis, per modum balnei adhibitis. Sic fertur diu, sine magno malo.

318. Si autem scirrhus ille hoc loco conceptus incancrum abire cognoscitur, tum verò miserrimus rerum status, & immedicabilis cernitur: qui intelligi potest ex historiâ canceri, collata cum naturâ, functione, nervosâ texturâ intestini; maximè autem dysenteria acerrima, assidua, rebellis, cuncta, per quæ vadit, exurens, erodens, consumens, cum convulsionibus acerrimis, doloribus omni patientiâ majoribus, fixis, diuturnis, donec tandem mors unico sit miseriæ solatio.

319. Si simul ac scirrhi præsentia noscitur, tractatur methodo (317), hoc malum (318) multum cavetur. Sed si, ad id superandum, acria applicata imprudenter, maxime per valida purgantia, tum cancer illic oritur, sævitque: tum autem potus ex solo lactis recentis sero; victus ex jusculis farinosis, carnosive solis cum vitellis ovi; clysmata blandissima ex solo decocto seminum lini, foliorum solani officinarum, vel capitum papav. alb. injicienda; medicamenta summo pere demulcentia, anodyna, leniter opiata, non facile in acre transcuntia, danda.

320. Hinc demum liquet, cur practicis toties occurrant dolores œsophagi, oris ventriculi, hepatis, lienis, pancreatis, intestini ilei, intestini coli, adeò sævi, fixi, pertinaces, intolerabiles, insuperabiles; quod in omni ileo vero sit semper causa physica tran-

fitum contentorum per intestinum absolute impediens, quæcunque demum hæc fuerit, sive in ipsa scilicet intestini fabricâ male affectâ, sive in materie quadam cavum occupante, quæ multiplex quidem deprehensa fuit, sive in parte quadam vicina intestinum premente, stringente: an & quando frigida, potu, epithemate, enemate, balneo, affusione, frictione adhibita in ileo, bonum, quando vero letale; item quam sit multiplex, miraque omnimodo dysenteria; quantâ sit prudentia opus medico daturò purgans, emeticum, carminans, narcoticum, in magno dolore illarum partium; quamnam sæpe sit illa post hæc in nonnullis sequens, inmedicabilis hypercatharsis; quam varia remedia, & methodus medendi requirantur ad dysenterias curandas; quam vanam, fallax, & damnosam sit, ad has commendare unum, qualecunque demum sit, medicamentum proprium, aut unam, universalem medendi methodum: cur idcirco dysentericis nonnunquam venæ sectio quoque & emollientia profint, evacuantia nocent; cur dysenteria infantum pejor, & eidem superveniens convulsio, letale; cur in omni graviore, colicâ, cujuscunque originis, ferè semper conveniant antiphlogistica, emollientia; cur in omni dolore ventris cum alvi suppressione stipato inquirendum sit in herniam fortè incarceratam; cur intestinorum inflammatio tam facile confundatur cum colicâ biliosâ; cur diarrhœas symptomaticas febrientium subinde venæ sectio sistat; cur in enteritide alvus subinde fluens, subinde valide sit constipata; cur in enterocele, recenti potissimum & parvâ, generosa methodus antiphlogistica ferè sola conveniat, cum reponendi conatu, & cur, factâ quoque repositione, eidem methodo diutius adhuc sit insistendum; cur purgantia, opiata, fumus nicotianæ, argentum vivum deglutitum, ileum sæpe augeant potius, quam sanent, & quando his locus; cur tanti momenti sit putridâ febre affectis ventrem probe examinare, num contrectatus doleat; quid

fit meteorismus inflammatorius, quid inflammatorius tympanites, & quæ mors in febre putridâ frequentior; cur pulsus in maximo dolore ventris mollis, obscurus sit, quæve hic fallaciæ; cur in colicâ lactentium pusionum, & inde natâ convulsione fetus, potusque emollientes non raro præ absorbentibus, rheo, carminantibus, antispasticis; & infinita similia.

N E P H R I T I S.

321. Ipsos renes verâ inflammatione occupari scimus ex dolore ardente, pungente, magno, inflammatorio loci, ubi renes siti sunt; ex febre acutâ, continuâ concomitante; ex urinâ paucâ, sæpe parvâ copiâ, emissâ, admodum rubrâ & flammeâ, vel in summo malo, aquosâ; item (morbo potissimum ad pelvim renalem, ureteres, vesicam protenso) stupore cruris vicini; dolore inguinis, testisque vicini; dolore iliaco; vomitu bilis variæ; ructu assiduo.

322. Hanc (321) producant omnes causæ generales inflammationis renibus applicatæ, adeoque 1. quidquid fines arteriæ ad transmittendum impedit, vulnus, contusio, abscessus, tumor, decubitus diurnus, nixus corporis validus, lapillus. 2. quidquid utinam in pelvim, ureterem, vesicam transire impedit, ut similes causæ, ac mox enarratæ, applicatæ his partibus. 3. quæ crassiora sanguinis vi adigunt in canales urinofos, ut cursus, saltus, equitatio diurna & vehemens, vectio per strata viarum, æstus, nixus, plethora, diuretica acria, venena. 4. spasmodica omnium illorum vasculorum diu permanens contractio.

323. Si summa inflammatio hæc vascula occupat, ita sæpe stringuntur, ut nihil reddatur lotii: aliquando, ut valde parum, pellucidum, tenue, aquosum, quod pessimum. Irritatis sæpe nervis cohærentibus, & vicinis, dolores & convulsiones facit per stomachum,

mesenterium, intestina, ureteres, unde ructus, nausea, vomitus, dejectiones alvi, ileus, urina intercepta, crurum stupor, horum immobilitas, lumborum ardor.

324. Sanatur bonitate naturæ, & morbi. 1. per resolutionem. 2. urinâ copiosâ, ruffâ, crassâ, continuato fluore redditâ ante diem morbi septimum, aut ad summum quartumdecimum. 3. hamorrhoidibus initio morbi largè fluentibus.

325. Sanatur, ubi in statu inflammationis per sua signa noscitur (321. 323), 1. per remedia generalia omni inflammationi sanandæ propria, detractionem sanguinis lanceolâ, hirudinè ad anum admotâ, avulsionem, dilutionem. 2. decocta lenia, emollientia, antiphlogistica magnâ copiâ ingesta. 3. clysmata, fomenta, balnea ex iisdem constantia. 4. victu humido, leni; quiete, vitatione lecti calidi, imprimis autem decubitûs in dorso.

326. Vomitum nimium, morbi symptoma, sæpe ingestu tepidi decocti cerealium, juris carniûm, lenire prodest.

327. Atque hac solâ methodo curatur etiam ipsa nephritis a calculo, renibus, ureteribusve impacto, commoto, orta.

328. Quæ si in casu (327) non suffecerint, opium prodest, spasmos sopiendo, stricta laxando, abstersâ prius phlogosi.

329. Si causæ nephritidis magnæ, nec malum resolvitur (324), nec sanatur (325), sed excurrit ultra septimum diem, abscessus metuendus; quem fieri docet remissio doloris, ejus in pulsationem mutatio, horror sæpe recurrens, gravitas stuporque partis; jam factum esse docet prægressus priorum, tum pulsus, ardor, tensio in loco, urina purulenta, foetida, instar urinæ falsæ putrefactæ: simul ac abscessus ille factus scitur, utendum valde maturantibus primò & emollientibus, dein purulentâ appatente urinâ, detergenti-

bus puris ex aquis medicatis, cum, & sine lacte potis, fero lactis, similibusque, usurpatis simul balsamicis.

330. Si verò suppuratio illa (329) diu durat, totus ren exesus saccum format nullius usus, & adest tabes renalis, sæpe diu tolerata.

331. Nonnunquam abscessus extrorsum tumet, sponte vel arte aperiendus, rarò sanandus, ulcere plerumque fistuloso manente. Rarissimè pus sibi viam in contiguum colon parat, ambiguo eventu.

332. Si scirrhum hic format, paralysis, vel claudicatio cruris suppositi oritur, immediabile malum: unde sæpe lenta tabes, hydrops: &c.

333. Si autem parva copia materiæ inflammatæ coagulata in folliculo urinæ minimo hæerit, basin format, cui apposita sabuli in urinâ materies crustatim accrescens calculum renalem creat, sicque eundem auget.

334. Quin etiam aliquando in gangrænam transit; quod docet vehementia causæ (322), symptomatum (323), absentia levaminis per remedia (325), & subita remissio doloris sine causâ, cum sudore frigido, pulsu debili, intermittente, singultu, urinâ vel nullâ, vel lividâ, nigriâ, capillosâ, foetente, carunculis fuscis, nigrisve foedâ, defectu virium subito, summo; ubi nihil juvat.

335. Hinc patet, infinitas esse nephritidis species, causasque, & inter eas unam a calculo, tamen esse omnium ferme eandem curationem; cur in febribus toties nephritis (321), ejusque crisis (324), imò & inde ischuria vitio renum, vel ureterum orta intelligitur, sanatur.

VESICÆ URINARIÆ INFLAMMATIO.

336. Vesica urinaria inflammata scitur ex dolore assiduo, ardente, pungente, in loco vesicæ, ex febre acutâ, continuâ, inflammatoriâ, urinâ crebro, at
parce

parce missâ, stranguriosâ, flammeâ, cum muco pendulo, mox fundam matulæ petente, vomitu assumtorum, bilis vitellinæ, æruginosæ.

337. Morbum producant causæ generales inflammationis ad vesicam determinatæ; item diuretica acria; acre scabiosum, rheumaticum, arthriticum, erysipelatosum, venereum; hæmorrhoidis; calculus; vicinorum inflammatio; morbi urethræ varii, & intestini recti.

338. Curatio, exitus ex iis, quæ de inflammatione in genere, & de eâ renum in specie innotuerunt, sunt repetenda, observatâ diversitate affectæ partis.

339. Inde quoque uteri inflammati curatio petitur, morbus per se fortasse minus frequens, sed creber a partu laborioso, manu, ferramentis, absoluto; abusu emmenagogorum, aristolochicorum, ecbolicorum.

FEBRIS BILIOSA.

340. Si bilis elementa, sive humor biliformis in sanguine abundat, fit *plethora biliosa*, *polycholia* dicta.

341. Hæc vomitu, secessu, cholera, sudore largo, nidoroso, urinis biliosis, mox jumentosis, cum sedimento flavo, lateritio *spon*te solvitur; vel verò *arte* sanatur, victu, motu, medicamento emetico, purgante, diaphoretico, tonicoque.

342. Polycholia dicto modo non sublata copiâ consistentiâ, acore vario, metastasi morbos infinitos facit, & ad speciem differentes pro vitio nempe polycholiæ vario, & variâ affectæ partis naturâ, functione.

343. Si vero ob molem, acrimoniam, turgere, & abortâ febre moveri incipiat, motaque e corpore eliminari, viis, & modis variis, *febris biliosa* nominatur.

Atque hæc quotannis vigente æstate regnat, & inter annuas febres propemodum primas tenet, cum ab omni tempore per omnes terrarum tractus multò frequentior sit visa.

344. Continuae remittentis tenorem servat, quotidiana, tertianae simplicis, aut duplicatae, cujus accessiones vomitu, diarrhoea; sudore largo, nidoroso; urinis biliosis, copiosis, jumentosis, hypostaticis terminari solent.

345. Duo autem stadia percurrit; primum, quo morbosa materies humoribus adhuc permixta inter motus febriles circulum obit, *cruditatis* dictum; atque alterum *coctionis*, dum vitae viribus humori excrementitio assimilata, sub finem exacerbationum, partim ad diversa colatoria appellit, evacuanda.

346. Si vero materies biliformis ferme tota, die decretorio, coctione facta, praecedente exacerbatione consuetâ, saepe solito majori, ad ventriculum & intestina deponitur, atque sursum vel deorsum exitum molitur, *turgere* dicitur.

347. Ad hanc praedisponunt victus pinguis, oleosus, terrestris, austerus, farinosus, vappidus, & ex facile putrescentibus; habitatio depressa, nosocomium, ergastulum, navigium; caelum multo phlogisto factum, humidum, simulque fervidum, quod acutissimas facit, aut humidum frigidumque: excitant verò cum multa alia, tum potissimum labor nimius ardente syrio, refrigerium aestuantis corporis, terror, ira, moeror, pudor, inglavies, lapsus ab alto, vulnus, haemorrhagia, puerperium, febris quaecumque alia polycholiam movens.

348. Haec, si simplex fuerit, exordium sumit ab horripilatione & calore alterno, cephalalgia, & sensu caloris magni in capite; accedit dolor lumborum, & dorsi; pulsus plenus, non durus, acceleratus; oculi rubri, aut dilutissime flavi, aut cum modica flavedine subvirentes; faciei & capitis totius sudor; genarum intensa rubedo, cum flavescente, aut virescente palore circa nares & labia; lingua flava, flavescens villis quasi bysso obducta; salivae insipidae, amarescentis, nauseosae dulcis affluxus in fauces;

labiorum siccitas; sapor vitiatum, amarus assumptorum; saliva alba, spumescens, instar soluti atque in spumas acti saponis; screatio subinde herbidi, atque æruginosi glutinis; anorexia, ructus amari, urentes, austri, subdulces cum nausæa; vomituritiones, vomitusque variæ materiæ, porraceæ, æruginosæ, vitellinæ, atræ, fauces exurentis, dentes stupefacientis, saporis acerbi, metallici; anxietas & sensus repletionis ad præcordia; inquietas; aquæ frigidæ, acidulatæ, & auræ frigidæ, persflantisque desiderium, & obtentum inde cephalalgia, calorisque temporarium levamen; sudores olentes, nidorosi; alvus intensè flava, quasi ab assumpto rheo, olidissima, modice fluens inter fluxus olidissimos; urinæ mox a principio flavæ, crocæ, spumosa, pingues; sanguis phlebotomiâ eductus aut late ruber est, aut crustam efformat inflammatoriam intensè flavam, serum viride, cum virore flavescens, amarum: minus vero frequentia symptomata sunt petechiæ lenticulares, morbillosæ, miliaria rubra, carbunculi, bubones, &c.

349. Indolem parasiticam possidet: unde facillime morbis aliis quibuscumque sociatur, quos ab ingenio suo & caractere consueto abducit, exleges reddit, & pravyos, aut in suam redigit potestatem: notanda est ejus cum variolis complicatio.

350. Vix ulla febris est, quæ tam diversis ludat variationibus, tam differenti ratione modificetur, indolis plane protheiformis non solum diversis annis, sed eadem quoque constitutione regnante.

351. Sæpe æstatis terminos excedit, porrigiturque per serum autumnum, atque hyemem, fortasse molliorem, verno autem tempore nondum plane emortua reviviscit, ac proximâ æstate denuo dominatur resumtis viribus: tum ex annuâ fit stationaria.

352. Continua remittens, semitertiana aut *ἡμιτρίταιος*, itemque *τρίταιφους*, continens, appellabatur, compellatione non caractéristicâ: antiquioribus verò

modò typhodes, affodes, epialas, leipyria, lingodes, febris ardens, sive caufos, itemque *Flux*, sive ignis &c. dicebatur, nominibus ab excellenti quodam hujus febris symptomate defumptis, non omni tamen nec fingulæ febris biliosæ convenientibus, atque ad alia quoque febrium genera transferri solitis: recentioribus *biliosa* aptius nominatur.

353. Contingit subinde, ut humor biliformis sub finem exacerbationis, sudoribus distillans, in suo per vasa circuitu, in obicem impingat, atque in aliquâ corporis parte adhaereat, vel ob febrim nimiam, & humorum turgorem; vel ob partem quamdam debiliorem; aut circulanti humori imperviam; vel ob alias nobis adhucdum ignotas rationes.

354. Hinc decubitus biliformis humoris multiplices, variis in locis, & vario cum effectu.

355. Inde prima biliosæ febris divisio petitur; 1. in *biliosam universalem*; & 2. in *biliosam cum metastasi* sive *decubitu*.

356. Ad encephalum delata humoris biliformis portio deliria, phrenitides, apoplexias, genus omne convulsionum facit; ad oculos verò, cœcitates, repentinas cataractas, ophthalmias, corneæ opacitates, maculas &c.; ad fauces, anginam; ad thoracem, tusses, pleuritidem, peripneumoniam, hæmoptœn &c.; ad abdomen, vomitus, choleras, dysenterias, colicas, diarrhœas, conamina hæmorrhoidum, mictus difficiles, hæmorrhogias uteri, & abortus; ad articulos, artusque, rheumatismum, arthritidem; ad corporis superficiem, erysipelata, miliaria rubra, herpetis & scabiei quamdam speciem, petechias, exanthema urticatum &c.

357. Patet ergo ex hisce, quæ sit notio phrenitidis *biliosæ*, pleuritidis *biliosæ*, hæmoptœs *biliosæ*, febris erysipelatosæ, urticatæ non raro, itemque petechialis persæpe, aliorumque morborum, quos, adposito epitheto, *biliosos* jure dixeris, atque ab aliis aliâ de stirpe

satis distinxeris: sunt enim ejusdem biliosæ febris diversi solùm modi.

358. Alia quoque biliosa febris est *simplex, meraca, impermixta*, alia vero *complicata* cum alio quocunque morbo febrili, non febrili.

Unde nova & momentosa divisio.

359. Sæpius cum inflammatoriâ febre in epidemiâ biliosæ exordio; cum pituitosâ vero, eaque aut solâ, aut adjunctâ simul phlogosi, circa ejusdem epidemiæ finem complicatur: cum puerperio, morbillis, variolis præprimis, connubium init.

360. Terminatur, 1. in mortem, 2. in sanitatem, 3. in morbos alios.

361. Atque in mortem quidem abit, 1. humoris biliosi metastasi ad partem nobilem, encephalum maxime, & pulmones, itemque ad cava thoracis, pericardium, ut cadaverum sectiones docuerunt; 2. erysipelate interno mox gangrænescente; 3. interaneorum anthrace; 4. degeneratione putridâ, sponte natâ, aut male medicando inductâ.

362. In sanitatem vero, 1. saburrâ biliformi, non copiosâ, benigniore, potu multo, aquoso, acidulo saponaceo enervatâ; 2. copiosiori vero & acriori, exarsata vomita, secessu, sub exacerbatione consuetâ sponte motis, aut arte concitatis; deinde urinis quoque & sudoribus, repurgato prius systemate gastrico: subinde vero fluxu sanguinis per nares, hæmorrhoides, uterum, miliaribus, salivatione, aphthis.

363. In alios morbos commutatur, scilicet in febrim *bilioso-inflammatoriam, ardentem, bilioso-putridam, putridam*, dum materies biliformis abundantior, acrior, sanguini penitus mista, ex eodem morosius extricanda, per congrua colatoria, obstructione, spasmo, inflammatione impervia, non eliminatur, sed retenta sanguinem aut inflammat, aut sibi assimilât, solvitque: item in febrim intermittentem, conversione bonâ, sub aptâ methodo: neglectu vero, aut malâ therapeuti in

chronicos languores, primæ coctionis vitia multiplicia, hypochondriacis, cacochymiam & cachexiam biliosam, arthritidem diuturnam, &c.

364. Curatio fit in leviori morbo per acida vegetabilia, saponaceos fructuum horæorum succos, aperientes, eccoproticos, & diætam omnem antibiliosam; alterantia, subemetica, emetica, humorem biliformem ad variâ colatoria, præprimis hepar, atque ad primas vias determinantia, purgantia mitiora: in morbo verò majore, durante primo stadio per priora.

In secundo verò præter priora per emetocatharsin, unam aut plures, corpore prius ad hanc evacuationem subeundam parato, & materie mobili effectâ; ærem præterea frigidiorē liberiorēque, non ad thermometer, sed ad gratam ægri sensationem examinandum; potum aquæ frigidæ, situm erectum, maxime in ingenti cephalalgia & accedente phrenitide.

365. Corpus ad emetocatharsin disponitur; 1. venæ sectione, antiphlogisticâ therapeusi, si ætas juvenilis, virilis, fibra rigida, plethora, tempus subphlogisticum, diætâ & medicina calefaciens accesserit; 2. affectionibus variis, vomitum aut impediens, aut contra indicantibus, suâ methodo ablatiis.

366. Materiem ad exitum præparamus potu solvente, saponaceo, salito, mellito, oxymelle, &c.

367. Disponi autem ad emetocatharsin præprimis tunc debent, si præter narratas (365) rationes, quæ venæ sectionem requirunt, febris biliosa in partem quamdam nobiliorem, metastasin fecerit, scilicet, in phrenitide biliosa. hæmoptoë biliosa, pleuritide biliosa, colicâ biliosa; factâ enim phlebotomiâ unâ aut pluribus, prout dictæ (365) rationes exegerint, & materie dilutâ, emetocatharticum colluviem ex systemate gastrico eliciet, viscera metastasin passa salubriter concutiet, materiemque impactam dimovebit, intra humorum circummeantium alveum reducet: ad cutis spiracula able-

gabit, sudoribus ab emessi semper moveri solitis distillandam.

368. Metastases periculosas, hęc (367) methodo non tollendas, viis primis repurgatis, evocabit vesicans; quod tamen ipsi morbo principi, eo quod urinas & alvum parciores reddat, quā utraq̃ue evacuatione plurimum biliformis humoris educitur, de cætero non convenit.

369. Febre fractā, aut multum mitigatā per emetocatharsin, æger sensim inter blandos, levantes, nocturnos sudores, sub usu solventium, saponaceorum, eccoproticorum, acescentiam convalescere incipit, morbo quatuordecim dies non excedente.

370. Convalescit ex toto, aut sponte; aut vero, si morbo difficiliori, methodo medendi, vel & aliunde fuerit plus æquo debilitatus, usu analepticorum, stomachicorum, amaricantibus, vino absynthite, carne tenerā, equitatione, rusticatione, &c. alvo persistente semper faciliori.

371. Convalescentia tardior, quam ex inflammatoriā, citior vero, quam ex pituitosā: relapsus verò, quam in utraq̃ue hęc febre, in biliosā faciliores.

372. Nocent per se in hęc febre, cardiaca, calefacientia, cortex peruvianus, vesicantia, opium, acida mineralia, &c.

373. Cum rustici, qui æstivis ardoribus perusti copioso sudore madent, atque ita madidi persæpe incautius perfrigerantur, et si merā propemodum vegetabili diætā vivant, præ cæteris hęc febre corripiantur; illi vero, qui victu vinosiore & carneo magis utuntur, dummodo nimio se soli subducant, aut calido sudore persusi non repente refrigerentur, ab eādē ut plurimum maneat immunes, patet, quānam in repositissima prophylaxis consistat.

374. Post vitatum sudantis corporis refrigerium repentinum, tempore bilioso, multum quoque præsidii erit ad hanc febrem arcendam in esu fructuum horzo-

ium, acefcentium, faponaceorum, eccoproticorum, atque in fugâ ingluviei.

375. Ex his liquet, quam ampla fit morborum bilioforum familia, quanta eorum variatio, cum aliis complicatio;

Ubi emeticum, aut purgans, aut emeto-catharticum fit indicatum, quo morbi tempore propinandum, quoties iterandum;

Cur saburra biliosa esse possit, sine febre biliosa, hæcque sine illâ;

Quæ sit cognatio, variatio, successiva degeneratio humorum febrim biliosam, putridam, petechias, erysipelas, intermittentes, maximè tertianam & quartanam, dysenteriam, aphthas, peripneumoniam notam, asthma humorale, & convulsivum, phthisin pituitosam, tuberculosam, morbum hypochondriacum, arthritidem, morbos spasmodicos quam plurimos, scirrhum, cancerum, &c. efficientium.

FEBRIS PITUITOSA.

376. Quæ laxos, vitæ sedentariæ addictos, obesos, seniculos, venere, studiis, vigiliis, mœrore, morbo, medicamento, inediâ exhaustos, victu aquoso, farinoso, pingui, austero usos, chloroticas, puerperas, pueros atrophicos, verminosos præ cæteris infestat, tempore præprimis humido, frigidoque, & in locis depressioribus, audit febris *pituitosa*.

377. Hanc autem insigniunt lassitudo, horripilationes vagæ, lingua alba, mucosa, dentes & gingivæ sordidæ, saliva lenta, anorexia, nausea, oppressio præcordiorum, eorundem repletio, vertigo, tristitia involuntaria, flatus, borborygmi, febris assidua, in speciem mitis, pulsu propemodum naturali, remissiones obscuræ, urinæ crudæ, pallidæ, vix olentes, cum sedimento subinde mucoso. Tardè decurrit, in plures septimanas porrecta.

378. Verno tempore sæpe miscetur synocho imputri, in eandem abit, ex eà nascitur, temporis, mendantis, ægroti vitio: autumnali verò febrim biliosam comitatur, sequitur, non rarò: inde constitutionis atrabilariæ, febris atrabilariæ intellectus.

379. Constitutio *pituitosa* nonnunquam rheumatica, catarrhosa, asthmatica, anginosa, tussis convulsiva epidemica, scorbutica, apoplectica, &c. appellatur, compellatione a frequentiori aut formâ, aut symptomate petitâ.

380. Eodem tempore ægri tudines multæ subalternæ, herpes, scabies, ophthalmiæ, aphthæ, tussis, faucium pituita, anorexia, vomitiones pituitosæ, spontaneæ, matutinæ, cardialgiæ, flatus, borborygmi, hæmorrhoids, colores pallidi, foedi, obesitas morbida, sensuum tarditas, concipiendi impotentia, concepti emissio, lienes magni, icteri, mæiores, hypochondriasis, hysteria, chloroses, catameniorum anomalix, mania, nervorum distensiones, convulsiones universales, tetani, opisthotoni, choreæ S. Viti, apoplexiæ, podagra, hydrops cujus curatio uti & luis veuereæ sæpe est difficillima, *constitutione pituitosâ autumnali* durante.

381. Morbum producit pituita tum primarum viarum, cum secundarum, compage solidorum debilitatâ.

382. Sanatur verò solis naturæ viribus, vomitu spontaneo, crebro, facili; diarrhœâ non validâ, sæpius ecurrente; sudoribus dein, sponte natis, nocturnis, evanentibus, in morbi decremento; miliaribus quoque, coctione prægressâ; anacatharsi pituitosâ, ptyalismo, intermittente, quodianâ.

383. Hinc methodum medendi docemur, quæ obstructa reserat, spissa solvit, soluta evacuat, laxata firmat; remedio salino, incidente, resolvente, emetico leniori, subin, per epicrasin propinato, subemetico, alterante, purgante consimili; dein subamaris, amaris, tonicisque.

384. Methodus calidior viscerum inflammationes,

74 P E R I P N E U M O N I A N O T H A.
miliaria non critica, febres ardentes, perniciosas facit: nimis verò, quam oportet, antiphlogistica, lentas, nervosas, languores chronicos, articulorum morbos, hypochondriacis utramque, phthisin pituitosam, totque febres diversas, quot pravæ methodi fuerint.

385. Idcirco acrioribus stimulis parcendum, principio præprimis, atque universim hæc lentè festinandum.

386. Ex hisce constat, cur hæc febris in exercitatis, cute crassâ, imperspirabili, rarior, sed periculiosior; cur contrarium in laxis, facile sudantibus; cur in sexu sequiore subinde sit epidemica, dum viris parit; unde *lenta, lenta nervosa, miliaris, & puerperarum morbus* subinde audiatur; cur loca depressa, paludosa deferat nunquam; cur tam difficilis sit hujus morbi diagnosi & therapeia; quorsum pertineat illud Baglivii: in nullo morborum genere tantâ opus est patientiâ, expectatione, cunctationeque ad benè ac feliciter medendum, quantâ ab benè curandas febres mensentericas.

P E R I P N E U M O N I A N O T H A.

387. Huc peripneumonia notha referri debet, quæ hyeme a frigore, verno tempore a calore superveniente multoties accidit, orta ex pituitâ lentâ, in toto sanguine natâ, & sensim pulmones infarciendo, donec in pessimum hunc, & improvise sæpe letalem, morbum eat.

388. Ubi paululum adolevit id malum, produxit jam in toto corpore effectus plurimos a glutinoso spontaneo otiri solitos, tumque præterea, eos, qui peripneumoniam lentam propriam (140), unde malum curatu difficillimum.

389. Nam missio sanguinis, eòusque celebrata, ut in hoc morbo requiritur (171), nocet admodum ob debiliora viscera, nimisque aliena humida lenta; hinc primò juvare visa, mala auget.

390. Attenuantia autem adeo hinc famigerata, dum impetum in vasa pulmonalia augent, densitatem, impactumque obstruentis sæpè augent, simulque morbum cito reddunt letalem.

391. Morbus ille senibus, pituitosis, frigidis, catarrhosis, gravedine laborantibus frequens, sequi solet omnes causas quæ stagnantia citò movendo in pulmones agunt; ut cursus, declamatio, cantus, ebrietas imprimis a valide calefacientibus, comestatio, calor foci, balnei, solis, maximè, si æstus hinc natus subito frigus ingens exceperit.

392. Primo fallaci lenitate opprimit nec opinantes; qui ppe levi fatigatione, debilitate, prostrato omni fere animi motu, anhelitu, oppressione pectoris incipiens, adeò leves motus excitat, ut vix calor, febrisve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviusculi febris insultus adsunt; unde, subito crescente anhelitu & debilitate, mors; cujus in urinâ & pulsu vix ullum adfuit præsagium.

393. Curatur hæc methodo cautissimâ; 1. mittatur sanguis ex largo vulnere; 2. mox eluatur alvus clysmate, quod repetatur quotidie, donec signa docuerint levare pulmonem; 3. utatur victu tenuissimo juris carniæ, imprimis cum levi acido, potu tenui ex aquâ & melle; 4. vapores, suffitusque descripti (183), decocta diluentia, abstergentia, lenissimè aperientia assiduò potanda, adhibeantur; simulque balnea crurum, pedumque, & larga vesicantia.

394. Ex his omnibus ratio datur, cur pueris hic morbus, feminisque rarior, ut & iis, qui laxæ sunt structuræ quoad solidorum fabricam: cur vix accidat, & si major sit in his proclivitas in febrim simplicem pituitosam; cur in his facilius sanatur; contra in bene partis, densisque corporibus.

Ex iisdem pariter liquet, hunc morbum fieri ex omni alio humore pituitæ analogo, pituitoso-biliofo, atrabilario, arthritico, podagrigo, abundante, com-

moto, a causis (391) ad pulmones determinato, ibi congesto; quæ sit relatio affinitatis humoralis, phthiseos pituitosæ ad huncce morbum.

FEBRIS INTERMITTENS.

395. Febris per vices impetum ita remittens, ut plena apyrexia inter duos quosque paroxysmos intercedat, *intermittens* appellatur.

396. Inde ejus diagnosi sponte patet: distinctio in varias classes facilis, utpote soli temporis differentiæ innixa.]

397. Quotidiana, tertiana, quartana crebriores. Quintanam quartanæ cognatam, cum eâ alternantem, autumnî, sobolem, aliquoties vidi, sextanam bis. Septenaria exquisita quandoque accidit, Boerhavio vira. Sunt, qui longiores periodos observarunt.

398. Eiusdem periodi febres non rarò complicantur, ut sit, e. g., duplicata tertiana, quartana duplicata, &c. Rarius febres junguntur periodi differentis.

399. Quotidiana est rarior, pueris & glutinosis familiarior, longius excurrit, difficilius sanatur: probe distinguenda à tertianâ duplicatâ, quartanâ triplicatâ, ex accessionibus inter sese comparatis.

Huc & Hippocratis *diurna, nocturna*que.

400. Tertiana brevior, crebrior, acuta magis, curatu facilior. Biliosos, adultos infestat: duplicatur non raro: 5to, 7mo, 9no circuitu judicatur.

401. Quartana diuturna, pertinax, diu fertur; atræ Lilis, & autumnî progenies: duplicatur, triplicatur.

402. Quæ longiores circuitus habent, morem quartanarum sequuntur.

403. Tamen scire est, intermittentem in genere esse *vernalem*, quæ a Februario in Augustum; & *autumnalem*, quæ ab Augusto in Februum dominatur; distinctione necessariâ, ob diversam corporum vere & autumno diathesin, diversos morbos corre-

gentes. Hinc varios mores, symptomata, exitus, durationem, curationemque febris: quin una aliam fugat.

404. *Vernalis*, ut plurimum, brevior, subinflammatoria, synocho imputri affinis, regularis, sponte, aut modico apparatu sanatur, recta abiens in sanitatem; medicatrix subinde inveteratorum malorum, melancholiæ, mania, epilepsiæ, arthritidis, paralyseos: reliquis autumnalium tollit: augmentum corporis facit: ad longævitatē disponit.

405. *Autumnalis* plerumque longa, remittens, subintrans, biliosa, atrabilaria, septica, anomala, pernicioso symptomate stipata. Sæpè definit in lienes magnos, reliquorum viscerum, maximè hepatis, infarctus, scirrhus, icteros, hydropes, leucophlegmatiam, scorbutum, cachexiam & cacochymiam multiplicem, & quæ hinc sequuntur mala.

406. Quin & sæpè æmulatur exactè indolem continuarum, ob longiores & duplicatos paroxysmos, dum tamen indoles & curatio planè diversæ sunt.

407. Est tamen subinde inversa ratio vernalium & autumnalium.

408. Subinde solitaria febris comparet, *sporadica* dicta. Non raro per populum grassatur, *popularis*, dum Austri molles, diu spirantes, mador multus frigidusque vim addant morbo.

409. Ponè stagna, & in depressis perpetuam sedem fixit *endemica*, solâ subin mutatione cœli sananda.

410. Paroxysmus legitimus intermittens frigore, æstu, sudore absolvitur, tria stadia percurrens.

411. Atque is eadem exactè horâ redit, vel maturius, vel vero serius, aut tempore incerto.

Hinc febris *consistentis*, *anticipantis*, *postponentis*, *vagæ erraticæque* notio.

412. Vel vero sub larvâ alterius morbi delitescit, quem tempore legitimæ accessionis æmulatur, *larvata*; eaque frequentius est autumnalis, popularis.

413. Hinc febris intermittens sub schemate cephalalgia, delirii, comatis, apoplexia, catalepticos, epileptia, & convulsionis variæ, hemicrania, amauroseos, ophthalmia, coryza, odontalgia, rheumatis, arthritidis, vomitûs, diarrhoeæ, cholerae, colicæ &c. Vix ullus morbus est, quem non aliquando intermittens ludat.

414. Subinde syncopen brevi letalem refert, veramque imaginem morientis. *Syncopalem, malignam, mortalem* appellant.

415. Larvata subinde tria consueta stadia simul absolvit: nonnunquam alterius morbi formam solum exhibet.

416. Manifesta in larvatam, hæcque in illam abit.

417. Incipit autem regularis & manifesta cum oscitatione, pandiculatione, lassitudine, debilitate, frigore, horrore, rigore, tremore, pallore, livore extremorum, respiratione difficillimâ, anxietate, nausea, vomitu, pulsu citato, subinde tardiore, debili, parvo, siti maximâ, cute anserinâ, subinde veluti miliaribus pustulis obsitâ, livescente, purpurascente; in infantibus sæpè clamor & convulsio cum extremorum livore.

Hæc prout majora, pluraque simul, eò febris pejor, atque in subsequente tempore calor, & cætera symptomata pejora; & hic gradus febris primus, incremento respondens continuarum, & reliquorum maximè periculosus; urina tum ut plurimum est cruda, & tenuis.

Incisa cadavera mortuorum in primo hoc stadio febris intermittens, post anhelitus, suspiria, ignaviam, monstrarunt sanguinem crassum, impactum pulmonibus: semper tum fuerant pulsus parvi, frequentes, inordinati. *Harv. exercit. anat. cap. 16.*

418. Hunc statum (417) excipit alter, incipiens cum calore, rubore, respiratione forti, magnâ, liberiori, anxietate minori, pulsu majori, robustiorique, siti magnâ, dolore artuum & capitis magno, urinâ plerumque rubrâ; respondet *ακμῆ* febriū continuarum.

419. Tum ultimò ingens plerumque sudor, remissio omnium symptomatum, urina crassa, sedimentum lateri contuso simile, olidi, fluentesque secessus, somnus, *ἀπυρεξία*, lassitudo, debilitas.

420. Nisi fortè paroxysmus ita protrahatur, ut nova accessio priorem nondum finitam excipiat: *continua remittens, subintrans* erit.

Id fit ob genium epidemiæ, febriū aliam corregentem, complicatam, intermittētis vim nimiam, medellam neglectam, perversam, ægri diathesin ferendæ febr̄i non parem.

421. Subinde febris non omnia hæc tria stadia percurrit, uno alterove deficiente, aut ordinem eorundem permutat.

422. Nonnunquam est imperfecta, obscura, levicula, absque ordine certo recurrens invasio.

423. Hæc verò intermittens *non formata, latens, vaga, erraticaque* in pueris frequentior, infarctū viscerum abdominalium glutinoso, verminoso laborantibus, ventricosis, voracibus, autumno.

Regularis quoque & aperta in imperfectam vagamque commutatur, regimine pravo, methodo malâ, neglectu; cortice peruviano æque maturius, parcius, neque diu, & absque coindicatis, propinato; adstringentibus inepte datis.

424. *Non formatam, latentem, erraticam* produunt, cognitio caussarum (423), item leviculi per vices paroxysmi, pandiculationes, lassitudines, sudoresque maximè nocturni, nidorosi, fœtentes, moschum redolentes; faciei pallor virescens, flavescens; anorexia, vel etiam bulimos cum bradypepsiâ; præcordiorum tumor, tensio;

calor; anxietas, maximè à pascu; urinæ parvæ, crocæ, jumentosæ, lateritiæ, furfuracæ; aspectus tristis, oculorum diluta flavedo; morositas, alvus irregularis, olidissima, atque omnia fermè symptomata systematis gastrici læsi, repleti, infarcti, ægro interim erecto, obambulante.

425. Explicata (417 ad 419) stadiorum ratio; vis morbi ad *ακμην* venientis, atque iterum decrescentis intra paucas horas; epidemia cognita, eorundem symptomatum periodus stata; in infantibus livor, horror, vagitus, convulsio, determinatis horis recurrens, intermittentis primò suspicionem, continuata verò diagnosis suppeditant.

426. Sæpe abeunt in acutas, periculosas, quod calori nimio, & motui excitato nimis, aut epidemiæ genio, aut pravæ medelæ, ut plurimum debetur.

427. Intermittentis effecta (413 ad 424) intelliguntur, illius actionem consideranti: fibris enim minimis vasculorum & viscerum magnam infert vim, stagnando, obstruendo, coagulando, pellendo, resolvendo, attenuando; hinc debilitantur vasa, morbosa fiunt liquida, eo imprimis genere, mali, quo partes minùs assimilatas, nec æqualiter mittas habent, ex quibus simul acrimonia exoritur; unde ab omnibus simul facillima in sudorem proclivitas multum debilitans, ipso viscido sanguinis transfudante; tum urina mirè crassa, turbida, jumentosa, pinguis; similis saliva; inde debilis, solutus, vix cohærens cruor, optimâ parte spoliatus, residuâ acer & crassus simul.

428. Causa *prædisponens* ignoratur; tamen ad nervos peculiariùs attinere videtur, inexplicabili ratione affectos.

Remedia antifebrilia *nervina*, cortex peruvianus, Mars, opium; item terror, ira, gaudium, contentio animi, musica, confidentia in remedium antifebrile, vanum in se, efficax tamen in credulis; ipsius febris symptomata

symptomata quædam, causæ, effecta, id verosimile reddunt.

Difficillimum tamen est, ex infinitis possibilibus eam causam distinguere, quâ positâ ratio periodorum dari ex legibus œconomiae nostræ possit.

429. Hanc verò *prædisponentem* innumeræ aliæ *excitant*: alimenta nimia, dyspetæ, farinosa, pinguia, putrida, relaxantia stomachum & intestina; atmosphæra humida; commoratio in loco depresso, a sole averso, umbroso, silvestri, palustri; colluvies biliosa, atrabilaria, pituitosa, verminosa; humores tenaces, ichorosi, purulenti, scorbutici, scabiosi, venerei; fluxus sanguinei suppressi; turbatum systema hepaticum irâ, terrore, mœrore; excretio cutanea suppressa, atque alia quam plurima.

An etiam contagium peculiare?

430. Cura alia in ipsâ accessione locum habet; alia vero extra eandem.

431. In stadio frigoris dandus potus leniter diaphoreticus, tepidus, parcè frequenterque sumendus, hoc modo, calore insuper lecti; abstinentiâ a cibo aliquot ante invasionem horis molestus in accessione vomitus præpeditur.

Orto calore, quies, stragula levicra lecti, aqua succo limoniorum acidulata, & si is exorbitet, in plethorico, ad apoplexiam calidam proclivi, ipsa sanguinis missio, cautè instituenda.

Sudor inchoatus blandè promovendus, lecto, potu tepido, sambucino, fero lactis vinoso, non vi urgendus: a sudore quies, somnus, refectio.

432. Finito paroxysmo, 1. curanda febris est; dein 2. ipsius febris, validioris, diuturnioris, perversè curatæ, malignæ effectus, qui sæpè proprios, graves, longosque morbos constituunt.

433. Est autem omnium primo *procatartica* causa auferenda, si ea nota sit, si magna, & remediorum po-

testati subjecta: dein verò *proëgumena*; nisi, illâ ablatâ, hæc quoque simul tollatur.

434. Methodi medendi variæ, & infinita ferme remedia adversus febrim, ad paucas classes revocari possunt; est enim omnis methodus antifebrilis *antiphlogistica, resolvens, sursum evacuans, cathartica, prævertens, confundens, nervina.*

435. Quarum primæ quatuor in tollendis causis *excitantibus* occupantur; tres verò posteriores in auferendâ *proëgumenâ.*

436. Sæpe diversæ methodi in *eâdem* intermittente, *diversis* temporibus; vel verò plures *junctim* sunt necessariae, ut methodus *oçtava* sit, ex prioribus diversimodè *composita.*

437. Methodum *antiphlogisticam* petunt intermittentes vernæ, plethoricorum, athleticorum, & ubi summa sanitas febrim facit; inflammatorum, ad apoplexiam proclivium, subperipneumonicorum, subpleuriticorum, hæmoptiæ; in febre ob genium epidemiæ facillimè degenerante in continuam inflammatoriam; paroxysmis productis, apyrexia imperfectâ; cephalalgia ingenti & inflammatoriâ; delirio gravi, furioso.

438. Tum verò conveniunt salia media mitiora, in largo vehiculo aquoso sumta, eccoprotica, & ipsa subinde venæ sectio.

439. Methodus *solvens, resolvens, aperiens, & febrim ipsam, & ejusdem effectus sanat, spissos humores attenuando, solida inertia excitando, obstructa referando, secretiones, excretiones restituendo.*

440. Sunt autem remedia hoc scopo celebrata salia, alcalina, acida, media, volatilia, femivolatilia cum conveniente vehiculo propinata, vel in humoribus gastricis soluta; saponæ vegetabiles, animales, artificiales; succi ferulacei; plantæ amaræ, subamaræ, lactescentes, earum extracta, decocta saturata,

salibus armata, martialia, antimonialia, mercurialia.

441. Profunt in agris cachecticis, cacochymicis, in frigido lentore; bile inertī, mucosā, vappidā; ætate florem superante; corpore obeso; sexu sequiore; constitutione autumnali, humidā, frigidā; in febre longā, quotidianā, quartanā, recidivante puerorum, ex continuā in periodicam mutatā, pertinaci, ad corticem peruvianum rebelli, cum ictero, hydrope.

442. Nocent in febribus (437), item in aquosā humorum tenuitate, junctā solidorum laxitati; sudoribus profusis, emaciantibus, nocturnis.

443. Cæterum hæc ipsa methodus reliquis multò latius patet, intermittentium plerisque, saltem initio, sola, aut cum aliis junctim, aptanda.

444. Methodum *emeticam* postulat saburra *fursum turgens*, seu causa, sive effectus intermittens, vel solum cum illā coincidens. Ea autem cognoscitur ex victu, morbis, symptomatibusque prægressis, nausæ, vomitu, ructu, tumore, halitu, sordibus linguæ, gutturis, palati, *αφοξία*, amarore oris, vertigine tenebricosā. Utut & aliæ vires sint emeticorum, siagogæ, diaphoreticæ, catharticæ, diureticæ, nervinæ, alterantes, potenter resolventes.

445. Propinandum emeticum vel accessione finitā, & absoluto sudoris stadio, vel ante paroxysmum eo spatio, quo ante hunc effectum præstat. Absolutā operatione, dato opiato, sedatus ante febrim tumultus fit.

446. Materie *deorsum turgente* purgans dandum, citò operans, solvens salinum, mox a paroxysmo.

447. Imminentem paroxysmum *prævertunt*, 1. ea omnia, quæ sudorem movent, materiem febrilem ante consuetum tempus accessionis artificiali paroxysmo eliminando. 2. quæ animum validè afficiunt, systema nerveum, in cujus peculiari diathesi proëgumena fe-

brium causa sita esse videtur, vehementer immutando.

448. Sudor autem hunc in finem movetur, dum aliquot horis ante tempus cognitum futuri paroxysmi, liquido aperiente, diluente, leviter narcotico repletur corpus aëri, dein, unâ horâ ante malum excitatur sudor, & continuatur, donec binæ ultra tempus initii paroxysmi elapsæ sint horæ. Item opiato, alterante, emetico, balneo, stragulis, cursu, saltu, luctâ, sinapismis, vesicante, & epithemate vario, inunctione spinæ dorsi.

449. Aliam verò nervis diathesin, febrî oppositam, inducunt animi pathemata varia, terror, ira, attentio magna, præfidentia, &c.

Hinc febrium quædam curationes explicantur, concentu musico, amuletis, & vanis superstitionibus factæ.

450. Prodest hæc methodus *prævertens*, prudenter instituta, in perfectè intermittentibus, diutius durantibus, maximè quartanis; aliis methodis jam adhibitis, & incassum; viis primis puris, aut repurgatis; absente viscerum infarctu lento, phlogisticoque, absente cacochymiâ, cachexiâ.

451. Ea ipsa remedia, quæ imminentem paroxysmum *prævertunt*, eundem quoque jam præsentem *confundunt*, invertunt, elidunt, si ita adhibeantur, ut eorum actio cum stadio frigoris concurrat. Sub iisdem conditionibus *methodus confundens* admittitur, ac prior *prævertens*.

452. Methodus *nervina*, causæ proëgumenæ potissimum dicata, *nervinis* utitur, *adstringentibus*, *roborantibus*, *narcoticis*, *cortice peruviano*.

453. Hinc si febris autumnalis, vehemens, corpus ex ægritudine debile, aquosa humorum tenuitas, solidorum laxitas, & sudor colliquans; symptoma periculosum; metus gravioris mali a febre persistente; obstructions solventibus auctæ potius; morbus jam

aliquo tempore duravit, & causâ excitante ablatâ, nihilominus paroxysmus quasi per consuetudinem recurrat, neque signa adsint internæ inflammationis, neque collecti alicubi puris, neque obstructi admodum hujus illiusve visceris, neque colluviei gastricæ; methodis solventæ & evacuante præmissis, adstringentibus, roborantibus, præcipuè verò cortice peruviano, specifico antifebrili, abigetur, pulveris, infusi, extracti, decocti, syrapi, epithematis, enematis formâ, cum propriis additis requisitis, salibus, rheo, martialibus, opiatis, resolventibus, diureticis, &c. tempore *αποψηξις*, debito ordine, dosi, regimine, adhibito, diâ continuato.

454. Quin & opium huc pertinet in intermittente *malignâ, syncopali, mortali* commendatum.

455. Præprimis cortex diu continuandus diminutâ dosi, caractere febrili altè impresso ob febris diurnitatem, crebros relapsus, in febre endemicâ, constitutione intermittentium abhuc durante; in infantibus, pueris, fœminis.

456. Hæc verò non danda febre adhuc crudâ, incipiente, miti, medicatrice, remittente ob phlogosin, vel saburram, visceribus obstructis.

457. Præmaturè enim data ex intermittente remittentem, continuam, biliosam, ardentem faciunt; viscerum infarctus, hydropes, icteros, arthritides, hypochondriasin inducunt, multaque alia mala, nova solum & prudenter directâ febre sananda.

458. Sub usu corticis peruviani alvus fit facilis, præcordia libera, indolentia; sapor bonus; spiratio bona; excitantes causæ, maximè ingluvies, vitandæ; uberius perspirare convalescentibus confert.

459. In genere notandum: magnitudini & diurnitati horroris accessio tota est, & ipsa febris, commensurata.

460. Quò diuturnior febris, eò major in relapsum proclivitas, eò cura confirmatoria diutiùs protrahenda.

461. Quò plures relapsus, eò major attentio habenda, ne aut infarctus viscerum abdominalium nascantur, aut nati jam, latentisque fomitem febrilem alant.

462. Quartanæ definitâ horâ exactè recurrentes, paroxysmo tamen breviorè, sunt quam maximè diurnæ et rebelles.

463. Stadium frigoris protractum cum valido horrore, maximè senibus, periculosum, apoplecticum: hoc si effugerint, idem metus in calore.

464. Ubi unum alterumve stadium deficit, ibi febris pertinacior, & facilis in irregularem, remittentem, continuam mutatio; si invasio non terminetur sudore, aut eo solùm modicissimo, continuæ metus est, aut remittentis, judicatu difficilis.

465. In febre *larvatâ* periculosâ, duplex curatio locum habet: in paroxysmo cura symptomati periculoso accomodata, & extra eundem ipsa febris curanda est ex regulis hucusque datis. Hinc in febre *larvatâ* apoplecticâ, stante paroxysmo, antapoplectica; in *synopali*, *mortali*, sub ipsâ invasionè, cardiaca stimulantia.

466. Porrò symptomati urgenti cuicumque occurrendum est juxta regulas in *methodo generali, symptomaticâ* (595 ad 768) tradendas.

467. Ex his constabit, quandonam cortex peruvianus rebelles febres non sanet, salutato dein graminis, taraxaci, cichorei decocto, adjecto sale medio, profligandas.

Quis sit abusus purgantium, emeticorum in intermittentium sanatione, itemque purgantis post corticem peruvianum exhibiti; an & quando purgandum febre per corticem suppressâ; unde recidivæ post usum corticis, unde post eundem continuæ;

An, & quando cortex in obstructionibus viscerum abdominalium;

Quo jure antiquitas quotidianam pituitæ, tertianam bili, quartanam humori atrabilario tribuerit;

Quænam intermittens soli mercurio obediat; cur præstet, jejuno stomacho paroxysmum excipere, & decumbentem in lecto; cur a gravissimâ accessione solutio febris non raro;

Quomodo dignosci apoplexia *periodica* a *verâ* possit; scilicet, si epidemia sit febrium, maxime larvatarum; æger ad apoplexiam alias non prædispositus, & ea post 8 12. horas sponte solvatur; tria intermittentium stadia simul adsint; si intermittentium fuerint prodromi; urina sub finem accessionis intense flava, mox jumentosa, demum lateritia.

Quando in ipsâ invasione apoplexiæ *periodicæ* venæ sectio, quando non;

Quinam morbi curentur intermittens accessu, quinam inde graviores fiant, aut persistent non mutati;

Disquirendum restat, num, post certum annorum curriculum, intermittentes epidemicæ redeant juxta legem quamdam in naturâ stabilem.

FEBRES CONTINUÆ REMITTENTES.

468. Continuarum febrium notitiâ præmissâ, earum præcipuè, quæ tanquam principes aut cardinales habentur, & dato intermittentium intellectu, facilis erit *continuarum remittentium* explicatus.

469. Dicitur autem *continua remittens* adesse, ubi febris *assiduo* ægrum tenet, ita tamen, ut per intervallo manifeste & remittat, & intendatur.

470. Quæ quidem exacerbatio quotidie, vel omni alterno, vel tertio die recurrit, instar paroxysmi completi aut incompleti intermittentis febris.

471. Continua remittens consideranda tanquam composita ex duabus febribus: in hæc velut in duo elementa est dispescenda, *continuum* & *intermittentem*; quarum utraque in eodem homine, eodem tempore,

ab eâdem vel differentibus causis, epidemiæ genio, methodo medendi producta *remittentem* facit.

472. Cum *continua* plane multiplex sciatur e superioribus, & varia quoque sit *intermittens*, diversæ plane ex diverso connubio *remittentes* erunt, naturâ, curatione, discrimine; licet habitu externo non differentes.

473. Sic *intermittens* cum synocho imputri, inflammatione quâcunque, febre biliosâ, putridâ, malignâ jungi solet: cujus cum primis duabus compositio *benignas* dat, cum posterioribus vero τριταίφveis, ήμιτριταίους, graves, malignas, perniciosas.

474. Remittentium ergo cognitio, curatio, prognosis tota repetenda ex supra dictis de febribus simplicibus, in quas illæ resolvendæ.

475. Hinc nomini solum remittentis febris inhærens, medicinam faciet instabili fundamento nixam.

476. Ergo in curâ remittentium determinanda est,
 1. febris *continua*: indicationes capiendæ, juxta hucusque tradita, atque in maximâ remissione: demum
 2. in *intermittentem* indagandum: 3. utriusque indicationes conjungendæ: nisi altera alteram evertat.

477. Ubi potior habenda ratio *continua*, ob decursum celerem & periculum majus.

Nisi ipsa *intermittens* ad perniciosas pertineat, urgeatque.

478. Ex his liquet, non unam esse eandemque medendi methodum in *remittentibus*.

Quando illicò cortex peruvianus sit propinandus, quando is noceat, ex remittente continuam, gravem, ardentem faciat.

Quando venæ sectio, quando evacuantia, & quæ, & qualia in remittentium curatione.

Cur febris *lactea*, *purulenta*, *venerea*, *rheumatica*, *arthritica*, utut exacerbationes luculentas & regulares sæpè habeant, hùc non pertineant.

FEBRIS ARDENS, SEU ναυσος.

479. Si caussa excitans febris biliosæ supra descriptæ fuerit gravior, diutius applicata, polycholia mole major, morâ, indole acrior, præter symptomata (348) produxerit inflammationem universalem, vel etiam topicam quamcumque, acutissimam tamen, erit *febris ardens*, quæ inter continuas remittentes meretur singulatim discuti ob frequentiam, discrimen, sanandi laborem.

480. Ea ergo consideranda, velut ex pluribus febribus conflata, *biliosâ* nempe, & *inflammatoriâ*, utrâque solito validiore, acutiore, queis juncta tertiana, stadio frigoris deficiente.

481. Hujus symptomata primaria, calor ad tactum ferè urens, inæqualis diversis locis, ad vitalia ardentissimus (in extremis sæpe remissior, imò aliquando frigus), ipsum aërem exspiratum incendens, siccitas in cute totâ, naribus, ore, linguâ; respiratio densa, anhelosa, cita; lingua sicca, flava, nigra exusta, aspera; sitis inexplebilis, sæpe subito sublata; fastidia cibi, nausea, vomitus; anxietas, inquietudo, lassitudo summa; tussicula, vox clangosa; delirium; phrenitis; pervigilium; coma; convulsio; diebus imparibus exacerbationes.

482. Caussa, labor nimius, iter longum, æstus solis, sitis diù tolerata, usus calefacientium, fermentatorum, aromaticorum acrium, veneris nimix, delassatio immodica, maxime æstare, &c.

483. Decursus talis, tertio & quarto die sæpe letalis, septimum rarò transit si perfecta; solvitur sæpe hæmorrhagiâ, quæ si tertio vel quarto die parca, letalis; hæc prænnunciatur cervicis dolore, temporum gravitate, tenebricosâ caligine, præcordiorum contentione sine doloris sensu, invitis lachrymis sine letali signo alio, rubore faciei, pruritu narium, optima fit die decre-

torio ; solvitur & die decretorio , vomitu , alvo , sudore , urinâ , sputo crasso .

Accessio die pari pessima , si id ante diem sextum ; urina nigra , pauca , tenuis huic letalis ; letale sanguinis sputum ; letalis sanguinis mictus ; deglutitio læsa mala ; extremorum refrigeratio pessima ; facies rubra & sudans mala ; parotis non suppurans exitialis ; alvus nimis fluxa letalis .

Cum tremore abit in delirium , inde in mortem .

Transit in peripneumoniam sæpè cum delirio ; post ingentia alvi termina quæ oritur pessima .

Solvitur critice cum rigore .

484. Quibus explanatis , hæud difficulter morbus præsens cognoscitur : neque de ejus cau sâ propiori , & proximâ ambigitur : est enim a cruore orbato parte blandiore , liquidiore , polycholiâ abundantiore , summo opere acrefactâ contaminato , inflammatione per universum corpus , viribus validioribus . Quin præfagia hæud infirma hinc deducuntur .

485. Curatio exigit aërem purum , frigidum , renovatum sæpius ; integumenta minime suffocantia , vel aggravantia corpus ; situm corporis erectum sæpe ; potus copiosos , blandos , demulcentes , subacidos , aqueos , calidos ; cibos leves , farinaceos , hordeatos , avenaceos , ex fructibus subacidis confectos ; venæ sectionem , si morbi initium , plethoræ indicia , inflammationis singularis signa , calor intolerabilis , rarefactio nimia , revulsio necessaria , symptomata urgentia , neque alio remedio facile superanda , hæc exigunt ; clysmatum blandorum , diluentium , laxantium antiphlogisticorum , refrigerantium applicationem repetendam , prout vis ardoris , siccitas alvi , revulsio requisita imperat ; humectationem totius corporis , hæsiendo aërem fumo calidæ blandum per nares , colluendo os , & guttur , lavando pedes , manusque tepidâ , fovendo spongiis calidis loca , ubi plurima vasa contactui magis exposita ; medicamenta aquosa , blanda , nitrosa , grato

acore sapida, alvum lenissimè laxantia, urinæ materiæ suppeditantia, suppleantia, sudori vehiculum copiam præbentia, non acrimoniâ, omnem contractionem fibrarum, crassitiem liquorum, acrimoniam eorumdem solventia, diluentia, temperantia.

486. Quibus qui adjunxerit dicenda in regulis universalibus de curâ acutarum, harumque symptomatum, & secutura de acutis in perniciem viscerum singularium tendentibus, liquidò perspecta habebit ardentis febris cujuslibet remedia.

F E B R I S P U T R I D A.

487. Synochus *putris* dicta fuit, quæ debetur causis febrium aliarum quarumcumque majoribus, diutius applicatis; solidorum, fluidorumque degenerationi majori, universaliori, celeriori, putredinem referenti, sæpe prorsus singulari. Cognoscitur ex decursu mox describendo.

488. *Præcedunt* temulentia capitis, longo antea tempore; anorexia; os insipidum, amarum, maximè manè; sensus repletionis etiam ante pastum; frontis calor præternaturalis, cum obtuso ejusdem dolore; levamen ab alvo motâ, aëre recenti perflato; dolores vagi artuum; frigus fere assiduum; sudatiunculæ nocturnæ, nidorosæ; somni turbati, non reficientes; lassitudo spontanea; gravitas totius corporis; urinæ, alvus magis olidæ; morositas, febre hucusque nondum manifestâ.

489. Coortus intensior calor, aut horror validior, auctis cæteris, *præsentem* febrem docent, continuam, aut remittentem, ad speciem subinde mitem, pulsu debili, simulque accelerato, vel verò *naturali*, functionibus tamen reliquis multum læsis.

Dolores rheumatici, colici, veluti pleuratici, validi, artuum vagi.

Dedolatio insignior, cephalalgia mitior, quam alis.

in febris, sed major temulentia, stupor, delirium mite nocturnum, auditus gravis, responsio tarda, coma.

Oculi rubicundi, subflavi, subvirentes lachrymiosi, lemosi, pulverulenti, distorti cum maximo vitæ periculo, albugineâ prospectante.

Sanguis phlebotomiâ fortè amissus dissolutus, intense ruber, nigrescens, crustâ viridi, mucosâ, plumbeâ tectus.

Facies tristis, flavescens, terrea, velut attoniti, profundè meditantis, mussitatio.

Nares siccae, fuliginosae, sicca labia, dentes sordidi, sordidæque gingivæ fusco glutine; lingua fusco, flavo, viridi, mucosâ obducta, prærubra humida, prærubra sicca, arida, crustosa, fuliginosa, lignea, fissa, contracta, tremula, porrigi impotens.

Anorexia maxima, sitis aut nulla, febre licet magnâ, aut insatiabilis, cardiogmos, alvus olidissima, urinæ flavæ, ictericæ, brunæ, atræ, cum sedimento sanguineo, obsolete rubro, aut naturales; foetens halitus, & ferè cadaverosus.

Calor ad contactum mordax; cutis sicca, arida, imperspirabilis, variegata petechiis variè rubris, bruneis, flavis, cinereis, lenticularibus, morbilliformibus; maculæ lividæ, nigrescentes; vibices purpurascens, livescens; miliaria alba, rubra; aphthæ, parotides, bubones, anthraces; color corporis icterodes.

Tendinum subsultus, artuum apprehensorum contractio; decubitus supinus, neglectus, corpore ad pedes delabente; os apertum cum aphonîâ aut grunitu; deglutitione difficili, sonorâ, suffocante.

Diarrhoea assidua, ægro inscio, verminosa, foetidissima, cadaverosa; floccorum venatus.

Hæmorrhagiæ variæ, narium, pulmonum, intestinorum, gingivarum, oculorum, cutis, systematis uropoëtici, ulcerum antiquorum, uteri, &c. internæ quoque, sanguine intra cava diversa effuso, tenui, soluto; vermes ore prodeuntes.

Locorum cubando prefforum ad coccygem, trochanteres, cubitos gragrænescentia facilis, cita, latè serpens; meteorismus.

Sudores viscidi, guttatim pingues, frigidi: extremis frigidissimis. pulsu antea tenuissimo, nunc nullo, postquam in aliquibus ad paucas horas mens iterum rediit, moriuntur.

490. Vis vitæ languidior, symptomatum (488. 489.) dictorum gravitati, multitudini, ferociæ non commensurata; peragenda cõstioni per se impar; pulsu cordis & arteriarum æstimanda, synochi *putris genuinæ* formæ character est constantior, veriorque.

Ingens, mox in principio præsens, vitalium prostratio, *malignitas* audit (670.)

491. Inde diversi putridarum gradus, variaque ad easdem approximatio, cum aliis complicatio, successio, variam planè medendi methodum, & summam in medente attentionem requirunt.

Frequentissima est, (363) descripta.

492. Causam suppeditat, quidquid vim vitæ dejicit, humores depravat, solida exsolvit: aër humidus, calidusque, conclusus, iners, navigii, ergastuli, nosocomii, cryptæ, tugurii, castrorum, urbis obsessæ, stagnorum, &c. effluviis animalium, vegetabilium, potissimum putrescentium, contaminatus; æstas præfocans, & malacia in solo depresso; austri molles, humidique, vel & frigidus mador; inedia, victusque pravus ex putridis, facile putrescibilibus, vappidis, indigestibilibus; sitis, laborque diu toleratus ardente syrio; animi pathemata gravia, tristia, diuturna; venus immoderata; studia severiora, nocturna; febris quæcumque alia neglecta, malè curata, in prædisposito, ejusque inde in putridam conversio; abusus aromatum, spirituosorum, salium quorumque, maximè tamen, volatilium, alcalinorum, mercurialium, absorbentium, evacuantium quorumque; pus conclusum, resorptum, ichor; in hydropicis aquarum putrilago, &c.

493. Terminatur, 1. in salutem, vi vitæ auctâ, evacuatione gastricâ, spontaneâ, artificiali; sudore, exanthemate miliari, aphthis, salivatione, urinis, tempore, modo, levamine, criticis.

2. In morbos alios, metastasi variâ inflammatoriâ, purulentâ, erysipelatosâ, serosâ, gangrænosâ ad loca externa, præprimis parotides, glandulas submaxillares, subaxillares, inguina, testes, coxam, internave varia, vario eventu. Inde & morbi encephali subitanei, subito perniciosi; peripneumonix confimiles, cophoses temporariæ, perpetuæ; amauroses; siderationes artuum; languores chronici, &c.

3. In mortem, (a) gragranâ partiali, universali, inde foetor subinde verè cadaverosus triduo jam ante mortem, meteorismus, partium vel leviter pressarum purpurascens rubor, livor, anthrax. (b) inflammatione interaneorum latente, magnâ, malignâ, cito septicâ. (c) depositione serosâ ad caput, thecam vertebrarum, thoracem, quæ jamjam futura, aut præsens agnoscitur respiratione difficili, brevique, pulsu vibrante, celerrimo, oculis fixis, obliqua tuentibus, alvo interim & urinis suppressis, cute siccâ: inde mors convulsiva, apoplectica.

494. Indicatio petenda, 1. ex infra (595 ad 768) dicendis, 2. ex notitiâ morbi, qui in putridam febrim degeneravit, & 3. modi, quo id contigit.

495. Huic satisfacit removendo causas (492) excitandæ, sustentandæ febrî pares; ægrum reponendo in loco elato, conclavi magno, stragulis mundis, aëre sicco, flammâ ex lignis aromaticis, aceti vaporibus lustrato, ventilato, dephlogisticato; victu anti-febrili, attamen cardiaco; remediis solventibus, antisepticis, excitantibus, variâ intensione stimulantibus, nervinis, tonicis, virium ruinæ, humorum degenerationi, solidorum debilitati accomodatis.

496. Hinc purgatis, si opus, primis viis, cortex peruvianus dandus, formâ pulveris, d cocti, extracti

infusi, enematis, epithematis, solus, aut cum coincatis, in putridis longis, foeminarum, virorum debiliū, æstate humidiorē, simulque calidiorē; in laxâ solidorum, fluidorumque compage; post evacuationes quascunque, gastricas, sanguineas, cutaneas, nimias; in virium defectu, crises tardante, pulsu molli, debili, calore non magno, synocho putri remittente, aut etiam continua facta ex remittente, intermittente; constitutione intermittentium febrium corrigente; instante gangrænâ.

497. Nocet verò in febris exordio, constitutione udâ, frigidâque simul; præsentē saburra plethorâ; inflammationē; calore acri, urente; respiratione gravi; meteorismo.

498. Flores arnicæ in infuso, decocto, extracto, dosi largâ, aperientes, resolventes, excitantes, subemetici in irritabilitatis defectu: hinc in sensuum exteriorum, interiorumque torpore, tarditate, anæsthesiâ, urinis, calore, pulsu naturalibus.

Huc epispastica, rubefacientia, vesicantia spectant.

499. Quæ ultima stimulo dolorifico virium vitalium inertiam excutiunt, obstructa potenter resolvunt, diaphoresin movent, urinas primo augent, dein verò minuunt, cum tenesmo ad matulam, alvum fluentem cohibent, pulsus efficiunt contractos, parvos, obscuros; largius applicata tubum intestinale, & systema uropoëticum inflammant.

500. Hinc nocent vi vitæ auctiore, alvo ficcâ, difficili, urinis parcis, stasi inflammatoriâ imminente, præsentē in encephalo, thoracē, abdomine; turgente saburrâ.

501. Radix arnicæ formâ pulveris vel infusi, pulsu accelerato, molli, debilique ob diarrhœam putridam, symptomaticam, colliquantem, infuso ægro.

Camphora, huicque analoga, vinum, spiritus minerales dulcificati, decocta, infusa ex aromaticis, prio-

ribus juncta, artubus frigidis, facie pallidâ, collapsâ, pulsu tenui, molli, delirio taciturno.

Acida mineralia magnis dosibus in febre putridâ, bilioso-putridâ, æstivâ; æstu valido, urente; pulsupleno, accelerato, non duro; facie rubrâ, delirio furioso, absente inflammatione. Maximè conferunt in febre suppuratoriâ variolarum, ardente syrio, æstum temperando, alvum & urinas expediendo, putredinem arcendo. Huc & actu frigida, glacies, posca frigida, formâ potus, lotionis, epithematis; aër frigidus, vento agitatus febres putridas, bilioso-putridas, æstivas, cum æstu maximo, delirio feroci, sine inflammatione, mirè componunt, mentem restituunt, diuâs cephalalgias sedant.

502. Victus interea medicatus sit oportet, ex classe refrigerantium, acescentium, saponaceorum, attenuantium, eccoproticorum, analepticorum, cardiacorum, &c.

503. Pulsus, quò debilior, frequentior, inæqualior robore, inordinatior tempore, intermittentior ictu; respiratio quò difficilior, frequentior, anhelosior, cum narium pinnis magis motis, quò magis dolens circa vitalia, quò inordinatior; lassitudo quò vehementior, debilitas major, jactatio corporis frequentior, decubitus in dorsum, extensis membris, frequentior; rationis, affectuum, quò usus perturbatior; appetitus magis prostratus, digestio molestior; urina rubicundior, crassior, turbidior, cum sedimento minori, vel & tenuior, magisque aquosa, parciore, minus retinenda; motus quò magis tremuli, tactum refugientes, ludentes, carpentes; oculi, quò luctuosiores, involuntariis lachrymis humidiores, eò morbus hic (487) pejor, letalior.

Hæmorrhagiæ pulmonum malæ, malæ quoque intestinorum, cruentique secessus; pessima verò systematis uropoëtici; certò letalis, interna, sanguine intra encephalon, thoracem, abdomen effuso.

504. Ubi somnus difficilis, & malè cedens, pustulæ purpureæ, vel lividæ corpus deturpant, hypochondria tensa & inflata, ferè moritur.

505. Parotis magna, celeriter increfcens, absque levamine, utriusque lateris, cum tumore faciei, colli, oëdematoso, erysipelaceo, valdè magno, valdè dolorifico fit perniciofa, venas jugulares, laryngem, pharyngem, encephalum premendo: inde coma, convulsio, apoplexia, anginæ, peripneumonix letales.

506. At parva, unica, lentè crescens, inflammatoria, coctione prægressâ cæterisque bonis, sæpe critica.

507. Terminatur autem hæc (506) resolutione benignâ, orto ptyalismo, alvi fluxu, urinis sedimentosis, sudore: abscessu extrorsum, introrsum rumpendo, puris per ductum stenonianum, per aurem evacuatione spontaneâ, vel ejus aliorsum migratione: ulcere fistuloso, cancroso; scirrho; gangrænâ.

508. Nata resolvenda, aut si id fieri amplius nequeat, suppuranda, aperienda methodo ex chirurgicis repetendâ.

509. A febre baryecoia; fatuitas; delirium placidum; pulsuum frequentia absque febre; sudores nocturni, colliquantes in dormiente; hypochondriasis nervosa; fames canina; oëdema crurum; in junioribus corporis incrementum velox, nimium, inæquale, in longum cum extenuatione; rachitis; catameniorum anomalix: sanantur victu eupepto, nutriente, analeptico; medicamento roborante, stomachico, nervino; exercitio corporis grato, reficiente, rusticatione.

510. Hinc patet, quænam febres verè sint putridæ, quæve putridam tantum mentiantur, reipsâ aut inflammatoriæ, aut biliosæ, aut aliæ quæcunque, & cur id fiat; cur non ad unum omnes modulum sint metiendæ, quas vulgò putridas appellant.

Quam sit necessaria, longo solùm usu comparanda;

virium dijudicandarum scientia, & quædam veluti scala, ad quam cardiacorum, antisepticorum, stimulantium ratio sit exigenda.

Quare febrium harum non pauca sanentur repurgato tubo intestinali, solis solventibus, resolventibus, aperientibus; & cur therapeiâ alexipharmacâ, stimulante, calefaciente, roborante, utut bona non raro, tamen multo frequentiùs, & multo gravius peccetur, quàm methodo evacuante, aperiente &c.

Cur in respirationis conditionem tam solerter sit inquirendum, & cur plurimum conferat ad salutem in febre putridâ, benè respirare.

Quare soporosis, stupidis, deliris quotidie exploranda regio epigastrii, ossis sacri, coccygis, hypogastrii, natum, trochanterum.

Cur pessima sit febris putridæ complicatio cum inflammatione visceris nobilioris, & cur ea tam frequens, ut extispicia monstrant.

Quare biliosarum degeneratio in putridam præ cæteris & magis obvia, & cur in epidemias biliosas, pituitosas sæpiùs unâ incidat synochus putris.

Intelligitur quoque, quid angina putrida, pleuritis, peripneumonia, dysenteria, variolæ, morbilli, &c. putridi.

An in putri synocho vera putredo statuenda, aut putrida humorum dissolutio; an is solum effectus est, non necessarius; an putredinis vocabulo solum translatitæ utimur, ad statum (489. 490) designandum; an, & quonam modo est contagiosa.

FEBRES EPIDEMICE INTERCURRENTES.

§ II. Febres quædam, utut a miasmate singulari prognatæ ab altero ad alterum migrent, veluti per manus traditæ, atque ita annuis & stationariis *intercurrent*, tamen vires subinde a constitutione nactæ per

populum passim grassantur , *epidemicè intercurrentes* nuncupatæ.

V A R I O L Æ.

§ 12. Huc (§ 11) præ cæteris refertur morbus infantibus frequens, qui vocatur *variolarum*. Arabum ævo describi cœptus, homini solùm, semel per vitam infestus, specificus, temporis tamen differenti constitutione sibi multùm dissimilis, duratione, pustularum figurâ, numeroque, periculo, symptomatibus aliis, morbisque easdem excipientibus.

Cujus quidem adeò accurata Sydenhami descriptio, ut decies legi merenti pauca modò addenda habeam, unde pateat, & has ex parte ad eandem simplicitatem, ut præcedentes febres, reduci posse; habere tamen sibi insuper omninò quid proprium, atque aliquid idcirco in ordine medendi desiderari hætenus.

§ 13. Est ut plurimùm epidemicus, verno tempore primò incipiens, æstate crescens, languens autumno, hyeme sequenti ferè cedens, vere iterùm eodem ordine rediturus.

Quò citiùs in hyeme incipit, eò violentior; quò ferius, eò mitior erit mali natura: hinc liquet, quo anni tempore periculosior.

Cæterùm nunc regularis, nunc irregularis, benignus, malignus, funestus instar pestis: planè ingenio protheiformi.

§ 14. Differt ab aliâ specie variolarum, non contagiosarum, utut subinde popularium: has *spurias* appellant, veris quandoque simillimas: unde variolarum bis habitarum fortassè historiæ.

§ 15. Occupat omnem ætatem, sexumque, maximè autem pueros, eosque, qui hætenus hunc morbum nundum passi sunt; quò ætas humida plus dissipavit, solida magis coëgit, eò violentior morbus: hinc pue-

ris, mulieribus, mollibus, laxis, facilior, exercitatis, viris, senibus peior.

§ 16. Malum hoc, licet epidemicum, contagio suscipitur communicato ab homine, qui prius laboravit: quod primo videtur aëri inhærens, pulmonibus, oribus, naribus, œsophago, stomacho, intestinis, dari; adeoque hoc tempore admodum parum materiei venenatæ habere.

§ 17. Atque ita communicatum, utut idem, non easdem tamen variolas gignit, sed varias, vario discrimine, prout corpora fuerint vel a variâ constitutione, vel a causis singularibus diversimodè prædisposita.

Diathefin corporis & anni sequuntur.

§ 18. Contagium inest perspirabili materiæ è corpore variolantis egressæ; aëri exspirato; sero tenui in vix apparente pustulâ; inde & puri in maturescente, & crustæ in desiccata, si hæc resorbentibus vasis ubicumque adplicentur.

An carent contagio sanguis, saliva, urina, fœces variolantis?

§ 19. Omnis variolarum morbus sex stadiis continetur, quorum primum est *contagii*, a veneni susceptione ad initium febris, communiter sex, septemve nycthemeris comprehensum, ignoratum ab homine apparenter sano.

§ 20. Alterum *febrile*, seu ebullitionis, in regularibus triduanum; ubi materies contagiosa, humoribus mixta producit effectus quosdam ordine se mutuò excipientes, qui sunt: rigor; febris acuta, vage remittens; calor ingens, perpetuus; oculorum splendor a liquore tenui & calido illapso; facies tumidula; capitis, dorsi, artuum dolor magnus, maxime circa partes cordis scrobiculo subjectas, attactum refugientes; fœtor oris specificus; nausea, vomitus; inquietudo magna; stupor, somnolentia; sudores, atque infantibus insultus epileptici.

521. Hucusque morbus affinis omni acutæ febri, præprimis tunc corregenti, difficulter in hoc statu ab eâ distinguitur: scientia epidemici intercurrentis, ægri in hunc morbum proni (515), contagii prægressi, & inde secutorum symptomatum (520) docet, quod adsit, & quod secutura sint papulæ ipsæ in tertio stadio mox describendo.

522. Est autem hæc febris specifica, sola efficiens morbum variolosum, cum, quæ postea sunt, inflammatio, & suppuratio, ejusdem effecta sint.

523. Hæc, utut minima persæpe, nullisque aut vix ullis pustulis judicata, tamen vindicat a morbo.

524. Febribus aliis, maxime popularibus, facillime jungitur, & hoc consortio sæpe solo periculum intentat.

525. Cognito hoc morbi statu (520) indicatio est hæc primò: ut, stimulo specifico ablato, retuso, faneur status præsens, & impediatur ulterior ejus progressus, & proinde caveatur futura inflammatio suppuratio, gangræna, &c.

526. Stimulus videtur auferti posse correctione per specifica ita dicta, vel saltem retundi, methodo indirectâ, quam recentiorum industria perfecit.

527. Correctio specifica niti debet invento remedio opposito illi veneno contagioso, quod tam parvâ mole susceptum reliqua parit, ut effecta (516. 520).

528. Quale (527) inveniri posse, comparatio historiarum antidotorum, & indoles hujus mali, faciunt sperare, & ad indagandum impellit summa hinc futura humano generi utilitas.

529. In sibiio & Mercurio, variâ ratione præparatis; in blandâ & iteratâ purgatione, emesi, phlebotomiâ, cortice peruviano, aquâ picis, acidis mineralibus dulcificatis, gumi-ferulaceis; veriùs fortè in moscho, & camphorâ, *temporariam* a variolis immunitatem ut quæramus, invitat aliquis horum aliquando successus.

530. Quorum quidem effectus *prophylacticus* magni esset, in epidemiâ variolarum malignarum.

531. Methodus indirecta hîc adhibetur, experientis ulterioribus perficienda, illa, quæ deprehensa est in susflamminandâ hâc febre plurimum valere, ut ea quam *mitissima* sit, & quam *paucissimis* pustulis judicetur, ne inflammatio magna in pus multum, pravum, purisque effecta, atque gangrænam abeat.

532. Consistit illa, 1. in victu idoneo acutè febrientium.

2. In usu eorum, quæ virium animalium torporem excutiunt, vitalium motus componunt, uti sensuum variorum occupatio varia, intensior, potissimum grata, sub dio, in aëre libero, verno, perflato, recenti, frigidiusculo (mensura frigoris non ad thermometrum, sed gratam ægri sensationem capta): abstinentia a somno diurno, a longiore nocturno, sub veste levidensi, stragulis modicis: quæ tantis viribus pollent, in febre variolosâ, ejus symptomatibus gravioribus, æstu, delirio, convulsione prævertendis, cohibendis, ut non facile, nisi expertus credat.

3. In prohibendo consortio febris alterius cujuscunque, maxime tunc regnantis, cum febre variolosâ, eâ methodo, quam epidemici cognitio dicit.

533. Hinc est, cur præter dicta (532. No. 1 & 2) persæpe nullis remediis sit opus: & cur, si eorum necessitas, ea plane diversa sint, diversis annis, pro genio epidemiæ corregentis.

534. De hoc stadio hæc valent:

Est aliqua durationis varietas pro varietate epidemiæ, vehementiâ morbi, temperie ægri: quò brevior ex suâ naturâ, eò gravior morbus; gravis quoque, si triduum superet.

Dolor lateris pleuriticus, in febre primariâ, malus.

Artuum dolores rheumatici, assidui, graves pravuna egenus variolarum præfagiunt.

Tamen cephalalgia, cardialgia, dorsi, lumborumque dolor est etiam in benignis.

535. Morbus hic, ubi stadium prius (520) absolvit, tertium, quod *eruptionis* voco, ingreditur, quod sic se habet:

Punctis parvis, rubris, instar morsûs pulicaris, cutis capitis primo & faciei, mox manuum & brachiorum, dein trunci, & inferiorum, inter sudores continuatos inficitur; interea mitescunt symptomata, quin plena subinde apyrexia fit, nisi eruptio per vices fiat, & prodeuntibus ultimis, primæ incipiant inflammari.

Id intra biduum, triduumve absolvitur.

536. Huc autem sequentia pertinent ad diagnosin, prognosinque:

Quò febris variolosa mitior, eò eruptio parcior, eò lenior status inflammationis, suppurationis.

Quò lentius erumpunt pustulæ, quòve exactius dictum (535) ordinem observant, eò morbus levior.

Eruptio confertim, tumultuarie, ordine infueto, mala.

Quò remissio manifestior, aut plane apyrexia a primâ eruptione, eò melius.

Quò cutis mollior, eò variolæ facilius prodeunt: hinc infantes & puellæ præ adolescentibus virisque morbum ferunt.

Mala est cardialgia, quam eruptio non tollit.

Vomitus, diarrhoea cum dolore ventris post eruptionem valde mala.

Valde malæ, petechiæ cum variolis.

537. Indicata in febre variolosâ huc quoque pertinent: vescendum aurâ identidem novâ, ægri exhalationibus non contaminatâ, in magno conclavi, sub dio.

538. Atque ita morbus omnis finitus esset, si variolosi furunculi benignè resolvi possent.

Augentur autem omni horâ quoad magnitudinem & numerum pustulæ, valde rubescentes, assiduo magis, magisque elevantur, inflammantur; cutis tenditur; do-

lor, calor; impedita circulatio, impedita perspiratio: hinc febris; humorum major ad interiora repulsus, ad superiora affluxus, ob pustulas in superis plurimas, instar stimuli, liquida illuc cientes; faciei tumor, sæpe monstruosus, veluti emphysema; delirium, coma, convulsio, apoplexia.

Oculi tumentibus palpebris clausi; ophthalmiæ inflammatoriæ, pustulosæ; salivatio ab universali ad partes superiores confluxu, a pustulis faucium acutè dolentibus, instar acris masticatorii, salivam prolicientibus, quæ in infantibus, irritabilioribus, stimulo majore, plurium pustularum oris, irritamento ad œsophagum, ventriculum, intestina propagato, aut deglutita, diarrhœam facit; angina varia; anxietas; dispnoea; pleuritis; peripneumonia; dysenteria; mictus cruentus; hæmoptoë; cutis inter pustulas liberæ inflammatio rubra, dolens, calens: quæ ubi duraverunt spatio 4, 5, vel 6 dierum a primo ortu, jam absolute suppuratæ sunt, & in totidem parva apostemata conversæ.

Hunc inflammationis decursum voco, usque in abscessum; durat pro varietate epidemici, temperiei, magnitudinis, regiminis, vario tempore, plerumque quatuor aut quinque diebus; ita, ut octavo ab inchoamento die, *suppuratio* adsit.

En quartum nobis stadium, *febrim maturatoriam*.

539. Quæ plane eadem est cum febre, inflammatae cuicumque parti, dein suppurandæ, communi.

540. Hanc numerus inflammatiuncularum, abscessulorum metitur, qualitas vero periculum.

541. Si enim morbus contagii ingens (520), pustulæ multæ, sibi mutuo proximæ, ac quasi implicitæ, inflammationis omnia signa magna, temperies biliosa, vigor ætatis, vita prægressa lautissima, remedia & regimen velocitatem multum augmentia, ætas fervidissima, fuerint; tum ad finem inflammationis vesiculæ, lymphâ rubellâ distentæ, adsunt, gangrænosa indolis indices: hinc cutis circulationi, & exhalationi inepta; inde

humorum in interiora repulsus; inde salivatio ingens; tumor magnus manuum, pedumque.

542. Ex his diagnosi & prognosi quarti statûs cognoscitur, ratioque morbi, & omnium symptomatum in eo capitur, his fere regulis circumscripta:

Quò pustulæ in hoc stadio grandiores, rotundiores, magis acuminatæ, magis ab se invicem distantes, sibi invicem similiores, eò melioris notæ.

Quò materies pustularum pus magis blandum & perfectum refert, eò melius.

Quò pauciores, magis separatæ, mox majores, plus a facie remotæ, candidiores, dein flavæ magis pustulæ, quoque tardiùs procedunt, eò meliores.

Quò plures, magis intricatæ, minores singulæ, magis in facie hærentes, fuscæ, nigræve, citiusque incedunt, eò pejores.

Quò materies pustularum ichorem gangrænosum plus refert, eò pejus.

Quo spatium inter pustulas magis rubet, calet, tenditur, tumet, circa tempus abscessus, eò melior spes, ob circulationem hic remanentem.

Quò idem plus pallet, vel fuscum evadit, eò pejus; angina sequitur letalis, aut peripneumonia; nisi salivatio liquida; vel ingens tumor manuum, pedumve accesserit: ratio est, liquorum hic impedita, hinc ad interiora aucta, circulatio.

Si in locis inter pustulas liberis maculæ purpureæ, letalis gangræna designatur.

543. Inde intelligitur, quid ad diagnosin & prognosin faciat variolarum distinctio petita

1. A situ earundem, in *discretas*, *coherentes* seu *corymbosas*, *confluentes*, *mixtas*.

2. A figurâ, in *acuminatas*, *depressas*, *siliquosas*, *verrucosas*.

3. A liquore contento, in *purulentas*, *ichorosas*, *chrysellinas* seu *lymphaticas*, *sanguineas*.

4. A colore, in albo flavas, albidissimas squammulas referentes sine contento, plumbeas, nigras.

5. Ab alio exanthemate comitante, petechiali, miliari, erysipelatoso, in simplices, compositasve.

Inde & benignitas, malignitas, regularitas, anomalia morbi, & varium discrimen scitur.

544. Indicatio in hoc statu (538) est varia, pro vario gradu durantis mali: nam in primo initio apparentis inflammationis externæ, requiritur cautela, ne vergat in suppurationem: de quâ jam actum (531. 532); quibus auxiliis sæpe innumeræ, vix ortæ pustulæ disparent, mox resolutæ: aut cum id obtineri ex toto nequeat, curandum, ut minima fiat, procul a capite, & tarda: quod fit

1. Victu tenuissimo, putredini resistente; 2. potu diluente, blando, subacidulo; 3. medicamento antipyrico, aperiente, diluente, assiduo, magnâ copiâ ingesto; 4. regimine frigidiusculo, maxime, admissu puri frigidi aeris. Hæc autem statim ab initio sic applicanda sunt.

5. At, inflammatione majore, actu frigidis sepositis, balneo pedum, crurum, femorum, bis de die repetito, horum sotu tepido continuo.

6. Si vero nimio impetu fuerit morbus, mere valideque inflammatorius, cum aut sine topicâ visceris cujusdam inflammatione, apparatus antiphlogisticus, vi morbi par, conducit: reliquis simul, ut de singulis inflammationibus præscriptum est, actis.

7. Si epidemicus unâ junctus, & hujus quoque permagna ratio, ex epidemiæ cognitione, habenda.

545. Post toleratum decursum hunc (538) sequitur status quintus, *suppurationis*, quò incepta illa crescit & perficitur.

In eo pustulæ jam purulentæ quotidie augentur, dein maturescunt, albescunt, flavent, ac tertio, quartove die hujus decursûs, ab exordio primæ febris un-

decimo, rumpuntur, ad decimum quartum usque diem
siccandæ; sextum stadium.

In confertissimis verò, aut mali moris tota pingue-
tudo & cutis pure scatet mobili, externe aret, locis li-
beris inflammatur; hinc impedimento perspirationis,
circulationisque, irritatione generis membranosi & ner-
vosi, absorptu puris in venas, fit febris pessimæ in-
dolis, cum pessimis symptomatibus; si materies hæc
putulenta sanguini mixta diu movetur, putrescit; hinc
hæmorrhagiæ putridæ, perniciosæ, rarium, pulmonum,
intestinatorum, & adeò damnatus Sydenhamo cruentus
mictus; hinc quoque pro vario delapsu in diversas cor-
poris partes diros effectus, vixque superabiles, pro-
ducit; deliria, phrenitides, anginas, peripneumonias,
pleuritides, vomitus, dysenterias, hepatidem, apos-
temata, anthraces, juncturarum tumores, abscessus,
immobilitates; sensuum variorum jacturam, præprimis
oculorum vitia varia; fistulas, pannos, hypopia, amauro-
ses, &c. talem; phthisin, & infinita similia.

546. Si vero tum materies tenuior, acrior, mor-
busque vehementior, exeditur cutis, pinguetudo, &
caro; fiunt lata, pessima, ad ossa sæpe penetrantia, ul-
cera cacoëthe, cicatrices foedæ.

547. In hoc statu (545) curandus puris ad exte-
riora exitus, ab interioribus expulsio; quod fit laxando
cutim fomentis laxantibus, tepidis, assiduo & laboriose
renovatis; pustulas aperiendo; ablutione & gargarismo
oris, fauciumque, assiduo; potu largo, calido, car-
diaco, detergente, aperiente, putredini resistente, qua-
lem dant acida mineralia copiosè data cum apto ve-
hiculo; clysmate blando, diluente, emolliente, laxante
quotidie injecto, diu retento; purgante blando, per
epicrasin dato, frequenter repetito; victu ex jure car-
nium cum sale & acidis condito; vini meracissimi
subinde moderato usu; acidis mineralibus largiùs da-
tis; cortice peruviano; camphorâ ore assumptâ; cum
ovi vitello subactâ, illitâque plagis longe lateque gan-

grænescentibus ; dato simul, contra enormes impetus, opio.

548. Si morbus vehementissimus, ichor gangrænosus loco puris, tota fere cutis occupata ; facile patet, cur infelicem adeo, imo ineluctabilem perniciem adferat hic morbus : omnium vero clarissimè id liquebit ei, qui ex anatomicis norit, ut externam cutim, ita oculos, narium omnes membranas, oris omnia velamenta, asperam arteriam, bronchia, œsophagum, stomachum, intestina, jecur, lienem, pulmones, obsideri his pustulis.

Hinc quippe dicta intelligit, & videt, quid ad curationem requiratur, & an magnitudo mali, perditio tot ægrorum, post vulgata auxilia applicata frustra semper, non excitet boni medici solertiam, ut initio mali invadentis summa tentet ; vulgatâ quippe methodo nullus, nisi sponte, emergit.

Prophylaxis insitiva, mox describenda, est satis certa, tutaque.

INSITIO VARIOLARUM.

549. Cum epidemiæ variolosæ nunc passim funestæ sint, nunc vero mites, contagium, quod paucissimis parcit, studio datum est, habito selectu temporis, valetudinis, modique, quo communicatur : hæc praxis *insitio* audit.

550. Tempore variolis inimico, aut iis quidem epidemicis, bonis tamen, nulloque alio morbo corregente, *insitio* fit.

Præplacet ver adultum.

Utut *insitivæ* quâcumque anni parte, naturalibus præstent, in pravâ quoque constitutione.

551. *Insitionem* facturo vitanda dentitio, graviditas, puerperium, catameniorum primitiæ, febrilis quoque morbus quicumque, aut quem exorta febris pejorem reddit.

Non vitandi morbi sine febre, a fibrâ laxâ, debili, quosve ipsa febris sanat.

552. Sani non præparantur ad insitionem auspiciato subeundam: ipsa sanitas est optima conditio.

553. Præparatione solùm eget, qui aliquâ ægritudine tenetur, variolosum morbum postea perversura.

554. Quæ consistit in ablatione illius ægritudinis.

555. Hæc cum varia esse possit, varia quoque erit præparandi ratio; non eadem omnibus applicanda.

556. Idcirco nec phlebotomiæ, nec purgationi, nec mercurio, nec antimonio, nec cortici peruviano, nec diætæ aut lacteæ, aut mere vegetabili semper & ubique locus.

557. Locus inoculationi destinatus sit ruri, elatus, umbrosus, amœnus, horto & ambulacris instructus, semotus a contubernio sanorum (quamvis epidemiam nemo fecerit invito tempore), cubicula ampla, aëri pervia.

558. Inter plures inoculandi modos ille præstat, ubi (dato pridie purgante leni) pus tenue, aquosum, apice lanceolæ exceptum, puncturâ incruentâ, ad deltoidis insertionem, in brachio utroque, infra epidermidem lanceolâ elevatam, viru infectâ, obliquè adactâ, parumper morante, inversâ demum, immittitur, absque deligatione, prohibendo interim contagium per os naresque.

559. Hic locus, præ ceteris opportunus, monstrabit genesin, inflammationem, suppurationem *variolæ genitricis*, morbique *topici* decursum.

560. Qui non est commensuratus futuro morbo *universali*, mox ordienti; sufficiens tamen ad comparandam securitatem a variolis secundis.

561. Est autem totius morbi hic ordo:

Secundo ab insitione die, vix vestigium rubrum puncturæ, dein verò macula dilute rubra, vel flava conspicitur.

110 I N S I T I O V A R I O L A R U M .

Tertio die finiente, locus compunctus duriusculus est, velut ab exiguâ lenticulâ subcutaneâ, quæ die

Quarto modicè elevatur, cum pruritu per ambitum; scabra durities, rubedo intensior, pustulæ aut potius vesiculæ, tenuem lympham continentes, ope microscopii detegendæ.

Quinto pustula increfcit, apice splendido, albidoque, ambitu rubro, ampliore; vesiculæ plures, quarum complexus *variolam genitricem* constituit; dolor subaxillaris; crebra coloris in vultu mutatio, intense rosei in pallidum, & vicissim; pulsus per momenta celer, mox iterum naturalis, maxime inter dormiendum; viget appetitus; nunc hilaritas, nunc vero morositas, per vices, solito major; subinde hoc die oris foëtor, cum linguæ fordibus.

Sexto die lymphæ tenuis in pustulâ maximâ; hinc inde plura, exigua, vix conspicienda punctula in viciniâ *pustulæ genitricis*, supra cutem insigniter elevatæ, acuminatæ, cum limbo rubro, ardore, pruritu: dolor subaxillaris major, & levandi brachii difficultas *febrim primariam variolosam* jamjam instantem docent.

Die septimo *variola genitrix* aucta, lymphâ jam spissescente, non pellucidâ; ambitus amplior, rubicundior, rubore roseo, diffuso; lassitudo; leviculi horrores; calores, carebaria, somnolentia, subinde cardialgia; appetitus minor; pulsus sæpe incitator, & *febris variolosæ primariæ* molimina.

Die octavo, *variola genitrix* matura suppurat; febris variolosa auctior; reliqua uti pridie; somnolentia tamen major; noctu inquietus; evigilatio repentina, cum terriculamentis.

Die nono, pergit eadem febris, vagè remittens, auctis prioribus; accedit non raro convulsio universalis, extasis.

Die decimo & undecimo, eruptio *totalis* aut *partialis*, febre compositâ, aut plurimum mitigatâ.

Die 12mo, 13tio, 14to nova febris, *maturatoria*, cum horripilatione a pustulis affurgentibus, inflammatis, suppuratis; noctu inquietas, jactitatio, tussicula, raucedo, nisi paucissimæ pustulæ sint, eæque aut disparuerint vix ortæ, aut ante suppurationem exaruerint.

Die 15to, motus febriles componi incipiunt, pustulæ ficcari.

562. Nonnunquam omnia uno nychthemero, serius aut citius contingunt.

563. Est ergo morbus duplex, *topicus*, & *universalis*: quo enim ordine pustula *genitrix* nascitur, inflammatur, suppurat, septem dierum spatio; eodem, intra totidem dies, *topico* finito, *universalis* decurrit, pustulis in reliquo corpore nascentibus, inflammatis, suppuratis.

564. Quò plures pustulæ, eò major febris *suppuratoria*.

Quò plures pustulæ in facie, eò major ejusdem tumor.

Quò plures in ore, faucibus, eò majora anginae, salivationis incommoda.

Febris variolosa primaria non est proportionata numero pustularum.

Inter febrim variolosam primariam, & maturatoriam est *apyrexia*, si unica eruptio; *remissio* solum, si per vices, & interruptim fiat.

Plures variolæ in eo latere faciei, cui inter dormiendum incubuerit æger diutius, crebrius.

565. Viru per insitionem communicato, victus primo quadriduo sit ab assueto non multum diversus, eodem tamen paulò parcius, liquidior, eupeptus. Die quinto sine carne, ex oleribus, fructibus horæis; commoratio assidua, inter moderata, grataque exercitia corporis, interdium sub dio, in aëre recenti, libero, ad gratam sensationem frigidiusculo, non immiti: somnus interdium nullus, nisi infantibus, concedendus; sera ves-

pera post modicam per diem defatigationem, super stragula pilis equinis, paleis farcta, capiendus, & sub integumento levi, sine plumis, saepe, ubi æger incaluerit inquietus, removendo, ventilando, invertendo; mane maturè excutiendus.

566. Interea prohibendi alieni morbi; sique accedant, *suâ* methodo sanandi.

567. Symptomata *graviora* febris primariæ, dedolatio summa, somnolentia peculiaris, æstus febriles validi, &c. petunt aërem liberum, reficientem; ambulationem, torporis excussionem ope motûs, saltus moderati, lusuum variorum organa sensuum varie, valideque afficientium, quæ omnia febrim, junctaque symptomata mirificè & citò sedant.

Convulsio præsens, actu frigida, aquam, aërem, eumque simul rudem, agitatum vento, excitantia varia, frictiones, odorama, exigit, ægro, tenui vesticulâ tecto, & lecto exempto.

568. Sub actuali eruptione abstinentia a lecto interdium, & supra dicta, continuanda.

569. Pustulæ numerosissimæ, velut confluentes futuræ, non rarò in suo ortu disparent, morâ extra lectum, novo, nondum infecto aëre, identidem inspirato; sub veste tenui; corporis motu.

570. Pustulis inflammatis, maturantibus, pruritus, ardor, nocturna inde inquietas, angina, ophthalmia: remedio est aër identidem renovatus, gratè frigidus, frequens exemptio e lecto, calentibus stragulis mutatis.

Anginosi fomentum foris, & fots faucium.

571. Morbo finito, purgans lene, omni octavo die, per mensem repetendum, & per æstatem rusticatio materiem subtrahit furunculis, abscessibus, ophthalmiis, variolas quascumque sequi solitis.

M O R B I L L I.

572. Huc alter quoque morbus pertinet, puerili aetati, iisque, qui eo nondum defuncti sunt, infestus, quem vocant *morbilorum*; contagio, sæpe populari, una vice per vitam, eidem homini communicandus, originis, ut videtur, cum variolis *coævæ*.

573. Cum anni exordio subnascens, circa vernum æquinoctium vigens, pede tentim æstivo recedit.

574. En morbi stadia, cursumque:

1mo. die, rigor, horror, frigus calorque alternatim.

2do. Febris assidua, sitis, anorexia, lingua alba, humida; capitis, oculorum gravedo; somnolentia continua; stitilicidium humoris acris ex oculis, cum tumore, ardore, rubore, pruritu palpebrarum; coriza, & sternutatio frequens; faucium levis dolor, velut a rheumate, cum tussi, tanquam catarrhali.

Paulo ante eruptionem nonnunquam vomitus & alvi fluxus, in dentientibus virescens.

Horum omnium augmentum in 4tum, subinde 5tum usque diem. *Statum contagii* dicunt.

575. Eo autem die, eruptio macularum, minutarum, rubrarum, morsus pulicum referentium, primo in fronte & facie, sensim numero & magnitudine auctæ, racematim cohærentes, ex innumeris parvulis papulis supra cutem modissimè elevatis, cum aspredine, tactu quidem, non verò visu observanda.

A facie ad pectus, ventrem, femora, crura descendunt, non elatæ, latiores tamen, & interstinctæ.

Eruptione absolutâ, vomitus cessat, reliqua continuantur, auctâ tussi & spirandi difficultate. *Status eruptionis*.

576. Die 6to., in fronte aspredo, cuticulâ ruptâ; in reliquo corpore maculæ latiores, intensius rubræ, donec die 8vo., primo in facie, dein & in trunco,

artubusque pallescant, & die 9no. evanescant cum secessu cuticulæ, instar farinæ, furfurumque. *Status exarescentiæ.*

577. Per omnia hæc stadia eadem febris est, veluti catarrhalis, peripneumoniam affinis, in eam sæpe conversa, die nono in miti morbo terminata.

578. De morbillis hæc valent:

Quò tardior eruptio, eò melius.

Subitanea retrocessio macularum cum delirio, ferme letalis.

Macularum nimia rubedo, mala; pejor vero earum livor.

A calido regimine macularum primo livor, dein nigror, letalis.

Vomitus perseverans, post eruptionem, periculosus.

Mala febris die nono, & serius; est enim peripneumonica.

Tussicula post morbum, diuturna, vespertina, nocturna, cum raucedine & febriculâ, latentem peripneumoniam, & phthisin superventuram docet, nisi cito & potenter juves antiphlogisticis.

Ut plura funera in variolis, quam post easdem, ita plura quoque post morbillos, quam sub iisdem, & æque multa fortasse, ac in variolis.

Periculosus morbus, in peripneumoniam, pleuritidem pronis, hæmoptoicis, tussiculosis, asthmaticis.

Cave, ne consuetam exanthematis evanescentiam habeas pro ejusdem morbosâ retrocessione.

579. Curatio fit fere eadem, quæ in anginâ, peripneumoniam, pleuritide: scilicet apparatu antiphlogistico toto, subinde generoso, per totum morbum, cum determinatione ad pulmones: præprimis quiete in lecto, sub levi stragulo, in aëre tepido, humidoque; victu tenui; farinoso, potu frequenti ex althæâ, malvâ, salab, hordeo, oryzâ, horum cremore, emullis nitro-

sis, crebro, tepideque propinatis, vaporibus ore haustis, avertendo febrim corregentem.

580. Symptoma grave est, peripneumonia post eruptionem: huc referenda de peripneumoniâ dicta.

581. Tussis longa, emacians, febricula; diarrhœa post morbillos, petunt decoctum radicis salab, & phlebotomiam.

582. Ex hisce constat, quæ differentia regiminis in morbo varioloso & morbilloso, quibusve hic sit funestus, & cur; cur ejusdem insitio, & quibusnam, commendanda.

583. Hæc autem fit ope sanguinis ab homine morbilloso excepti, alterique, ut in variolis insitivis, communicati.

Die 6to. ab infectione febricula, tussis perpauca, absque peripneumoniâ, absque effectibus, morbum non insitivum sequi solitis.

S C A R L A T I N A.

584. Variolis & morbillis jungenda febris *scarlatinosa*, non rarò epidemica, maxime autumnò, hyeme, & vere primo, in ætate tenerâ, sexu sequiore, & inter viros, queis fibra laxa, illosque, qui eo morbo nondum correpti, eâdem habitatione utuntur; contagio, ut videtur, peculiari propaganda.

585. Est febris acuta, continua, a frigore, calore, vomitu bilioso exordiens; nondum sat cognita; cognitas tamen, inflammatoriam, biliosam, putridam, eâdem fors tempestate regnantes æmulata; hinc ad earundem leges sananda, cum propior medicina adhuc dum desit.

586. Mitissima subinde; nonnunquam passim funesta; durationis vel in eâdem constitutione differentis, nunc intra paucos solum dies, nunc vero plures septimanas conclusa.

587. Die febris incerto maculæ primò conspiciun-

tur, dein plagæ latiores, rubiæ, panni scarlatini colore, morbillis intensius, rarò pallidissime rubentes, cum levissimo tumore, calore, pruritu, ardore affectæ partis, papulis albis intermixtis, miliaria referentibus; febre efflorescentiis non judicatâ, intra paucos tamen dies sopitâ, si morbus boni moris, cuticulâ in farinam fatifcente.

588. At morbo graviore accedunt coma vigil, soporosum; convulsio universalis; phrenitis; apoplexia; unde mors præceps, non prævisa, in morbi principio.

Glandularum colli, submaxillarium, parotidum, tumores inflammatorii; angina varia, inflammatoria, suppuratoria, gangrænosa, putrida, maligna, tonsillarum, veli penduli, pharyngis, laryngis; unde mors subita, suffocans, ex cynanche in morbi accessu, cum delirio, orthopnoëa, risu sardonio, tetano, opisthotono, epilepsiâ.

Malo autem hinc in thoracem, illinc vero per totum tubum alimentarem atque intra viscera abdominis demisso, a materie scarlatinosa vellicante, rodente, inflammante, septicâ, infinita gravissima symptomata, morbique secundarii, pro naturâ & officio affecti visceris, & agentis contagii modo.

589. Quo tempore inter juniores febris scarlatinosa grassatur, inter adultos sæpe sola angina comparet.

590. Febre sensim cessante, epidermis secedit in manibus, pedibusque per integras lacinias; in reliquo corpore per modum furfurum, squammularum, farinæ.

591. Cuticulæ secessum in morbo gravi, subinde & levi, aëre rudiore citius admisso, vasis cutaneis obliteratedis, perspirationi promovendæ ineptis; secretionem lotii per pauci, & subinde subcruenti, nigrescentis, diminutâ, aut plane abolitâ, hydrops, frigidus, calidus, anasarca, demum cavitatum variarum sequitur, curationis laboriosa.

592. Natura morbi nondum sufficienter intellecta methodum medendi dicitur traditam (595 ad 768) in moderandâ febre, & symptomatibus mitigandis occupatam. In febre, sæpe elatiore, inflammatoriâ, anginâ simili, inde abolitâ deglutitione, encephalo inflammatoriè affecto, hirudinum ad tempora, retro aures, applicatio; nuchæ scarificatus cruentus; rube-facientia gutturi, suris, pedum plantis apponenda; potulenta emollientia, nitrosa, sambucina; morbo his mitigato camphora prudenter data, conveniunt.

593. Hydrops prævertitur, præsens curatur vitando frigus in convalescente; determinando ad systema urinarium, regimine, & medicamentis; sollicitando evacuationes diureseos vicarias, alvinam præprimis; præcavendo relapsum, tonicis, formâ remedii, alimenti, exercitio corporis vario, matutino, protracto, ad initium sudoris usque, rusticatione in elatioribus.

Hydropem calidum phlebotomia solvit.

594. An datur contagium scarlatinolum, quemadmodum variolarum, & morbillorum?

An id, semper idem in se, diversimode tamen agit, diversas vires nactum ab anni constitutione, & ægro-tantis diathesi?

An ejusdem suscipiendi tantum semel in vita facultas est in eodem homine?

An febris *scarlatinosa*, sine scarlatinâ æque frequens, tam cum, quam sine anginâ? & an angina putrida, maligna, contagiosa, ab eodem miasmate, ut scarla-tinâ?

An idcirco pauciores hoc morbo corripiti existimantur, etsi fortasse paucissimis parcat, diverso schemate occultatus?

Hæc quidem ita videntur.

Si hæc ita se habeant, an tutò inoculari & potest, & debet? præprimis cum inde tam multæ strages?

FEBRIS INDETERMINATA, INCOGNITA, NOVA.

METHODUS INDIRECTA, GENERALIS, SYMPTOMATICA.

595. Febris indererminata, nova, anonymos, tum sporadica, cum popularis medicinam petit initio *indirectam*, quæ in generali solum antifebrilium remedium applicatione subsistens, *generalis*; aut in curandis urgentioribus symptomatibus occupata, *symptomatica* audit: necessaria semper in novæ febris ingressu, aut febre cognitâ sed medicatrice, vel quotiescunque justum febris moderamen adest, medico spectatorem agente.

596. Quam semper adhibere oportet, quotiescumque aut claræ indicationes non suppetunt: aut iisdem licet perspectis satisfieri nequit.

597. Interea opera danda, ut febris ignotæ indoles innotescat: 1. ex ipsius solis naturæ viribus relictae solutione; 2. juvantium & nocentium observatione; 3. cognitione corregentium morborum.

598. Methodus indirecta, 1. acre irritans corrigit, expellit. 2. consulit, α) viribus naturalibus, videlicet idoneo in acutis: β) viribus vitalibus, earum justo moderamine, dum nimias deprimit, depresso erigit, devias reducit: γ) utrisque vero uti & animalibus, curâ symptomatum graviorum (612).

599. Quorum qui plurima gravissimaque juxta regulas (617 ad 700) dandas sustulerit, maximam morbi partem curarit.

600. Acre irritans externe hærens (ut vitri, metalli, ligni, lapidis, ossis, fragmenta acuta; aut stimulantium, rubefacientium, rodentium, vesicantium, causticorum, septicorum, venenatorum applicata),

cognitum, quantocyus auferendum; dein ille locus, cui inhæserunt, & læsus inde est, fovendus erit lentis, mucosis, oleosis blandis, anodynis, leniter aperientibus.

601. Acre irritans internè hærens, (ut inflammationis, suppurationis, gangrænæ, sphaceli, cancri, cariei ossis, ichoris, puris, lymphæ acris & stagnantis acrimonia), tolli, vel corrigi debet juxta leges cognitæ ex historiâ horum morborum.

602. Acre irritans in ipsa liquida inductum, usu sex rerum non naturalium tolli, vel corrigi potest, & debet, pro suâ indole variâ cognitâ, variis auxiliis.

1. A motu nimio: quiete corporis & animi, humectantibus, diluentibus, blandis lenientibus.
2. A nimio calore aëris: temperando illum insperione frigidaë, potu aquæ subacidæ leviter nitrosæ cum vini subaciduli pauxilo; cibo subacido, leviter demulcente, parum salito; medicamentis verò similibus.
3. A nimis humido aëre: largo foco ex aromaticis resinisque lignis; exhalatione aromatum.
4. Ab aëre acri putrefaciente: hunc emendando accenso nitro, pulvere pyrio, vapore aceti, sale prunis insperso.
5. Ab animi affectibus: hos sedando ratione, contrariis affectibus, varietate objectorum, anodynis, opiatis.
6. A cibis acribus acidis: id acre diluendo, demulcendo, absorbendo, immutando in salem compositum; aquosa, gelatinosa animalium, oleosa, cretacea, ostracodermata, lapides animalium, terræ pingues, sales alcalini fixi, volatiles, simplices, compositi, id efficiunt.
7. A cibis acribus salinis: eam acimoniam diluendo per aquosa, tumque evacuando simul; demulcendo per lixiviosa ex calce vivâ.
7. A cibis acribus aromaticis calefacientibus: diluendo

per aquosa; corrigendo per acida; resolvendo & detergendo per saponacea acida; demulcendo per blanda gelatinosa. Quum alcaliscentia acria huc spectent, & illa hinc intelliguntur.

9. A cibis animalium ex partibus alcaliscentibus: per alimenta, potulenta citò acescentia; actu acida vegetabilia aut mineralia; farinosa, saponacea abstergentia, acida suboleosa, &c.

10. A cibis copiâ peccantibus, stomachum constriquentibus: dilutione, inediâ, vomitu, solutione alvi.

11. A potu acri fermentato, vel fermentante, acido, oleoso, aromatico, distillato vel simplici inducta acrimonia tollitur iisdem remediis (No. 5. 6. 8. hujus).

12. A nimiâ vigiliâ: curatur iisdem, ac (No. 1. 2. 5. hujus).

13. Si a retentis intra corpus excrementis, acrimonia alcalina, acida, oleosa, saponacea putrida: hæc reddenda fluxilia; viæ lubricandæ; colatoria & emissaria aperienda; vires expellentes stimulantæ, augendæ; hæc facienda per externa, interna.

603. Colatoria & emissaria aperiuntur excipiendo, transmittendo, excernendo morbido opportuna: hinc alvus, emissariorum princeps cæterorum vices supplens, aperta servanda, remedio lubricante, eccoprotico, per os assumpto, in anum injecto: urinæ promovendæ potu frigidiusculo, aquoso, copioso, acescente, exemptione electo, circumductione per cubiculum; diaphoresis facilitanda, non vi urgenda, cutis sordidæ, siccæ, rugosæ, strigosæ, imperspirabilis fotu, balneo, ablutione, pilorum abrasione, &c.

604. Victus idoneus in acutis constat cibis & potibus fluidis, facile digerendis, putredini adversis, siti contrariis, appetitui citando idoneis, causæ morbi cognitæ oppositis.

605. Cibus dandus eo tempore, quo abest febris, aut quo ejus impetus saltem erit lenior.

606. Et quidem copiâ parcâ, sæpe repetitâ, ne nimis laborare cogantur viscera, mutanturve.

607. Copia determinatur, & vis cibi, 1. ex prævisâ duratione febris ad dies, 1, 4, 7, 9, 11, 14, 21, 30, 40, 60: debet enim tantum dari, quo vires sustineri queant, ut sufficiant coctioni & crisi. Quò brevior morbus, eò minus & debilius offerendum, & contra: eò autem brevior erit, quò vehementior. 2. ex ætate ægri cognitâ: quò enim origini propiora, vel senectuti summæ, eò difficilius in ediam ferunt animalia. 3. status & vehementia morbi si cognoscuntur, varium copiâ & virtute cibum postulant: in *axum* tenuissima, & pauca; in adscensu & descensu eò plus, & meracius dandum, quò magis ab eâ distat morbus. 4. a loco, quem æger incolit: qui enim æquatori vicini, tenuem victum facile; polis autem propiores difficulter eum ferunt. 5. ab anni tempestate, quum ætas tenuissima, hyems validiora petat. 6. a consuetudine ægri, & temperie ejusdem naturali: qui enim sanus lautissimis usus ea facile difflat, æger pluribus eget, ob vasa & viscera his assueta. 7. a sensu levi, vel gravi, assumta sequente.

608. Dein vero viribus vitæ consulendum, ut, quod hæret impactum, humoribus circulantibus commixtum, extricetur, & eliminetur per varia colatoria, variis remediis, quorum primarium vis ipsius febris ita moderata, ut valeat id integre perficere; adeoque huc requiritur, ut sic temperetur impetus, α) ne inflammationes, suppurationes, gangrænas, sphacelosve queat producere (592); cujus periculum imminere docet vehementia symptomatum, maxime caloris, comparata cum virtute vasculorum. β) neve nimio motu diffipentur liquida: id vero denunciat ficcitas narium, oculorum, gutturis, linguæ; raucedo; arida cutis; urina parcior; pulsus parvus, celer, inæqualis. γ) neque ut ante coctionem torpeat nimis, ita ut materiem morbi

non valeat subigere, movere, fecernere, excernere: id cognoscitur, si languent actiones vitales omnino, necdum apparente signo pepasmi.

609. Si itaque exorbitare deprehenditur; moderamen fit abstinentiâ, victu tenui, potu aquæ, aëre frigidiusculo, animi affectu leni, venæ sectione, clysmate refrigerante, medicamentis blandis, aquosis, glutinosis, refrigerantibus, anodynis.

610. Si segnior apparet; excitabitur ope cardiacorum desumtorum ex cibo, potuque meracioribus, aëre paululum calidiore, animi affectu magis excitato, medicamentis acrioribus, volatilibus, aromaticis, fermentatis, frictione, calore, motu musculari, balneis, fomentis.

611. Deviæ quoque & aberrantes vitæ vires sunt reducendæ, reprimendæ, si nobilius viscus validius impetant. Fit id fotu vario, emolliente, discutiente, repellente, calido, frigido; scarificatione siccâ, cruentâ; phlebotomiâ, hirudine; situ corporis erecto; revelentibus; sinapifino; vesicante; sectione; ustione; enemate; purgante; emesi; aliisque pro ratione affectæ partis, & materiæ afficientis.

612. Symptomata ex febre acutâ singulari orta imprimis hæc sunt: frigus, tremor, anxietas, sitis, nausea, ructus & flatus, vomitus, debilitas, malignitas, calor, delirium, coma, pervigilium, status nervosus, convulsio, sudor, diarrhœa, exanthemata, aphthæ.

613. Quæ omnia orta ex febre, ut sua causâ, hæc ablata cessabunt; adeoque, si ferri queunt tam diu sine periculo vitæ, singularem curationem vix requirunt.

614. Quin sæpe oriuntur ex conatu vitæ se disponentis ad crisin, vel ad materiæ criticæ excretionem; tum hanc præcedunt, comitantur, sequuntur, nec turbari debent.

615. Si verò intempestiva, nimis sæva, quam ut

ferri a vitâ possint, aut ab ægri patientiâ, vel aliud gravius malum productura sunt; tum singula sunt lenienda suis remediis propriis, habitâ semper ratione causæ, & statûs morbi ipsius.

616. At princeps canon esto: medendum symptomati sine dispendio virium vitalium, nisi id ab harum excessu pendeat, ut effectus a suâ causâ.

FRIGUS FEBRILE.

617. Frigus in febrium acutarum initiis ponit attritum liquorum in se mutuo, & in vasa, minorem; motum circulatorium imminutum; liquidum ad extrema stagnans; cor minus contractum, minus evacuatum; superficiei cutaneæ vasorumque extremorum spasmus.

618. Efficit, si diu manet validum, polyposas in vasis majoribus, circa cor, concretiones; in encephalo vero compresso, liquidorum affluxu, congestiones: hinc multa, & gravia mala in utroque.

619. Frigus cum horrore, frequens in acutorum principio, maxime pleuritidum, peripneumoniarum; in exordio intermittendum, remittentium; instante partu; crisi; inflammatione in abscessum, gangrænam versâ.

Diu per septimanas & menses fere semper interdium frigere, velut ab aurâ frigidiorè, cum morositate, irritabilitate mentis auctâ, noctu vero inquietum esse, incalescere, vigente interim appetitu, febrim gravem, putridam, nervosam futuram portendit.

Frigus a medico quidem, sed ab ægro non animadversum, magnum, marmoreum; cum sudore frigido, roscido, in facie præprimis, jugulo, sterno; pulsu tenuissimo, debilissimo, celerrimo; facie hippocraticâ, indolentiâ post dolores, mentis præsentîâ; quin & hilaritate, prompto responso, spe certâ salutis in ægro, est brevi & certo letale.

Idem frigus, cum sudore universali in morbo non

inflammatorio, ægro irritabili, crisi factâ, cæterisque bonis, est mere spasmodicum, & adstantes frustra terret.

Frigus statò tempore revertens latentem aut complicatam intermittentem indicat, aut alicubi abscessum.

Frigus validum, ossa concutiens, diuturnum in quartanis, valde periculosum maxime senibus; ad apoplexiam pronis.

Frigus, horror febrim præcedens in infantibus, pueris, irritabilioribus adultis sæpe in convulsionem universalem abit.

Horripilationes vagæ vespertinæ, subsequente calore, sudore, & maximâ remissione sub auroram, post dolores absque benignâ solutione, aut crisi, suppuratum significant.

620. Hinc patet, quid designet, quid præfagiat, & cur, quo majus initio frigus, eo periculosior febris.

621. Id frigus omni eo, quod valide stimulat, quocumque demum titulo, tentatum, dedit sæpe insanabilem postea inflammationem: hinc salina acria, aromatica, oleosa, vesicantia, & similia, damnosa sunt.

622. Optimè autem curatur potu aquæ calidæ, nitrosæ, cum pauxillo mellis & vini; balneo, vapore, fotu, lotionem per similem liquorem; frictione blandâ.

623. Quibus statim applicatis, sæpe maxima mala illico curantur.

TREMOR FEBRILIS.

624. Tremor ponit musculorum vacillationem, causas tendentes & laxantes brevi, & involuntariè, sibi mutuò succedentes, motusque spasticos nunc contingentes, nunc absentes.

625. Inde diagnosi liquet: prognosis autem varia, pro naturâ, magnitudine, numero, varietate causarum.

626. Sic tremor manûs ab adstante apprehensæ in febre acutâ, ægro invito, vel inscio, neque antea ob senium, abusum spirituosorum tremere assueto, neque irato, neque terro, valdè malus.

Tremor manuum, linguave porrigi nescia, maximè cum delirio, pessimus.

Labii inferioris tremor, aut pusillanimitatem, aut saburram ventriculi motam, aut latentem levemque systematis gastrici, hepatici inflammationem notat.

627. Inde quoque æstimatur tremor in acutorum & intermittentium exordio. Item is a jacturâ sanguinis nimiâ; alvi fluxu, vomitu cholera; plethorâ; imminente apoplexiâ; prægressis gravibus encephali morbis residuus; a liquidorum defectu post dispendia nimis magna durante morbo.

628. Curatio ex cognitione causarum repetenda.

ANXIETAS FEBRILIS.

629. Anxietas pro causâ habet sanguinis ex corde egressum impeditum, adeoque per fines pulmonales, aut aortæ impossibilem transitum; hinc spasmus vasculorum contractorum, aut materiem transire ineptam, aut pulmones ob inflammationem, indurationem, vomicas, impervios, ambiente aquâ, pure, ichore, materie inflammatoriâ extravasatâ compressos; aut vitio pleuræ, muscutorum intercostalium inflammatorio, rheumatico, hinc thorace immobili, non dilatandos.

Similia orta vidimus ex impedito trajectu cruoris per venam portarum ex iisdem causis; unde, quum omnis sanguis venosus, a cœliacis & mesentericis arteriis allatus, redire non possit, stagnet, vasa extendat, arterioso fluxui resistat, & omnia hinc nata & nasci-

tura mala producat; liquet, ambas has anxietatis causas in omni acuto morbo quam severissimè observandas, & curandas esse.

630. Si anxietas ergo talis diù perstat, circa vitalia producet polyposas concretiones, inflammationes, gangrænas subitaneas, cum intolerabili angustia, & morte citò subsequente.

Si autem hæsit in hypochondriis, tum maximum sensum ægritudinis circa stomachum pariet, reliquis visceribus minus acutè sentientibus; dein putrefactiones subitaneas sanguinis in vasis his amplis, minusque validis; unde gangrænæ, hepatis putredo, dysenteria a putrefacto letalis.

631. Inde optime novit medicus, quid anxietas talis pro suâ causâ, & naturâ ponit, quidque inde præfagiendum sit, simulque distinguet utramque hanc speciem anxietatis ab eâ, quæ est

Aut ab animi pathemate tristi, aut a viis primis saburrâ maxime motâ, flatu, affectis; convulsis; inflammatis; gangrænosis;

A variâ crisi instante;

Ab exanthematum, abcessuum subito retrocessu.

Ab inflammatorio dolore interno subito cessante, vel ob gangrænâ, vel verò ob crisin erroneam.

Ab anxietate morientium cum pulsu tenuissimo, debilissimè micante, vacillante, omni modo inæquali; spiratione laboriosâ, densâ, citâ, anhelosâ, suspiriosâ, stridente, erectâ.

632. Anxietatem a vitio pulmonum aut thoracis ortam prædit oppressio pectoris, orthopnoea; pulsus debilis, inordinatus.

Natam verò ab infarctu systematis venæ portarum, repletio præcordiorum, eorundem constricção, potissimum ad scrobiculum, pulsu interim forti, pleno, duro, vibrante.

633. Inde etiam patet, quàm varia requiratur medela ad sævitiam hujus mali leniendam; quæ tamen omnis

cognoscitur, & applicatur, cognitâ prius indole ipsius symptomatis.

Ubi ergo advertitur affectio spasmodica causa esse: hæc tollitur leniendo acre irritans (600. 601. 602); id expellendo per vomitoria, purgantia, sudorifera, diuretica, absterfiva; diluendo aquosis calidis; sedando animi affectum; laxando fibras, vasa, viscera; compescendo nervos irritatos per anodyna, & narcotica.

Si ab inflammatorio viscido; id solvendo, diluendo, ejusque vasa laxando, impetum denique liquidi vitalis refrænando: huc maximè faciunt potus largus, calidus; aquæ mulsæ, farinosæ, nitrosæ, subacidæ, levissimè aromaticæ; fofus, cataplasma, epithema, emplaftra applicata locis affectis, quæ fiant ex diluentibus, laxantibus, emollientibus, anodynis, clysmatibus sæpe, parvâ copiâ simul, injectis, diu, si fieri queat, retentis, quæ facta sint ex iisdem; vapore aquæ calidæ, emollientibus mistæ, per nares, osque, in pulmones assiduè ducto.

634. Si verò usquam, hinc profectò mali atrocitas citam, tutamque medelam efflagitat.

SITIS FEBRILIS.

635. Sitis ficcitatem, liquorum immeabilitatem, acrimoniam falsam, alcalinam, biliosam, oleosam, putrida excrementa viæ primæ, pro causâ suâ habet.

636. Hinc semper ferè præsentiam alicujus horum indicat.

637. Adeoque signat, illa denunciari mala futura, quæ produci possunt ex iis causis, quas præsentis esse significat (635. 636).

638. Quare ei semper, maximè in acutis, succurrendum ilicò est.

639. Quod fit, 1. bibendo aquosa, subacida, nitrosa, demulcentia, calida sæpe, parvâ copiâ simul. 2. nares, os, fauces, simili potu fovendo, colluendo,

gargarisando. 3 fatus, epithemata, & cataplasmata ex similibus, hypochondriis circumvolvendo. 4 clysmatibus similibus injectis, & retentis.

640. Si vero valida sitis unà comitetur summam debilitatem, tum vinosa, imo & sæpe spiritibus ditiora, prioribus (639) miscenda, propinanda, tutò erunt.

641. Sitis autem nullo potu superanda, ore, linguâ, faucibus, asperâ arteriâ resiccatis; voce raucâ, stridulâ, discrimen summum.

At vero, omnino non sitire, aut sitim cessare causis licet præsentibus, iisque magnis, faucibus & linguâ aridis, fuliginosis, fissis, in febre acutâ quâcumque, potissimum ardente, putridâ, malignâ, aut encephalum phrenitide, comate affectum, convulsiones imminentes, aut vim vitæ morbo superatam, gangrænam, mortem instantem, notat.

NAUSEA FEBRILIS.

642. Nausea irritum conatum vomendi significat cum ideâ horroris; causam ergo habet proximam fibrarum muscularium faucium, œsophagi, ventriculi, intestinorum, musculorum abdominalium leviolem convulsionem; hæc fit:

1. Ab acri, putri, bilioso, in vacuum stomachum pulso, in fauces ascendente, utraque vellicante, & irritante; unde reliqua eisdem sequuntur motus: cognoscitur ex inediâ, halitu putri, ore, linguâ, faucibus fordidis; vel

2. Oritur a lentâ, viscidâ, fluctuante materie, quæ in iisdem locis natando vellicat: cognoscitur ex signis glutinosi prægressi; aut

3. A ventriculo, œsophago, intestinis, & visceribus vicinis, hepate præprimis, leviter inflammatis: quod scitur ex signis horum propriis.

4. Tandem etiam a memoriâ rei, quæ olim assumpta similes nauseas creaverat.

5. Denique & ab inordinato systematis nervosi motu, undecumque excitato: cognoscitur delirio, spasmo, vertigine, tremore.

643. Si diu manet, producit inediam, abstinentiam a potu, & a medicamentis, dein vomitus; & quæ hinc produci possunt mala quam plurima, quorum præcipua debilitas, acrimonia alcalina putrida, siccitas.

644. Sistitur ex primâ causâ ortâ (642. N°. 1.) usu acidi, falsi, aquosi potûs, cibi, medicamenti; tum simili leni purgante exhibito; & acido - austeris roborantibus fibras; aut, si his non cesserit, vomitorio dato.

Quæ vero ex secundâ causâ (642. N°. 2) fit, illa tollitur, diluendo, attenuando, purgando, vomitum excitando.

At, si ex tertiâ ortum duxerit (642. N°. 3), tum non cedit, nisi illis morbis curatis, juxta descriptionem superioribus datam.

Quarta species oblivione, & vitiatione similium aboletur.

Quinta autem per austeria, quietem, narcotica, aquam frigidam.

645. Hinc intelligitur, cur in acutis, ubi nausea, purgatio initio data, ut & emeticum, adeò proficit, & in quo acutorum genere.

Cur ægri acutis cum febribus conflictati adeò horreant pinguis, carnosæ, ova, pisces; & contra appetant aquam, acida, fructus horæos, frigida.

Cur, nisi nausea superetur, nihil ægro proficit medicamina.

Cur sæpe hoc symptoma incurabile fiat.

Cur tales morbi tandem ferè cum subito, insolito, mirabili appetitu, secedant.

Cur nauseam subinde emeticum tollat, subinde verò invitet, auferendam phlebotomiâ.

R U C T U S E T F L A T U S.

646. Ructus pro causâ habet elasticam, calore, effervescentiâ, fermentatione, dilatabilem materiem, quæ uno momento coërcetur; altero, laxato clauistro coërcente, exploditur cum sono, & impetu.

647. Hinc aër, sales oppositi, fructus horæi, humores putrescentes, vegetabilia fermentantia dant ructui & flatibus materiem; cuius impetus, fœtorque pro varietate ejus indolis varius est.

648. Nec tamen omnia hæc (647), si liberè exhalare queant, ullum dabunt impetum; unde liquet, spasmos sphincteris œsophagei, œsophagi, oris superioris & inferioris ventriculi, atque intestinorum semper concurrere simul, iterumque laxari; inde ructus, flatus, crepitus, borborygmi clausi.

649. Si concurrunt hæc duæ causæ simul (647. 648), validè agunt, & diù perstant; tum elastica materies calore, motu, propriâ vi, excitata in dilatationem, constricta in cavo, cujus fibræ convulsione constrictæ, membranas claudentes dilatat, tendit, dolere facit, vicina comprimit; unde dolores, anxietateque oriuntur intolerabiles, mox ad emissos flatus cessantes.

650. Curatio hujus mali sit:

1. Auferendo materiem (647) per diluentia, calida aquosa leviter aromatica dissipantia; salium æquilibrium tollentia in requisitum præpondium; putredinem corrigentia; fermentationem sedantia.

2. Convulsiones sedantia, lenientia acrium, compescentia spiritus, huc revocanda: quorum princeps opium, & lenia antihysterica.

3. Clysmatibus, fomentis, epithematibus, calidis laxantibus, anodynis, leniter aromaticis, ut & cucurbitis, sine scarificatu abdomini impositis.

651. Ex his ipsis (646 ad 651) respondetur ad

hæc, aliter obscura, quæsitæ: qui cibi, potus, venena, medicamenta flatulenta sint? cur vacuis visceribus primis accidant? cur vulneratis? cur arctè constricto abdomine? cur hypochondriacis, hysteriis, convulsivis, colicisque accidant?

VOMITUS FEBRILIS.

652. Vomitus, expulsio violenta contentorum ventriculo primo, dein etiam intestinis, tandem visceribus eo se evacuantibus, agnoscit convulsionem fibrarum muscularium faucium, œsophagi, stomachi, intestinalium, diaphragmatis, musculorum abdominalium pro causâ proximâ; pro remotâ omne id, quod irritando fibras descriptas, vel facilè convellenda viscera, stimulat.

653. Ergo vitio stomachi, cruditate, saburrâ variâ onerati, hinc convulsi, inflammati, suppurantis, scirrhusi, cancrofi, cartilaginofi, varicosi, accedente febre acutâ, aliquando accidit; pertinax est; ex ideâ ejus mali cognoscitur; eoque sublato demum tollitur: de quibus postea.

654. Vitio viscerum, & partium circumjacentium similiter affectorum, distento per ingesta stomacho irritatorum, idem toties incognitâ causâ pertinacissimus accidit, accedente febre.

655. Vitio partium distitarum, maximè encephali commoti, leviter pressi sero, sanguine, materie morbosâ quâcumque huc appellente, subinflammati.

Huc quoque vomitus a dentitione.

656. Vitio omnis causæ majoris nausæ (642); unde cognoscitur, dirigitur, curatur.

657. Si permanet, producit atrophiam, ileum, convulsiones, & effecta nausæ majoris, & pertinacis (643).

658. Si vitio causæ (653. 656.) acciderit, curatio ex historiâ illorum morborum petenda.

659. Si a causâ (642. 656.) oritur, remedia eadem (644) huc in usum revocanda diligenter, maxime opiata, & epithemata corroborantia, attrahentia, dissipantia.

660. Inde patet diagnosi, prognosis, curatio vomitûs in paraphrenitide, exordio pleuritidum, peripneumoniarum, febrium intermittentium; item a vesiculâ felleâ bile multâ, calculo, inflammatione irritatâ; a calculo renum, uretherum, vesicæ; harum partium inflammatione; ab hæmorrhoidæ turgente intestini recti, ani, vesicæ; ab herniâ incarceratâ, parvâ, indolente obstructum, hinc ignoratâ, vel pudore occultatâ; a tubo intestinali obstructo per causas varias, coarctato, vinculo præternaturali strangulato.

Patet etiam, quid vomitus designet longus, in apparenter sano, post ingesta primò crassiora, copiosiora, dein etiam post liquidiora parcè sumta, reverti solitus cum atrophîâ, alvo rarissimâ, fœce parcâ, induratâ, caprillâ.

661. Hinc quoque liquet ratio difficultatis sistendi vomitûs in multis febribus acutis: tum falsitas, & periculum regulæ, *vomitûs vomitu curatur.*

Cur in omni vomitu tam sollicitè sit indagandum in illius causam.

Cur sæpe sudorifera vomitum tollant.

Cur sæpe sistatur ille factâ crisi, ut in variolis, & cur persistans factâ licet eruptione tam malus.

Cur sæpe missu sanguinis, ut in acutis inflammatoriis.

Cur, quibus initio febris acutæ vomitus perpetuus sine causâ inflammatoriâ, diarrhoea pro crisi, quæ caveatur dato in principio morbi emetico.

Cur vomitus omnis ingesti, statim ac receptum est pessimus in acutis sit.

Cur pessimi quoque ominis sint vomitiones immodicæ, sinceræ, rubræ, nigræ, lividæ, æruginosæ, porraceæ, versicolores, purulentæ, ichorosæ, fœdæ,

cum cephalalgia, narium stillicidio, baryecoiâ, anxietate perpetuâ, jactitatione, singultu, pervigilio, delirio.

662. Ex iisdem singultus nasci, cognosci, & sanari potest.

DEBILITAS FEBRILIS.

663. Si illa pars actionum animalium, quæ motus voluntarios complectitur, ob febrim ita languet, ut hi cum ponderis insoliti, & impotentia sensu exerceantur, *debilitas* functionis animalis adesse dicitur.

664. Quæ cum sensatione gravioris laboris vel itineris peracti, *lassitudo*: cum sensu corporis velut fustibus cæsi, *dedolatio* audit.

665. Si actio musculosa cordis, arteriarum, pulmonum, humorumque, ope horum, circuitus ultra eum terminum sit diminuta quo sanitas constare solet, *debilitas vitalis* erit, varia gradu, duratione, discrimine.

666. Priorem (663) efficiunt abundantia sanguinis, feri, pituitæ, præcipue commota febre, medicamento, potu, motu, aromate, sole; affectus animi tristes; repletio primæ viæ, saburra mora, turgens: dein causæ omnes debilitantes infra (676) enumerandæ.

667. Utraque non rarò (potissimum in vitæ fine) ab *iisdem* causis remotis, & propioribus, in *eodem* homine reperitur junctim.

668. Initio autem & in progressu acutorum, plerumque dum prior adest, vis vitæ excessu peccat: subinde tamen & vires *vitales* & *animales* exorbitant simul.

669. Inde varia & sæpe opposita medicina in symptomate *apparenter* eodem.

MALIGNITAS FEBRILIS.

670. Debilitas *vitalis* in principio febris, sponte orta, absque causis cognitis debilitantibus, plethorâ, inflammatione, maxime abdominali; gangrænâ, saburrâ turgente, jacturâ humorum gastricorum per vomitum, secessum; sanguinis; hysteriâ; hypochondriasi, &c. *malignitas* appellatur, cuicumque febrî, frequentius tamen putridæ fociata: non bene quæsitâ in syndrome symptomatum magnorum, numerosorum, insolitorum; nec in abnormi decursu morbi ad exquisita remedia pervicacis, ejusque magno discrimine.

671. Hinc synochus putris cum hac vitæ debilitate invadens, κατ' ἐξοχὴν febris maligna erit.

672. Sunt ergo febris malignæ & communia putridarum symptomata, & pathognomicus character *virium vitalium prostratio vera*.

673. Hanc produnt subita non prævisa debilitas, lassitudo, dedolatio, cum vertigine, carebariâ, sensibus internis externisque tardis, obtusis, confusis; aspectu lugubri, lachrymoso, desperabundo; vel ob morbosam indolentiam indifferenti (unde fallax morbi perniciosi lenitas non rarò); pulsu molli, tenui, debili, parvo, accelerato, remittente intermittente, omni modo inæquali; sitûs erecti impotentiâ ob metum leipothymixæ letalis.

674. Ubi hæc in morbi exordio adsunt, erit *malignitas vera, primaria*: rarus morbus.

Ubi verò synocho putri serius superveniunt, sponte, malâ medicatione, *malignitas secundaria, spontanea, aut factitia*: utraque non rara.

675. Causa proxima *malignitatis protopathicæ* ignota, atque anonymos, solo effectu enervante, mortificante se manifestans, cordis & vasorum arteriosorum instabilitatem, atque adeò vitam ipsam aggreditur directè.

676. Hujus verò, uti & *deuteropathicæ*, remotiores causæ sunt, evacuationes prægressæ, & præsentæ, magnæ, repetitæ, diu continuatæ, spontaneæ, artificiales, sanguinis, feri, bilis, feminis, spirituum; sudor, diabetes, salivatio, diarrhoea, defectus cibi assumpti, retenti, digesti, intropulsi; humores circumeuntes, acri quocumque infecti; eorundem discralia, undecumque nata; causæ febrium biliosarum, putridarum, plures, graviores, diutius applicatæ; vitium epidemicum, endemicum.

677. Ex hac ideâ malignitatis notio practica, directrix, nascitur, unde agenda, & agendorum rationes.

678. Convenit ergo, quidquid in amplissimâ classe spirituosâ titulo cardiaci venit, potissimum vinosa, aromatica, roborantia, adstringentia; acida mineralia dulcificata. Salia volatilia, acida, alcalina, media; cortex peruvianus, serpentaria virginiana, contrayerva, angelica, hisque similia quam plurima, ori ingesta, ano immissa; naribus, locis subaxillaribus, scrobiculo, abdomini adplicata; per modum potûs, odori, enematis, epithematis, frictionis, cataplasmatibus, epispastici, rubefacientis, vesicantis.

679. Debilitatem non febrilem, virium animalium, & vitalium, in convalescentibus tollunt cibi liquidi, sanguini similes, arte digesti, gelatinosi, blandi, ex animalibus, vegetabilibusque, vinosis, & aromaticis, secundum artem misti, sæpe, parvâ dosi dati, cum leni frictione externorum, repletionem efficiunt commodam; imprimis si sumuntur ex idoneâ contra morbi curati ingenium, materie; si & conveniens corporis exercitium, habitatio, & anni tempus opportunum accedat.

680. Ex his omnibus liquet, cur febris maligna absque artis subsidio non sanetur, & cur cum eodem tam difficulter, ut vel probe curata occidat sæpius.

Cur in constitutionem putridam frequentius cadat; quam sub dominium aliarum febrium.

Stabilito discrimine caussarum utriusque debilitatis (663 & 665) intelligi facilius potest, quomodo vi vitæ auctâ actiones animales persæpe debilitentur: cur in summâ vitium vitalium debilitate, præfente gangrænâ, pulsu celerrimo, debilissimo, vix micante; artubus frigidis, sudore frigido manantibus; facie hippocraticâ, nihilominus actionum animalium stupenda integritas, facilitas, quin & mentis subinde vis major, ad mortem perfectam usque.

Apparet quoque, quanti intersit, utramque speciem debilitatis (663 & 665) accuratè distinguere, cum quæ in unâ profint, in alterâ plerumque noceant: & cum medicus nullo instrumento metiri vires possit, quanto-pere ad laborandum fit illi, ut usu multo discat, vitium quantitatem justè æstimare: quam rarus fit cardiacorum in acutis intellectus; quam fit debilitas in febribus malum sæpe insuperabile; cur lassitudo diuturna ante morbum, eundem gravem futurum prænunciet: cur diutissime affligat post putridas, malignas, non diu post inflammatorias.

An etiam alia febris maligna datur, a volatili & contagioso miasmate oriunda, ut quidam volunt, sudoribus motis, diu protractis sananda? an febres hæc methodo sanatæ fuerunt verè malignæ?

CALOR FEBRILIS.

681. Calor febrilis tactu, sensu ægri, thermometro noscitur: estque varius pro varietate febris, affectæ partis, & modi.

682. Hinc calor mitis, universalis, æquabilis, diffusus, humidus, tempore coctionis, criseos, remissionis, apyrexia, isque bonus; vel verò mordax, acer, urens tangentis manum, atque ex sensu ægri, febris ardentis comes: partialis, in loco inflammato, suppurato: tabido-

rum, a partu siccus, in volis manuum, plantis pedum, genis intense calentibus & rubris.

Item a rarefactione, plethorâ variâ, inflammatorum, biliosorum, putridorum, variolosorum &c.

683. Qui, quamcumque causam proximam statuerint physici, propiores, remotasque permultas, naturâ, significatu diagnostico, prognostico, therapeiâ diversas haber.

684. Si rarefactio, aut sola velocitas aucta calorem facit; remedio erit quidquid eam minuit: quies muscularis, & animi; missio sanguinis; frigidorum lenta & blanda applicatio interna atque externa; emulsa assumta, primaria.

685. Si plethora, hæc facile superatur iisdem (684), & missu sanguinis. Si plethora *cacochymica*, lentè & per vices evacuando, corrigendo: in solutis pinguibus, prius stagnantibus, maxima difficultas: tum aquosa, acida mellita, vitelli ovorum, mannata, saccharina, salia media mitiora, aquæ minerales, gramen, taraxacum, & similia, formâ succi expressi, extracti, decocti saturatissimi, summi usûs sunt; unâ cum evacuantibus assiduò usurpatis.

686. Si ab inflammatione, curatur iis, quæ plethoram minuunt: tum aquæ potu, præprimis acido, acido-dulci, emolliente, tepido, iisque omnibus, quæ vasa laxant.

687. Biliosos refrigerat aër liber, frigidiusculus, frigidus, non ad thermometrum, sed gratum sensum ægri metiendus, in motum actus; stragula levia sine plumis; situs supra lectum sub tenui veste, erectus, in sellâ; levis motus corporis; potus acidus, modice austerus, frigidus, glacialis; lotiones, & epithemata, potissimum ad frontem ex iisdem, aut ex muriâ salis amoniaci, marini, nitri, frigidè applicata.

688. Calor in synocho putri restinguitur iisdem (687); tum acidis mineralibus frigidâ dilutis.

689. Calorem variolosum, paulo ante eruptionem

pustularum, subinde enormem, in coma somnolentum, convulsiones desinentem, comprimunt cum suis effectis instar incantamenti auxilia (687).

690. Inde veritas sequentium axiomatum: ubi inflammatio, aut pus, ibi calor major, noscendus per superiora (681), & argillâ, aut mucilage illitâ, supra locum inflammatum, citius siccatis.

Calor circa præcordia, in ventre, urens sensu ægri, exæstuans, assiduus, fixus, internus, cum anxietate, jactitatione, extremis moderatè calidis, vel etiam frigidis, significat, phlogosin mali moris subesse, erysipelas internum, cito gangrænosum, letale.

Calor ad tactum naturalis, non respondens magnitudini morbi, malignus.

Magnus calor a medico solum, ab ægro non perceptus, delirium præit.

Valde malum, delirii, comatis, convulsionis, apoplexiæ prodromum, caput præ cæteris & validè calere.

691. Ex his intelligi bene potest, quid requiratur ad mitigandum calorem, & quam varia eò remedia spectent.

692. Intelligitur quoque, cur febris calidissima sit acuta, celeris, putrida, & in calore summo pestifera;

Cur lecti, aëris clausi, victûs, medicamentorum calor adeo his noceant;

Cur æstus circa cor, & hypochondria, tam malus. Calor putrefacit, putredo facta ex se non calefacit.

693. Quin inde perspicitur origo, natura, efficacia siccitatis; & curatio inde dirigitur, quæ potu, fotu, balneo, clysmate, gargarismate, ex aquoïis, subacidis, mellitis, laxantibus fit.

DELIRIUM FEBRILE.

694. Delirium est idearum ortus non respondens externis causis, sed internæ cerebri dispositioni, unâ cum iudicio ex his sequente, & animi affectu, motuque corporis inde sequente: atque his quidem per gradus auctis, solitariis, vel combinatis, varia deliriorum genera fiunt.

695. Hinc delirium placidum, ferox, continuum, periodicum: malum ferè semper, qualecumque, ut signum & ut causa, periculo tamen diverso.

696. Quod ritè æstimare sequentia docent:

1. Leve delirium, mox a somno, item nocturnum cum mentis constantiâ interdiu, minus malum.

2. Minus quoque malum, delirium periodicum, in intermittentiis vel remittentiis accessione, vigore.

3. Delirium irritabile, vel ob idiosyncrasiam, cæteris bonis, periculo caret.

4. Constans verò & ferox cum urinâ paucâ, pallidâ, sine contentis; alvo difficili, rarâ, albâ; cutis siccitate, imperspirabilitate, ariditate; tendinum subsultu, artuum tremore, inflexione, eâque violentâ, si eos extendere conetur medicus; maxillarum contractione ad ingerenda, depositionem feri ad ventriculos cerebri, infra tentorium cerebelli, atque ad thecam vertebrarum factam significat, & mortem certam.

5. Delirium assiduum cum pulsu celeri, & molli, aut celeri contractoque simul, ac vibrante; respiratione parvâ, acceleratâ, letale est: est enim depositio ad encephalum facta, non amovenda.

6. Furiosum, continuum, cum clamore, ingenti virium conatu, fugâ, assumentorum aversione plenâ, notissimis antea, & amicissimis non agnitis, periculosissimum.

7. Taciturnum, mullitans, aut morbida mentis indif-

ferentia, indolentia, cum pulsu prælanguido, & carphologiâ, valde malum; est enim malignum.

8. Taciturnum cum spiratione magnâ, sublimi, convulsionem universalem, & apoplexiam portendit a metastasi.

9. Assiduum, cum æstu assiduo, pervigilio pertinaci, carotidum & temporalium forti pulsatione, sudore colli, respiratione magnâ, sublimi, offensante; anxietate, jactatione, grunitu, stragulorum impatientiâ, convoluzione, venatu floccorum, oculis conniventibus, immotis, vel ad lucem pupillâ immobili; cum extremorum frigore, livore; alvo suppressâ, urinis paucis, aquosis; cute siccâ, abdomine elato, tenso, & ægro doloris sensum edente, si contrectetur, inflammationis internæ, septicæ, malignæ signum est, & instantis mortis certæ.

697. *Imminentis* vero delirii præsagium dant:

Somni breves, turbati insomniis, terriculamentis abrupti; absentia mentis mox a somno; cephalalgia valida, pulsans, sine remissione; pervigilium.

Oculi vividi, scintillantes, rubri, plorantes, lemosi, torvi, vagi, defixi, obliqua tuentes, lippi, alter altero major.

Susurrus aurium gravis, assiduus; surditas crescente morbo.

Dentium stridor per vices sine somno, in non assuetis, adultis; masticatio ore vacuo; sputatiunculæ, oris spuma, labiorum inconcinna motitatio, eorum in proboſcidem per vices configuratio.

Silentium ad interrogata, fermocinatio cum absente, responsio non petita.

Cutis siccitas strigosa, cum urinâ nunc parciore, nunc absque enæoremate.

Respiratio celeris, parva, pulsui tardiori non respondens, absque morbo thoracis.

Pulsus nunc subito acceleratus, contractus, vibrans instar chordæ metallicæ pulsatæ, celeriter micantis.

Mores, sermo, gestus insoliti.

Potulentum non deglutire, sed exspuere, aut eo retento os colluere.

Non sitire in calidissimâ febre, neque анги in peripneumoniâ, neque dolore inflammatione licet præsentente.

698. Ætiologia hujus symptomatis habetur in eo omni, quod vel in encephalo hærens, ibi natum, aliunde delatum, vel extra id, ubicumque, positum, nervorum ope ejus actionem dicto (694) modo turbare valet: scilicet

1. Sanguis velocius motus, calore expansus, versus caput abundantius ruens, ab eodem parcius refluens ob varias causas, a) pulmones undecumque impervios, b) viscera abdominis infarcta, inflammata, gangrænosa; tubum præcipuè alimentarem similitudine affectum, foribus multis diversimode acribus, verminosis, commotis stimulatam, convulsam.

2. Humor alienus quiscumque, a febre productus, vel eadem producens, biliosus, serosus, lymphaticus, purulentus, lacteus, atrabiliarius &c.

3. Levior febrilis motus ob idiosyncrasiam ægri, & irritabilitatis excessum.

4. Dominantis constitutionis genius peculiaris.

699. Ex his liquet, quæ deliria sint malè ominosa, quæ minus, quibusve necesse sit peculiariter mederi.

Cur in delirio quosdam lux, alios tenebræ juvent, alios colloquium de rebus gratis, diu affuetis; alios concentus musicus.

Cur quidam custodum manibus elapsi, foris subito resipuerint.

Cur nonnunquam mentis compotes facti, delirare nihilominus videantur adstantibus.

Quæ sit ratio delirii placidi, aut fatuitatis in convalescentibus, & quæ medela; atque universim a quam

multis & differentibus caussis oriri delirium possit, ad quas investigandas serio incumbendum, ut fiat curatio.

700. Nam pro varietate illarum (690) diversa remedia, & medendi methodus debent eligi: pediluvia, epispastica pedum & poplitum; frictiones harum partium; clysmata diluentia sæpe applicata; victus tenuis; potus sedans, deobstruens, diluens; capillorum abrasio; hircines ad tempora, retro aures; scarificatio cruenta nuchæ; sectio jugularis; vesicans ad caput, nucham, locum inter scapulas; medicamenta ad caput emollientia, attractiva, subinde actu frigida, cautè, prudenterque applicanda; emetica quandoque; purgantia; levia anodyna; camphora, moschus, castoreum; cruoris ex pede emissio; hæmorrhoidum solutio; menstruorum laxatio; atque ea omnia, quæ nimio calori in delirium sæpe abeunti medentur, primaria habentur.

COMA FEBRILE.

701. Coma est in febre assidua somnolentia cum effectu, vel sine eo; ponit ubique eum in cerebro statum, unde impeditur sensuum, motuumque animalium exercitatio; qui oriri potest a caussis delirii (690) prægressi vel subsequenti.

702. Hinc plurimæ, diversæ, & sæpe contrariæ causæ hunc affectum in febre producunt, quales sunt omnes vehementes evacuationes, aut repletiones; omnes causæ cerebrum ipsum comprimentes, qualescumque fuerint; quæ eædem, in nervos si agunt, eadem fere efficiunt.

703. Unde iterum patet, a medico per signa prius indagandam causam illam singularem esse, antequam definire queat, quid applicandum sit, & quomodo: nam sæpe contraria exiguntur; & sæpe coma diu pertinax, irritis tentatis omnibus, sponte tandem cessat, pepasmo febris absoluto.

704. Patet quoque ex hâc cauffarum diverfitate prognofis diverfa:

Coma ex cauffis delirii æftimandum.

In acutorum principio graviffimi morbi prænuncium, niſi ante eruptionem variolarum, aut in infantibus.

In febre ſcarlatinofâ fere pernicioſum.

Mali ominis in acutorum quoque decurfu, niſi ſit à veſicâ lotio diſtentâ, alvo diutius ſuppreſſâ, futurâ parotide, aut exanthemate miliari imminente, & his cauffis ablatis, ſolvatur ſponte.

Cum oculorum conniventia, utrâque vel alterutrâ palpebrâ pendente, deglutitione difficili, cum metu ſuffocationis, ſonorâ, impoſſibili, in morbo antea non anginoſo, metaſtaſin notat ad cerebrum, rarò tollendam hirudine ad tempora, retro aures, cruento ſcarificatu nuchæ, alvo & urinis motis.

Delirio ſupervenienti cum debiliffimo pulſu, extremis frigidis, letale.

705. Illa autem, quæ delirio, hîc apta (700), imprimis foimenta capiti, colloque applicata.

P E R V I G I L I U M F E B R I L E .

706. Contrarium externâ facie illi malo (701) eſt pervigilium; unde intelligitur.

Cauffas habet delirii, comatis, ſolummodò debiliores, plerumque leviffimæ inflammationis cerebri prima initia, quibus auctis in coma mutatur sæpe.

In convaleſcentibus eſt ab irritabilitate, keneangiâ.

707. Curatur iifdem ac delirium, coma; item quiete muſculari corporis; pace mentis; objectorum ſenſuum abſentia; frigore modico, aëre humido, victu blando, emolliente, potu farinoſo, leni, emolliente; ſufurro leni, aſſiduo, grato, blande tinnulo; medicamentis farinoſis, ſuboleoſis, humectantibus, demulcentibus; uſu anodynorum, paregoricorum, ſoporiferorum, narcoticorum, præmiſſis ſemper, quæ

inflammationi curandæ, & compescendo ejus incremento, valent.

STATUS NERVOSUS.

708. Symptomata systematis nervei, illius partis præcipuè, quæ actionibus animalibus præest, irritati, peculiaria, plura, diutius durantia, per febris decursum varia (& inde vitalium quoque & animalium functionum pendentes turbæ) *status nervosus*; ipsa verò febris, quam is status comitatur, *nervosa* audit, nunc forte frequentior, quam olim.

709. Hæc vero sunt: tremores, horrores vagi, spasmi, palpitatio cordis, anxietas sæpe terrificæ, imaginatio multipliciter læsa, animi pathemata varia, plerumque tristitia, validaque; desperatio.

Delirium multiplex, risus, ploratus, pavores, tendinum saltus; convulsiones, per vices, universales, partiales, temporariæ; opisthotonus.

Paralyfes, semiparalyfes, stupores, aphonix, citò evanidæ, cum aliis symptomatibus alternantes.

Pulsuum perpetuæ vicissitudines, in mollem, durum, celerem, tardum, parvum, magnum, remittentem, intermittentem, & varium omni modo &c.

710. Horum causa προηγουμενη est morbida mobilitas (ευμεταβλησια) excedens, deficiens, abnormis, systematis nervei, facultatis præprimis animalis.

Hanc dedit gentilitia labes; educatio delicatula; exercitia mentis præmatura, nimia, nocturna, æsthetica; vina, venus, edaces curæ &c.

711. Superveniens febris, qualiscumque, undecumque nata, instar stimuli peregrini agit, vices supplens προκαταρκτικης causæ.

712. Hinc febris inflammatoria, biliosa, putrida, pituitosa, hæcque frequentius, præ cæteris, & ipsa subin intermittens, *nervosæ* fiunt.

713. Nec semper abest in convalescente, ob febrim prægressam

prægressam longam, evacuationes in eâ magnas, neglectum curæ confirmatoriæ, labores mentis citiùs resumtos.

714. A statu nervoso febres exleges; coctiones impeditæ; crises laboriosæ, imperfectæ, suppressæ, per loca incongrua, metastaticæ, periculosa; convalescentia tarda, difficilis; relapsus; nervorum mala.

715. Igitur citò & efficaciter medendum: remedium princeps est ipsius febris curatio apta.

Cæterum profunt virosa, blanda narcotica, exhilarantia, tonica, castoreum, moschus, camphora, cortex peruvianus, valeriana filvestris; opium prudenter exhibitum, &c. *si ea simul poscat aut admittat natura febris.*

Spes salutis, & confidentia in medicum, hinc sæpe optimum cardiacum nervinum.

716. Ex his liquet, quæ sit idea febris nervosæ verior, in praxi utilior;

Cur febris nervosa non sit specifica, sui que generis, sed revocanda ad hucusque descriptas, & ex earum præceptis sananda;

Quanam ratione conciliandi observatores hinc tam diversa sentientes;

Quæ sit differentia inter *malignitatem & statum nervosum*, & cur utriusque connubiùm, pessimum;

Cur frigido humidoque cœlo, cur in sexu sequiore, in urbibus frequentior:

Item quanti momenti sit, tum hinc, cum in aliis nervorum malis, exactè distinguere inter *ευμεταβλησιαν* cum atoniâ fibrarum, & eam cum harum nimia elasticitate, rigiditate; & cur ibi prius (715) nominata, hinc vero blanda farinosa, emulsa, tepida, potu, fotu, enemate applicata, *nervina* sint.

CONVULSIO FEBRILIS.

717. Violenta, invita, & alternè repetens contractio musculorum, convulsio vocatur; particularis, universalis; in anteriora, posteriora, latus; continua, periodica.

718. Hæc semper a vitio cerebri, quod vel ab inferioribus per nervos cerebrum vellicantibus afficitur; vel verò in encephalo ipso contentum, ejusdem actionem pervertit.

719. Quod oriri potest ex omni illâ causâ, quæ hucusque exposita symptomata febrium, maxime deliria, comata, pervigilia, creare potest, si aut eorum causæ fuerint validæ, aut æger solito irritabilior.

Quare iterùm ingens hîc varietas in ætiologiâ, & curatione.

720. Si diu perseverat, commercio nervorum facile totum genus afficit, unde tristia mala, quemadmodum (709. 714).

721. Si inflammationis cerebri signa prægressa subsequitur convulsio, ferè letalis.

Si post urinam crassam prius emissam mox aquosa, pellucida exit, dein convulsio fit, pessima est.

Si in febre post magnas evacuationes oritur convulsio, & hæc ferè letalis: ut & quæ cum delirio perpetuo.

Convulsio cephalalgicæ validæ, continuæ, pervigilio, tendinum subsultui, delirio, comati superveniens, pessima.

Dysentericis superveniens, letalis.

Valde mala ab exanthemate recurrente, nisi denuò & citò prodeat.

Minus periculosa in hypochondriacis, hysteriis instante judicio.

Uti etiam in principio intermittentium, aut inflam-

mationis extra encephalum, in delicatulo, infante, puero, non diu durans.

Neque mala ante eruptionem variolarum, cæteris bonis.

722. In curatione prius pervestiganda est caussa singularis, & locus primario affectus, unde convulsio ortum habet; dein ocyus medicamenta applicanda illa, quibus acre leniri, impactum resolvi, contractum laxari possit.

Unde diluere, laxare, revellere, lenire, fere sanare solent convulsiones hæc; nec unquam specioso antispasticorum titulo fides adhiberi debet.

SUDOR FEBRILIS.

723. Sudor in initio acutæ febris, cujus caussa paulò pertinacior, pro causâ habet vasorum extremorum laxam debilitatem, cruoris circulationem vehementem, facilem aquæ ex reliquis sanguinis principiis expeditionem.

724. Si perennat, orbat sanguinem liquido diluente, reliquum inspissat, obstructions facit letales, sanguine postea vix diluentibus vel solventibus auscultante; unde omne ferè morborum acutorum genus produci potest.

725. Ergo initio semper cohibendus, nisi constet, materiem morbi adeò tenuem esse, ut cum primo sudore difflari possit.

726. Prohibetur surgendo e lecto, sedendo, corpus a nimis integumentis liberando; a calidis, calefacientibusque abstinendo; potu plurimo leni, blando, frigidiusculo sæpe utendo, ut amissi damnum resarciatur citò; circulationem nimis velocem refrænando.

727. Est autem multiplex sudor, spontaneus, factitius, symptomaticus, decretorius, levans, colliquans, perniciosus, universalis, æquabilis, inæqualis, partialis, largus, exiguus (sudatiunculam, ἐπιδρωσιν appellant), tenuis,

aquosus, viscidus, oleosus, roridus, vaporosus, in guttas collectus, calidus, frigidus, pruriens, acidum spirans, nidorosus, cadaverosum olens.

728. Multiplex quoque ejusdem semiotice:

Sudor partialis, partem oppressam, ferè resolutam docet:

Hinc pessimum, in comate, phrenitide, apoplexiâ sudare caput, frontem, genas, jugulum.

Pessimum, sudare thoracem in peripneumoniâ, est enim gravissima, utriusque pulmonis: letale, si simul largus, frigidus, in guttas collectus.

Sudor copiosus in acutorum exordio malus; pejor verò is ipse in morbi progressu, viribus fractis; signum discriminis summi, & dissolutionis.

Post rigorem, coctione prægressâ, blandus, vaporosus, sensim ortus, æquabilis, universalis, calidus, magnus, persistans, levans, ex loco affecto largior, est decretorius: malus verò, si contraria.

Sudor vappidum acetum spirans cum cutis pruritu, miliaria; acidum redolens cum foetore variolas præit.

Ubi acre biliosum, ibi sudor nidorosus.

Sudor cum foetore cadaveroso, integro subinde triduo mortem præcedit.

Frigidus verò, nisi a statu nervoso (708) sit, gangrænæ signum, mortisque ostia pulsantis. *Gruner P. II. Semiotices pathologicae.*

729. Hinc quoque intelligitur, quid siccitas, ariditas, strigositas; quid significant; quæ medela.

Siccitas assidua, universalis, cum calore indicat inflammationem magnam, universalem, judicatu difficilem.

Si siccitas partialis, cum calore partis, inflammatio subest illius partis.

Pejor est arida; cutis pessima strigosa, & æstuans simul, est enim acutissimi morbi indicium; strigosa verò moderate calens, febris diuturnæ ac ferme *αριστιμυς*.

730. Tollitur & internis humectantibus farinosis,

emulsis, tepidis, & atmosphæra humidiorè, calidiorèque cubiculi, fota, epithemate, lotionè emolliente, corpus spongiâ aquâ calidâ inprægnatâ lavando frequenter.

DIARRHOEA FEBRILIS.

731. Diarrhœa pro materie habet mucum, lympham, gluten, pus, saniem, sanguinem, narium, oris, faucium, œsophagi, ventriculi, hepatis, vesiculæ fellis, pancreatis, intestinorum, mesenterii; pro causâ vires in intestina expellentes validas, dum in ipsis intestinis contrahentes vires debiles, vel in vasis intestinorum absorbentibus impedimenta, ne admittant.

732. Quare liquet, fluorem alvi in febribus multiplicem esse quoad materiem, causam, modum, effectus, eventum; adèdque sæpe omnino incurabilem esse; & rarò colliquativum, eumque vix unquam medicabilem.

733. Si continuatur diù, viscera abdominalia magis magisque in eundem morbum disponit; eadem labefactat, excoriat, inflammat; reliqua autem vasa & viscera emungit, exhaurit; hinc atrophia, macies, debilitas, dysenteria, inspissatio fluidorum per totum habitum corporis; solidorum laxitas, fluidorum jactura, leucophlegmatia, hydrops, tabes.

734. Sanatio absolvitur acris irritantis lenimine; expulsi per emetica, purgantia, clysmata; corroboratione laxi; pacatione impetûs per narcotica; determinatione aliorum per sudores, urinasve; subductione materiæ morbosæ, correcto ejus fonte primo.

735. Cæterum alvi fluxus ab irritamento inflammatorio visceris cujuscumque abdominalis, ad intestina propagato, item inflammationi thoracis recenti & magnæ superveniens, phlebotomiâ sistitur.

Diarrhœa in dentitione, & in variolis confluentibus infantum bona est, si moderata.

Præstat in acutis habere alvam leviter diarrhœicam.

Continuatus & magnus alvi fluxus crises impedit & malus, ægroto infcio: pessimus, cum meteorismo.

736. Verum adstricta semper alvus, enemati soli, & malè obediens, cum cutis ficcitate & urinis parvis valde mala: morbus enim ad caput vertitur.

EXANTHEMATA FEBRILIA.

737. Efflorescentiæ febriles, tam maculosæ, quam pustulosæ, vel mixtæ, habent ut plurimum pro materie aliquid, quod minima vascula cutanea transire non potest, sed ibidem hæret; pro causâ autem vim vitæ circulatoriam, secretoriam; unde pro variis hisce causis valde multiplices sunt, unde febres nomen dein accipiunt, miliares, petechiales, erysipelatosæ, variolosæ, morbillosæ, scarlatinæ.

738. De tribus posterioribus seorsim tractari solet: de tribus primis autem facilè diagnosis & prognosis formari queunt ex sequentibus.

739. Sunt autem hæc exanthemata spontanea, factitia, symptomatica, judicatoria, contagiosa, non contagiosa; epidemica, endemica.

740. Curatio difficilis non est, quum rarò quidquam requirant aliud, quam ipsa febris princeps, quæ nota, directas indicationes dabit; indeterminata verò, indirectas, ut satis largâ levis liquidi copiâ mobilis servetur materies, atque vis vitæ in iusto moderamine perseveret assiduò; tum enim brevi aut evanescent, aut cum desquamatione epidermidis abeunt.

741. Exanthema miliare, aspreo miliacea, semen milii refert.

Ejus varia divisio in album, rubrum, mixtum, febrile, non febrile, acutum, chronicum, benignum, malignum, symptomaticum (quale est sæpius ante septimum diem ortum); judicatorium ex parte, vel ex toto, si compareat seriùs, die critico, febre mitescente, sudore prægresso, concomitante, universali,

vappidum acetum olente, cum cutis pruritu, ardore; epidemicum, sporadicum, endemicum, parvulum, magnum, vesiculosum, aquosum, lacteum, purulentum.

In superficie omni externâ & internâ, præprimis in ore toto, faucibus, asperâ arteriâ, pulmonibus, œsophago, ventriculo, tubo intestinali, ano, pudendis, instar aphtharum: item, idque multò frequentius, in collo, trunco corporis, potissimum in toto ventre, femoribus &c.

742. Cuicumque febrî jungitur, præcipuè saburrâli neglectæ, calidis tractatæ, pituitosæ lentæ, lacteæ protractæ, puerperali, verminosæ, rheumaticæ, purulentæ, &c. autumno & solo humidioribus.

743. Tamen febrîcula tenuis, ad speciem mitis, pituitosa, longa, nervosa, tussî veluti catarrhali, aut pleuritide rheumaticâ stipata, cum oppressione thoracis suspiriosâ, non peripneumonica, prægresso, & comitante sudore universali, acetum vappidum olente, præcæteris miliaria profert, eaque frequentius critica.

744. Subita retrocessio miliarium periculosa.

745. Inde liquet curationis varietas in febre miliari, repetenda ex febris ipsius varietate: liquet etiam ratio dissensûs inter practicos de febris miliaris naturâ & therapeiâ.

746. Maculæ petechiales formâ, magnitudine, colore variæ; incerto die plerumque absque levamine prodeuntes; morfus pulicum æmulantes, parvulæ, amplæ, morbilliformes, vibicibus similes, lætè rubentes, obsoletè rubræ, purpureæ, cinereæ, virentes, plumbeæ, nigræ.

In superficie omni externâ, internâque, rarò in facie, sæpius in collo, pectore, dorso, brachiis, ventre, femoribus, cruribus, panniculo adiposo, musculis, perioftio, hæc omnia penetrando, tanquam totidem sugillationes, aut extravasata, aut gangrænulæ.

Vidi quoque in encephalo, pulmonibus, pericardio; corde, ventriculo, intestinis, mesenterio, peritoneo, &c.

747. Maculae latiores, bruneae, lividae, nigrae, letales, nisi in scorbuticis. Cinerae, virentes, aequae letales: vibices, perquam mali. Quò color lætius rubens, eò melius.

748. Non eidem febrì sociantur, plerumque tamen biliosae, saburræ, alexipharmacis malè adhibitis, evacuatione gastricâ neglectâ; putidae, malignae, pestilentiali, etiam inflammatoriae simplici ob medicinam calefacientem, aut genium constitutionis.

749. Inde patet, cur nunc emeses, purgationes alvinæ, nunc phlebotomiæ, nunc antiseptica profuerint, & quæ regula practica statuenda in sanandâ febre cum petechiis.

750. Erysipelas est exanthema diffusum, aliquantum elatum, in unicâ plerumque, sæpe latiore plagâ corporis, rubens, splendens, purpurascens, flavescens, livescens, pruriens, ardens, appresso digito pallidum; nunc vesiculosum, ambustum referens; nunc oedematosum, calidum frigidumque, phlegmonodes, suppurans, gangrenosum; fixum, vagum; symptomaticum, criticum; sporadicum, epidemicum, periodicum, introversum, tumore prævio, comiteque, glandularum cervicalium, axillarium, si erysipelas in artubus superioribus; inguinalium verò, si in inferioribus contingat.

In omni parte corporis; crebrius in facie, collo, mammis, atque artubus extremis:

Febre eruptionem præcedente, comitante, subsequente, planè variâ, ex superioribus noscendâ, frequentius verò biliosâ, inflammatorio-biliosâ:

Periculo vario, pro variæ febris naturâ, & affectæ partis indole, functione.

751. Inde deducitur ratio mortis sæpe non prævisæ, intra paucas horas a morbi principio, apoplecticæ, suffocantis, itemque velut ab assumpto caustico; scilicet ab

erysipelate amplo, vesiculoso, citò gangrænescente, caput totum, collum, organa respiratoria, imum ventrem obsidente: comprimendo encephalum, jugulares: elidendo fauces, pulmones: phlegmone malignâ, mox gangrænescente, viscera abdominis, tubum præcipuè alimentarium destruyendo celeriter.

752. Inde quoque explicatur, cur ab irâ, terrore, pinguium esu, sudoribus æstivis auræ frigidæ afflatu suppressis, ab unguinoso cuti admoto, &c. erysipelas;

Quando merè emollientia, emolliendo-discutientia, discutientia, roborantia, antiseptica, calida, frigida, humida, sicca sint applicanda affectæ parti.

A P H T H Æ.

753. Quum verò in multis morbis acutis, grave symptoma, aphthæ oriantur, de his nunc paucis agendum.

754. Sunt autem parva, rotunda, superficiaria ulcuscula, os internum occupantia.

755. Quæ examinata accuratè videntur esse ultimi emissarii, quo in os liquor secretus effunditur salivofus, mucosusque, exulcerationes, factæ ex obturatione ejus canalisi extremi per humorem lentum, viscidumque eò delatum.

756. Hinc occupant omnia loca, ubi talia emissaria hiant; adeoque labia, gingivas, genas internas, linguam, palatum, fauces, tonsillas, uvulam, gulam, stomachum, intestina tenuia, ubique ferè eâdem specie.

757. Gentibus borealibus, paludosa loca inhabitantibus; tempestate calidâ, pluviosâ; infantibus, senibusque, frequentes.

758. Solent autem aphthas in ore apparituras præcedere febris continua, sæpe biliosa, atrabiliaria; sæpius biliosoputrida, putrida; aut intermittens, continua facta; incipiens cum diarrhoeâ, vel dysenteriâ; magna & per-

petua nausea; vomitus; prostratus appetitus; anxietas ingens, sæpe repetens circa præcordia; debilitas magna; magna evacuatio quæcumque humorum; stupor & hebetudo; somnolentia levis, inæqualis, perpetua; perpetua querela de pondere, & dolore circa stomachum.

759. Solet in initio aliquandò hinc inde sparsa apparere solitaria pustula, jam primò in linguâ, in labiorum angulis, in faucibus, & alibi, sine ullâ certâ constantiâ loci primi: & illæ ferè semper boni genii: aliquandò primò apparent in imis faucibus, ascendente quasi ex œsophago crustâ albâ, densâ, splendente, instar recentis lardi, tenacissimè adhærente, lentè ascendente: atque hæ ferè pessimæ, & ut plurimum certò letales: aliquando duris, crassis, densis, tenacibus crustis totum cavum oris ubique, usque ad extrema labiorum, obsident, omnia tegentes simul; & ab his rarò resurgunt ægri.

760. Varius harum color: albus pellucidus instar margaritarum; albus sincerus ex densitate magnâ; fuscus, flavus, lividus, niger; quorum malignitas pari ordine, ac hic recensetur, procedit, ut prior optimus, pessimus posterior sit.

761. Ubi hæserunt aliquamdiù, solent infernè solvi, laxari, frustulatim decidere, sicque sensim, & successivè omnes partes prius affectæ liberantur.

Tum nonnullæ cadunt citò, aliæ tardè.

Quædam ilicò renascuntur, quædam tardè, aliæ non: renascuntur quandoque æquè densæ ac priores, & etiam nonnunquam adhuc densiores: patetque iterùm tum diversitas periculi, & ubi.

762. Hic locus (756), natura (754. 755), causa (755. 758), symptomata hujus mali (759 ad 762), unde de genio statuere licet; atque inde effectus ejus facilè deduci possunt.

763. Ubi enim talis crusta aphthosa totam superficiem

regit partium descriptarum (756), tum sensum nervis imprimendum tollit, unde sapor omnis sublatus.

Exitum liquidorum per sua emissaria impedit, unde ficcitas, vasorum suppositorum dilatatio, liquorum sub his stagnantium putrefactio, inflammatio partium ipsarum.

Cavitates vasorum absorbentium claudit, unde ingressum novi chyli, potûs, medicamentorum impedit; vitia a denegatâ refectione corporis nata producit, unde tandem inde mors.

Crustis deciduis, major per dilatata vasa jam aperta humorum effluxus, unde salivatio, diarrhœa, quæ bonæ, si non renascuntur aphthosæ crustæ; malæ, si iterum procreantur.

Deciduis crustis, dolor inflammatarum, & jam denudatarum partium, sæpe vivum cruorem stillantium, unde saliva sanguinolenta, talisque dysenteria.

Hæc autem omnia, si stomacho, emissario hepatis, pancreatis, intestinorum applicantur, nos docent infinita mala, quæ ex hoc uno morbo oriri possunt: ut non opus sit aliam prognosin dicere.

764. Si verò ulcerosæ crustæ hæc admodum lentæ, crassæ, latæ, compactæ, tum sæpè suffocata caro subjecta inflammata, suppurata, gangrænosa, in dira ulcera mutantur, eroso quandoque in os palati usque ejus involucro; qualia autem in stomacho & intestinis hinc mala, per se patet.

765. Ut curetur optimè hoc malum, debet

1. Humorvm vitalium impulsus internus in partes obsessas excitari, temperari, ut suppeditato liquido infernè resolutio, laxatio, lapsus concilietur crustæ ulcerosæ: id efficitur potu multo, calido, diluente, resolvente, abstergente. Et qui in malâ specie hujus morbi vasa lactea obsessâ introitum facilem negant, hinc fomenta, vapores, balnea mirifici hinc usûs ex eisdem: cibus autem optimus ex aquâ, pane, coctis, dein vino & melle mistis.

2. Debet crusta in facilem citumque lapsum disponi: id fit fomento, gargarismo, clysmate; quæ liquore calido laxante, emolliente, detergente, & satis diu adhærendo humectante, putrefactioni resistente, constare debent.

3. Simul ac lapsus conciliatus est, tum anodyno, demulcente, & simul parum corroborante medicamento simili utendum.

4. Simul ac rursùm febris sedata, urina hypostatica, pulsus paulò liberior, tum potus corroborans prodest.

5. In fine mali, purgans corroborans per alvum exhibendum.

Optima interim aphtharum medela, prophylactica, & curatoria, est ea ipsa, quæ febris principis, maturè & aptè curatæ, ex regulis hucusque datis.

766. Ex hac historiâ & curatione aphtharum multa obscura problemata practica solvuntur:

Cur enim in febre cum diarrhœâ & dysenteriâ in fine morbi aphthæ; cur id in pueris, senibusque imprimis; cur maximè, si medicamenta, victus, regimen, calefacientia, aut adstringentia, in initio morbi hujus data;

Cur si in talis morbi initio purgans datur, aphthæ hujusmodi non rarò præcaventur;

Cur in pessimis aphthis molestus & funestus singultus;

Cur ora aphthosa, ventres turbati, appetitus prostrati junguntur ab Hippocrate;

Cur aphthosa tunica ventriculi lienteriam creat;

Cur aphthæ nigræ pestiferæ habentur;

Cur aphthosum os gravidæ abortûs prænuncium;

Cur in putridis pulmonibus, hepate, &c. aphthæ adsunt;

Cur tumor, calor, suffocatio, angina ab aphthis refrigeratis;

Cur deliria, jactationes, pervigilia, sudor frigidus, adeo hic funesta.

767. Regula ergo est:

Aphthæ pellucidæ, albæ, tenues, sparsæ, molles, facile cadentes, parum renascentes, superficialiæ; bonæ.

Contra verò, candidissimè opacæ, flavæ, fuscæ, nigræ, densæ, crassæ, coëuntes, duræ, tenaces, assiduò refectæ, erodentes; malæ.

768. Reliqua febris symptomata his similia & agnata, velut morbi ipsi curari postulant.

FEBRES SPORADICÆ, ET SINGULARES.

769. Febres annuæ & stationariæ nonnunquam *solitaria* comparent, extra tempora sui principatûs, ob causas peculiâres iisdem gignendis aptas: *sporadicæ* vocantur.

770. Qui verò annuas & stationarias populariter grassantes exactè didicerit, easdem ipsas non prætervidebit, utut solitarie visas, & tempore non suo.

771. Aliæ quoque subinde febres occurrant, horarum omnium; nulli certæ temporum constitutioni unquam alligatæ; a domesticâ, singulari origine natæ, idcirco *singulares* dictæ.

Huc febris lactea, puerperarum, vulneraria, &c.

772. Hæ (771) verò, propriam licet & originem & naturam nactæ, nihilominus vim epidemici experiuntur, in eundem commutandæ, eidem sociandæ. Inde ingens nonnunquam in eâdem ad speciem febre curationis diversitas.

773. Idcirco in *singularium* curatione est inquirendum, 1. quâcum *cardinalium* major intercedat analogia; & 2. quæ sit potestas epidemici in *singularem*.

774. Ex hac comparatione *singularis* febris cum quâdam *cardinali*, atque ex morbi simul popularis indole perspectâ, velut ex duplici fonte eruitur no-

tio practica propositæ *febris singularis*: unde indicationes & indicata. Exemplo sit febris lactea puerperarum.

F E B R I S L A C T E A.

775. Fœtu excluso & utero contracto mutatur humorum circulantium dispensatio, uteroque exclusi mammas petunt impetuosius.

776. Inde febris, minor, majorve intra paucas subinde horas conclusa, nychthemeron vix egrediens, lacte ad mammas coniecto veluti crisi terminata, *ephemera lactea*.

777. Non reditura, nisi metastasi factâ imperfectâ ob excipientis ineptudinem, vel molem excipiendi.

778. Tum verò mammis ob applicatas fascias, thoraculos angustiores, pinguedinem multam, tumores, cicatrices, gentilitiam, nativam structuram, humoris velocius allati vim nimiam, ineptis suscipiendo toti lacti, fit turgor, plethora lactea, lacteo-inflammatoria, & effectus ejusdem varii, quorum princeps, febris, *lactea protracta*, seu *secundaria*.

779. Estque acuta in non lactantibus, vel non sufficienter; continua remittens, cum accessione quotidianâ, horrore longo, calore insequente, & sudoribus largis, diù protractis.

780. Periculosa est ineptè curata, aut in consortio alterius, tum fortè epidemicè grassantis.

781. Terminatur, 1. sudoribus sub finem accessionum; 2. spontaneo vel artificiali lactis fluxu e mammis; 3. lochiis profusioribus, lactiformibus; 4. urinis; 5. alvo; 6. miliaribus, crisi ambiguâ; 7. metastasi lacteâ, inflammatoriâ, ad encephalum, thoracem, abdomen, supremum femur, &c. eventu vario.

Inde deliria, convulsiones, apoplexiæ, peripneumo-

niæ, asthmata, hydropes lactei, purulenti, & abscessus in locis variis.

782. Subinde in morbos chronicos abit, maniam, febrim hæcticam, arthritidem, fluorem album, concipiendi impotentiam utero laxato, concepti emissionem, abortiendi proclivitatem.

783. Comparatur protracta lactea cum febre plethoricorum, inflammatoriâ, synocho imputri; atque ad hanc, tanquam ad febrim illam *cardinalem*, quâcum est major similitudo, reducitur; hinc ergò indicationes, & tota medendi ratio petenda.

784. Prior 776) medelam non petit: posterior sanatur,

1. Vitando frigida, aromatica, vinosa, calorem nimium foci, lectique; medicamenta calida, utut specioso aristolochicorum titulo superbientia; animi affectus validos, iram, terrorem præprimis; quiete corporis, animique conciliatâ.

2. Minuendo plethoram:

a) Diætâ tenui, antifebrili;

b) Excretiones sollicitando varias: scilicet, α) lactis effluxum e mammis: suctu tempestivo, indolente; earum fotu, epithemate laxante. β) perspirabilis materiæ: tepore lecti potûsque emollientis, sambucini, copiosi. γ) alvi: ope enematum, salium mediorum, magnesiæ muriæ, &c. δ) lochiorum: non aristolochicis, sed fotu emolliente hypogastrii, pudendi, vaginæ, uteri; injectione ex emollientibus. Quò autem natura vergit, eò præprimis ducendum.

c). Mittendo sanguinem, fovendo partem dolentem, in motu febrili nimio, nimium diuturno, inflammatorio; dolore alicubi fixo atque inflammatorio.

785. Medendum & mammis nimium repletis, turgidis, tensis, dolentibus, inflammatis, tempestivo suctu, non violento, priusquam inflammatio accesserit; omissio, si doleant: tum verò fotu, aut cataplasmate emolliente

applicato: tandem, inflammatione remiffiore, emolliendo-discutientibus.

786. Est autem (quod maximi faciendum) in totâ curatione inquirendum simul, an aliquid, & quantum accesserit huic feбри ex morbo populari, annuo æquè ac stationario; atque inde quoque agendorum rationes capiendæ.

FEBRIS PUERPERALIS.

787. Nulla febris est, quæ non aliquandò in puerperam cadat; ea verò præprimis, *quæ constitutioni præest.*

788. Hanc autem excitant in debiliore, quocumque puerperii tempore, subinde ultimis diebus graviditatis, præ cæteris partus ipse laboriosus, manu rudiore, ferro absolutus; fœces antiquæ, tempore graviditatis collectæ, acres, commotæ; abusus oleosorum, opiatorum, absorbentium, aristolochicorum, stragulorum; errores diætetici; aër non renovatus; febris lactea validior, diuturnior, malè curata.

789. Hinc patet, malè semper uteri, ejus appendicum, intestinorum, mesenterii, omenti, peritonei inflammationem statui pro hujus febris causâ; neque ubique aut saburralem, aut putridam esse:

Atque universim, non esse *specificam* febrim puerperarum, sed *eandem cum regnante, modificatam solum a puerperio.*

Inde ratio quoque diffensionis inter practicos.

790. Tamen pauperiores, hinc parcè, malèque passæ, vel & aliæ ex causâ quâcunque antecedente debilitatæ; tempore austrino, molli, aut pluvioso, subfrigido; in depressis habitantes, febrim pituitosam, longam, miliarem in puerperio sæpius experiuntur.

791. Practicorum examini subjicitur, an materies lactea corpus oberrans toties, ut arbitrantur, ad diversas partes corporis deponantur.

An verò sæpius ob febrim auctam varia loca, præ-

primis glandulosa, aut antea obstrueta, inflammantur, suppurent, aut lympham phlogisticam crisi erroneâ in proxima cava dimittant; ut idcirco aut pus, aut materies inflammatoria pro semicoagulato lacte imposuerit.

Id quidem frequenter accidisse, expertus novi.

FEBRIS LENTA HECTICA.

792. Febris consuetos terminos morborum acutorum egressa, per menses, quin & annos protensa, ad speciem mitis, toleratu facilis, plerumque tamen serò perniciosa, vocatur *lenta*:

Sique inde corpus plurimum extenuatur, adipe ferè omni consumto, *hectica*, *tabifica*, *depascens* dicitur.

793. Inde (792) dignoscitur a *lentâ pituitosâ* (376); præprimis verò ex augmento caloris febrilis a pastu semper observato, ex functionum animalium & naturalium læsione minore, vitalium verò majore; majore euphoriâ morbi.

794. Sensim obrepit, ab ægro non animadversa initio; pulsus modicè accelerati, contracti, subduri, vibrantes, potissimum a pastu & vesperi; calor solito auctior, assiduus, manum diutiùs admotam fere urens, ægroto tamen vix molestus, nisi sumto cibo, in volis manuum, pedumque plantâ; cutis crassa, arescens, strigosa; urina parca, colorata intensius, cum enæoremate pingui, versicolori, supernatante, aut cum sedimento albido, mucoso, puriformi, rubello; alvus initio rara, ficcave, fluens tandem atque colligans; sudores nocturni, copiosi, inæquales, ad jugulum, sternum, scrobiculum, frontem & partem capitis capillatam, uberrimi, febris quidem remissionem ad auroram, sed debilitatem, maciem, marasum inducentes; cibi desiderium vix imminutum, faucibus ficcis, siticulosis, calentibus, assiduo; respiratio multum citatior a modico motu; tussicula sicca cum anxietate,

morositate, maximè a pastu; lassitudo continua, vesperi major ægroro licet erecto, membrave trahente; color faciei vel subauriginosus, terreus, squallidus, vel a cibo rubore genarum spectabilis, dum cætera pallent; somni turbati insomniis, vigiliis per vices, non reficientes.

Tempora cavantur, refugiunt oculi, defluunt carnes, maximè femorum, surarum, brachiorum, mammæ, nates, capilli.

Hinc omnis pinguedinis colliquatio, macies, atrophia, marasmus.

Tandem diarrhœa primò per vices, nunc assidua, valde debilitans; æger nunc lecto affigitur plerumque: tument infima crura, pedesque tumore aquoso.

Interim mens plerumque mire tranquilla, aut suâ forte contenta, aut spe certâ salutis lactata, in futuros annos facienda proponit.

Tandem cute vix ossibus hærente, ventris fluxu debilissimi, respiratione brevissimâ, sæpe non opinanter & placidè, dum vires intendunt alvum ponendo, recumbendo, loquendo, moriuntur.

795. Subinde aptâ methodo per ætatem convalescere visi, pereunt autumno: vel hyeme superatâ, pereunt primo vere.

796. Nonnunquam exorsa instar acutæ, continuæ, aut remittentis abit in lentam hecticam, ordine, & symptomatibus dictis. (794).

797. Morbus juvenibus, atque infra ætatis acmen constitutis frequentior, letalior, atque inter hos scioribus, tenerioribus, calidioribus, quibusve major est irritabilitas, exquisitior sentiendi facultas, hæreditaria, vel acquisita.

798. Oritur 1. a causâ variâ, irritante, rodente, inflammante, assiduo applicatâ, uti pus, ichor, vermes, acre arthriticum, syphiliticum, scrophulosum,

Cancrosum, metallicum. Item a metastasi materiæ achorum, tineæ, scabiei, herpetis, et ulceris olim fœdi, nunc malè siccati.

799. 2. A causâ obstruente; liquida inspissante, coagulante; solida stringente; cibo, potu, morbo, medicamento, veneno.

800. 3. A causâ premente pulmones, hepar, ventriculum, ejusque pylorum, pancreas, lienem, glandulas mesenterii, ovaria, systemata venæ portarum; scilicet a tuberculo, scirrho, steatomate, gypso, ossiculo, cartilagine, callo, calculo, hydatide: inde viscerum actio turbata, impedita; humorum elaboratio prava, imperfecta; eorundem degeneratio multiplex, et acrimonia: inde febris, macies, atrophia, marasmus.

801. 4. A causâ in nerveum systema diù validdè agente, animi pathemate, potissimum tristi, irâ, mœrore, invidiâ, odio, zelotypiâ, nostalgia, curâ infomni, studiis nimis, nocturnis: inde eadem (800) mala irritabilitatem augendo, vires ventriculi coctrices minuendo.

802. 5. A nimiâ jacturâ.

α) Sanguinis: hæmorrhagiis variis, chronicis, repetitis; partu, abortu, hæmorrhoides; vomitu secesuque cruentis; phlebotomiâ.

β) Seris, lymphæ: sudoribus profusis, diabete, diarrhoeâ, leucorrhoeâ, abcessu; ulcere nimium manante, tumore lymphatico aperto, spinâ bifidâ referatâ.

γ) Succis salivalis, œsophagei, gastrici, enterici.

δ) Seminis: venere nimiâ, præmaturâ, solitariâ.

ε) Chyli: passione coeliacâ, diabete chyloso, ductuum chylum vehementium læsione.

ζ) Lactis: unde calor, febricula, constrictio, ardorque thoracis; inter scapulas dolor velut a rheumate, tussicula, subinde cruenta; palpitatio cordis;

hysterialis; pulsu vibrante, duro, contracto, genisque roseis.

803. Fit ergo a febre acutâ imperfectè judicatâ : scilicet

a) A febre inflammatoriâ suppressâ, non ex toto sanatâ : inde febricula assidua, chronica, calida pulmonum intemperies, peripneumonia latens, hæmoptoë parca, crebra tamen, vomica demum et phthisis (810) letalis.

b) A febre biliosâ malè curatâ, malè judicatâ : inde febricula vaga, remittens, annosa, urinis croceis, jumentosis, alvo irregulari, facie dilute flavâ, oculis similibus, ore amaro, læsa coctione; flatu multo; sudatiunculis nocturnis, olentibus, nidorosis, acribus; pustulis rubris et pruritu per corpus; macie, mentis mobilitate dignoscenda.

c) Non absimilia mala post febres putridas perversè curatas, malè terminatas.

d) A febre crysipelatosâ, rheumaticâ arthriticâ febriculæ longæ, depascentes, cum miro, varioque lusu systematis nervosi.

e) A febre variolosâ, febriculâ chronicâ, cum macie, tussiculâ, lippitudine, artuum dolore vago, carie hinc inde.

f) A morbillis, motus febriculosi, assidui, cum tussi catarrhali, longâ, in phthisin terminandâ.

g) Ab intermittente neglectâ, longâ, adstringentibus curatâ, viscerum abdominalium, potissimum hepatis, & totius systematis venæ portarum obstructio; inde febricula longa, depascens.

804. Prognosis his ferè circumscribitur :

Viscerum integritas; ætas par ferendo morbo; vis vitæ nondum projecta, causarum, quæ morbum fecerunt, nunc absentia; æger ipse obtemperans præceptis sagacis medici, salutem promittunt: contraria perniciem.

Hancque certò, si pus in viscere nobili collectum,

quod educi nequit; si scirrhus in simili viscere, magnus, ejusdem functionem impediens; si vires fractæ morbo, medicatione, senio.

Torositas multum celeriterque diminuta; diarrhœa crebrò revertens, consumens; dysenteria; lienteria; artuum superiorum tabes, inferiorum hydrops, supremum morbi stadium indicant, certamque mortem.

805. Methodus medendi erit: 1. generalis, ea ipsa quæ (595 ad 769); indirecta, symptomata, huc traducta; quotiescumque febris origo, natura, causæ materiales ignorantur, aut, licet cognitæ, nequeunt auferri directè.

806. Vel verò 2. particularis, ex febris ipsius naturâ intellectâ; vel ejus affinitate perspectâ, cum aliâ febre aliunde cognitâ, cardinali; illiusque ad hanc reductione.

807. Vel 3. peculiaris, quasi specifica, remedio peculiari, quasi specifico, certâ experienciâ probato.

808. Inde (805 ad 808) hæ regulæ statuuntur: scilicet,

a) Si sit status (803. a); febrim inflammatoriam non ex integro solutam, resolutioni tamen semper proximam, levio em, retusam, latentem, chronicamve effectam sanat vivendi ratio et medicatio antiphlogistica, continuata.

b) Si status (803. b. c. d. g.); profunt salia, acida, media, tamarindi, manna, fructus horæi multum saponacci, aquæ acidulæ, spadanæ dein, & frigidum infusum corticis peruviani, atque alia his analogâ quam plurima.

Curatio autem fit, si superveniat febris intermittens; si acuta, depuratoria; si diarrhœa foetida, dysenteria; eruptio cutanea, pustulosa, ulcerosa, herpetica. Solvitur & pedetentim modo quodam insensibili.

γ) Si fuerit (803. e) febris hectica ab acri vario-
loso oriunda, juvabit cita puris, forte alicubi jam collecti emissio, aut ejusdem, sive collecti, sive diffusi.

ad exteriora derivatio, fonticulo, rubefaciente, vesicante:

Ufus lactis cum aquis foteriis misti; ejus feri, simplicis, aut herbis convenientibus medicati, hydrogalactis, restaurantia demum, quorum amplissima classis selectum dabit.

δ) Febri lentæ a causâ (803. f) medentur dictâ (581.)

ε) A causis (801) producta febris hectica tollitur, 1. removendo causas animi pathematum, oblivione, affectu contrario, hinc itinere ad externos, persuasione. 2. corrigendo diathesin biliosam, ab affectu tristi inductam, aquis mineralibus, sale multo & aëre fixo ditioribus, mannâ, cassiâ, tamarindis, salibus mediis, acidisque, fero lactis vinoso, tamarindinato, lacte ebutyrato. 3. danda interea alimenta morbo opposita, antibiliosa, facile digerenda, cremorem hordei, orizæ, fructus horæos acidos, acido-dulces; carnes teneras; vinum dulce, edentulum, parcè sumendum. 4. firmando systema gastricum, nerveumque nimis irritabile, remediis tonicis, amaris, aromaticis, vinosis; cortice peruviano per modum infusi, decocti, extracti propinando; item actu frigidis ore assumtis, ano immixtis, corpori externo per modum balnei, frictionis, frontalis, &c. applicatis, dein rusticatione, motuque corporis equo, curru, saltu, &c.

Oriunda a causis (802) poscit remedia (808. ε. 3. 4.)

809. Ex hisce habetur ratio, cur in iis, quibus macies magna, febricula valde exigua, irritabilitas verò nimia est, ab acri saturnino, arsenicali, syphilitico, alvi fluxu pertinaci ob dysenteriam graviter multatis lac vaccæ, capræ, asinæ, nutricis, meracum, aquæ mistum aut fontanæ, aut foteriæ, parvis haustibus, crebris tamen, stomacho a cibis, bile, glutine libero, tepide datum tantopere profit; cur

ejus loco vitellus ovi recens aquæ mistus cum sacchari paxillo.

Cur decoctum radice salab lactis vices suppleat, ubi ob febrim intensiorem lac dari nequit; cur idem decoctum, itemque decoctum limacum, ostrearum febrilem a tussi convulsivâ residuæ sæpè tam bene medeatur.

Cur febriculam lentam a peractâ difficili dentitione faciat cortex peruvianus.

Cur in febre lentâ ab acti scabioso, achoroso, herpetico, muriatico decoctum viperarum, ranarum, testudinum.

Constat etiam, quæ sit vis constitutionis in hæc quoque febres, & quanti id sit in earum curatione faciendum.

PHTHISIS PULMONALIS.

810. Febris hectica ab ulcere pulmonum orta, est frequentissima, maximèque exitialis, atque idcirco peniculatim consideranda.

811. Si ulcus pulmones exederit ita, ut totus inde habitus corporis consumatur, *phthisis pulmonalis ægrum* afficere dicitur.

812. Cujus ulceris origo deducitur ab omni causâ, quæ valet sanguinem in pulmonibus ita sistere, ut in materiem purulentam abire cogatur.

813. Hæ causæ possunt referri: imo. ad ipsam corporis temperiem illam, quâ vergunt in hæmoptoën primò, hinc in ulcus loci erosi. Hæc consistit

a) In teneritudine vasorum arteriosorum, & in impetu acrioris utcumque sanguinis: cognoscitur conspectu tenellorum vasculorum, & totius corporis; collo longo, thorace plano, & angusto; scapulis depressis, sanguine valde rutilo, tenui, dissoluto, acri, calido; colore valde candido, & amcæno roseo; cute pellucidâ; hilaritate, & subtilitate præcoci ingenii.

Præfente hac dispositione, sæpe hæreditariâ, eâque ætate, quâ vasa, incrementi apicem adeptâ, ulteriori productioni suæ resistunt, adeoque intra 16tum, & 36tum ætatis annum sanguis augetur copiâ, acrimoniâ, impetu.

β) In eâ debilitate viscerum, quâ ingesta, suâ indole nimis tenacia, obstructions, putrefactiones, acrimonias suscipiunt, hisque dein malis erosa vasa, post hæmoptoën, exulcerant: cognoscitur levi febriculâ, tussiculâ siccâ, calore majori, rubore labiorum, oris, genarum, auctis & insurgentibus, quo tempore novi chyli in sanguinem ingressus; facili sudore dormienti; debilitate; anhelitu ad minimum motum magno.

γ) In eâ conditione viscerum ventris imi, ubi sanguis venæ portarum aut ob copiam, lentorem atrabiliarium, aut ob viscera a causis præviis obstructibus impervia, tardiùs movetur, abundantius congeritur; unde plethora abdominalis: inde reliqui sanguinis ad superiora nisus major, ejusdem per pulmonalia vasa transpressio laboriosior; in eâdem vis major; horum distractio, ruptura: inde hæmoptoë, & quæ hanc excipiunt mala.

Cognoscitur, 1. scientiâ causarum obstructentium olim prægressarum, & signis viscerum obstructorum; 2. ex habitu corporis *εὐκαρπύς*, ventricosi, opiparè pasti, desidiiosi, atque ex repletione hypochondriaci, hæmorrhoidarii.

814. Hujus verò conditionis effectum, hæmoptoën accelerant

1. Omnes consuetæ excretiones interceptæ, maximè sanguineæ, ut hæmorrhoidalis, uterina menstrua, lochiorumve, hæmorrhagia narium, missio sanguinis consuetæ, imprimis in plethoricis, vel truncatis membra.

2. Vis quæcunque magna pulmonibus illata, tussi, clamore, cantu, cursu, nixu corpori ingenti, irâ, vulnere quocumque quâcunque causâ inflictio.

3. Victu acri, salino, aromatico; potu simili; vitâ;

morbo alio, unde copia, acrimonia, velocitas, rarefactio, calor sanguinis augetur; unde in febris acutis, peste, variolis, scorbuto, toties contingit.

815. Hinc (814) oritur cum dolore levi, calore modico, angustâ oppressionis in thorace perceptis; exit sanguis plerumque floridus, coccineus, spumans, cum tussi, strepitu pulmonis, fibris, membranulis, vascula, carunculas, referentibus; pulsu molli, parvo, undoso; anhelitu; sapore salso in ore antegresso.

816. Curatur 1. venæ sectione largâ, tertio quoque die ad quartam usque vicem, repetitâ, vel donec signa vel plethoræ, vel occultæ peripneumonix integrè disparuerint. 2. medicamentis refrigerantibus, incrassantibus, demulcentibus, mucilaginosi, lenientibus, diù usurpatis, intermixtis subinde lenissimis diacodiatis. 3. sex rebus non naturalibus ita directis, ut adversissimæ sint causis (813. 814.) enarratis: maximè victu, vitæque, blandissimis semper continuatis; quo vegetabilis diæta imprimis facit. 4. corrigendo specificam naturam causæ vel morbi singularis (813. α β γ).

817. Ubi semel accidit, sedatumque est (816), quibuslibet 6 mensibus per aliquot annos mittendus sanguis, aut etiam sæpius, copiam tamen minuendo.

818. Si verò ob magnitudinem mali (815), stiptica malè applicata, neglectamve veram medendi methodum (816), post sputum sanguinis oritur dispnoea, assiduò increfscens; horror vagus; calor ruborque genarum; tussicula sicca; febricula hæctica; sitis major; debilitas; gravitatis in thorace sensus, signat, vulnus hæmoptoës jam collectam circa labia sua, & sub crustâ arefacti cruoris, materiem mutare in pus, collectionem abire in vomicam tectam, quâ ruptâ, in ulcus pulmonum apertum.

819. 2do. Oritur itidem collectio hæc puris, præter causas dictas (813. 814), a pleuritide, & peripneumoni quâcunque, terminatâ in apostema (146 ad 150): cognoscitur iisdem signis (146 ad 150).

820. 3tio. Quin empyema (150) ortum potest rodere, eliquare, consumere pulmonem, ut fiat idem morbus, ac si proprio hic ulcere absumeretur (215 ad 218. 150 No. 4.) ; cognosciturque signis ibidem positis.

821. Unde liquet, quænam signa sint cognoscendi ulceris pulmonalis, etiam tecti, quot diversæ ejus causæ, quam diversæ species, ut & quam diversa phthisis.

822. Effectus verò ulceris pulmonalis jam facti, sed tecti, nomine vomicæ, hi ferè observandi: puris acrimonia, copia, putredo quotidie auctæ: membranæ hoc coërcentis dilatatio, corrosio, maceratio: vasorum sanguiferorum, bronchialiumque conversio in pus: totius pulmonis, vel alterutrius lobi consumptio purulenta: tussis fere perpetua sicca, vel sputa solo concussu tussiculoso abrafa promens: sanguinis in ulcus affluentis conversio in pus: vomicæ propagatio in pulmone: vomicæ hujus perruptio in laryngis tubos: puris suffocans aliquando secretio, vel quotidiana cum tussi, ingens, in aquâ subsidens, coacta, dulcis, pinguis, foetida, alba, rubra, flava, livida, cineritia, strigmentosa, igni imposita carnem asiam spirans foetidam: vomicæ perruptio in cavum thoracis, unde respiratio difficillima, phænomena empyematis (150. N°. 4. 5.) Tum respiratio pessima; consumptio omnis sanguinis, chylique in pus; nutritivi præparatio sublata; solidorum consumptio ferè integra; febris hæctica cum pulsu parvo, languido, calore ad superiora acri, genis rubentibus, facie hippocraticâ; anxietas inexplicabilis circa vesperam plerumque; sitis magna, sudor nocturnus ingens; pustulæ rubræ; pedum, manuumque inflatio a parte affectâ; debilitas summa; vox rauca; capillorum defluvium; pruritus toto corpore, cum pustulis aquosis; diarrhœa flava, foetida, purulenta, cadaverosa, frequens, tenesmo-

des, debilitans; sputi suppressio; mors. Unde regulæ hæc perspiciuntur:

823. Phthisis hæreditaria omnium pessima, nec sananda, nisi cum præcautione hæmoptoës.
2. Phthisis ab hæmoptoë per vim externam, sine vitio interno præexistente, levissima est, cæteris paribus.
 3. Phthisis (2), in quâ subito rumpitur vomica, exspuitur pus album, coctum, æquale, facile, respondens copiâ ulceri, sine siti, cum appetitu, digestionem, secretionem, excretionem bonâ, difficulter quidem, tamen sanari potest.
 4. Phthisis ab empyemate insanabilis.
 5. Sputa gravia, solida, olentia, dulcia, cum signis ultimis (822), desperata.

824. Postquam vomica jam facta in pulmone, indicatio oritur medica, eam illic maturare, rumpere: quod fit victu lacteo, vapore tepido, expectorantibus: ubi rupta, tum

1. Sanguinem liberare a diathesi phlogisticâ, post hæmoptoën a causâ (813. a) ferè semper residuâ, oportet.
2. Ulcus quantocyus consolidare.
3. Hujusmodi in corpus ingerere, quæ minimam requirunt vim, ut per pulmones fluere, ibique subigantur; tamen nutrire apta, & inflammationis in ulcere ambitu, purisque inde refectioni inepta.

825. Primæ indicationi satisfacit ope medicaminum refrigerantium, nitratorum, emollientium, emulso-
rum tenuium ex amygdalis dulcibus, et seminibus frigidis confectorum, omni formâ, magnâ copiâ, parvulo tamen haustu vice singulâ, diu tepideque forbillandorum.

826. Alteri verò:

1. Prohibendo medicamina calefacientia, sanguinem rarefacientia, ad pulmones determinantia; illius motum, copiam, acrimoniam augentia, quocunque

specioso titulo, abstergendi, depurandi, consolidandi, remedii vulnerarii, balsamici, antipyici, antiseptici commendata, tussim moventia, interna, externa; motum; equitationem.

2. Conciliando quietem maximam ulceratæ parti, quod fit pace mentis, corporisque; hinc decumbendo assiduò, abstinendo ab omni voluntario exercitio pulmonis, ut is quam minimis inspirationibus vexatus admittat ulceris sanationem.

827. Ad tertiam indicationem ptisanæ, cremores, serum lactis, lac ebutyratum, hydrogala, & victus e vegetabilibus præparatus spectat.

828. Curatio verò hujus morbi palliativa maximè spectat tussim, anxietates, alvi fluorem.

829. Quibus occurritur diætâ (827), opiatis cautè adhibitis, liquidis calidis.

830. Ex his liquet, quæ sit, remediorum methodorumque æstimatio, quas praxis commendat in phthisi pulmonali.

An & quando cortici peruviano sit locus, & cur obit sæpius.

Cur ver & autumnus tabidis funestus, & quonam mortis genere; quid extispicia tunc doceant.

Unde curationis difficultas in sanando ulcere pulmonum.

Cur morbus hic in urbibus, & in quibus, & cuiusnam hominum generi, sexui, ætati sit insidiosior.

Quæ prophylaxis in familiis gentilitiæ phthisi obnoxiiis.

Quando setaceum, fonticulus, rubefacientia assiduò applicata ad brachia, sub usu lactis asinini, hydrogalaxis, decocti cerealium, radicis salab, et aquis seltanis lacti commistis phthisi pulmonali medeantur; & a quâ causâ oriundæ.

Quid sit illud Hippocratis; sanguinem ex pulmonibus spuere, vel eundem spuere ex hepate.

Cur hæmoptoë largâ, subito ortâ, in non prædisposito, sine febre, aut eâ mox desinente post sputum,

rarò in phthifin abeat, & sæpiùs fanetur cum constantiâ; contrarium verò fiat in casu oppofito.

P H T H I S E S A L I Æ.

831. Ut ab ulcere pulmonis, ita hepatis, lienis, pancreatis, meferaei, renum, uteri, vesicæ, &c. phthifis produci potest, cujus cognitio, prædictio, effectus, curatio, palliatio facilè ex iisdem fontibus petitur ab eo, qui visceris cujusque effectus naturales perspectos habet. *De dictis (791 ad 831) vide Trnka historia febris hæcticæ, &c.*

M O N I T A E T P R Æ C E P T A.

832. Febre nondum determinatâ, ab usu remediorum heroicorum abstineto: utere methodo solum indirectâ, generali, adversus symptomata generalia, eminentiora febris incognitæ (595 ad 769.)

Indicatione incertâ, maneat in generalibus.

Nunquam aliquid magni facias, ex merâ hypothesi, aut opinione.

833. Hâc methodo plurimùm fit boni: Magni momenti est, non nocere; neque admittere, ut adstantes ægro noceant, aut æger sibi. Subinde solum licet hâc negativâ medicatione uti.

834. Neque febre primùm *incipienti* & *levi* remedia *magna* opponas, et ipso morbo majora.

835. Eadem symptomata morbi non omninò idem significant, si non eadem constitutio temporis.

836. Qui enim solam morborum externam faciem & eorundem apparentias spectabit, eosdem morbos quovis anno, & quâvis anni parte sibi videbitur videre, & re ipsâ differentes eidem methodo malè subjiciet (46.)

837. Atque idcirco cognitis ægri sexu, ætate, conditione, vitæ genere, morbis prægressis, præsentisque

febris decursu intellecto, nondum formes diagnofin; nisi & febrim ftationariam & annuam confideraveris: hæc tria completam dabunt notionem morbi (59.)

838. Hinc tempora oportet femper follicitiffimè expendere.

839. Neglectum hoc ftudium constitutionum ftationarium, annuarumque, earum tranfitûs, fucceffionis, commiffionis, et corregentium morborum, pleurarumque epidemiarum descriptiones mancas fecit.

840. Defideratur enim hiftoria naturalis fynchroniftica, constitutionum variarum, per plures confequenter annos, ex iifdem principiis juxta ductum naturæ femper veridicæ, in differentibus plagis obfervatarum.

841. Cautus fis in emeticis & purgantibus propinandis, iterandis, ne figna faburræ *fallacia* habeas pro *veris* (251).

842. Continuato ufu emeticorum, purgantium, fordes, mucus, inappetentia, &c. sæpe augentur ab humorum falivalium, œfophagei, gastrici, enterici, biliofi, auctâ *secretione* ob ftimulum, organis harum *secretionum*, *excretionum*, applicatum.

843. Si dubites de evacuatione inftituendâ, notandum, eam plerumque plus nocere præter rem factam, quam omiffam, ubi fuerat indicata.

844. Si tamen dubites de evacuatione inftituendâ, evacuationes fiant *exploratoriæ*, per enemata, eccoproctica, exiguas phlebotomias, &c. inde enim indicationum certitudo eruitur non raro.

845. Ne maneat totus in *unius* febris ideâ, ut complicationis fis immemor, aut tranfitûs.

846. Sed efto perattentus & cautus in diverfarum februm differentes methodos requirentium commiffione.

847. Vix non in omni febre (malignâ exceptâ) aut prodeft, aut faltem non nocet, curam a methodo plus minusve antiphlogifticâ aufpicari.

848. Atque in omni phlogoseos concursu cum aliis vitiis quibuscumque, prima ratio habenda est inflammationis.

849. Medicus in assiduo popularium morborum studio versetur, ut & præsentis febres aptè sanet, & imminetibus prophylaxin requisitam opponat.

850. Febres enim populares sæpius ob pravam medendi methodum occidunt, quam ob deleteriam quamdam ipsarum naturam.

851. Non mireris hanc febrium hucusque explicatarum paucitatem, cum mille modis sibi jungi, succedere, intendi, itemque singulæ mille formis ludere possint, ut idcirco infinitus propemodum febrium diversarum numerus videatur, quas tamen firmè omnes ad paucas essentielles, tanquam *elementares* revocabis (32).

852. Videntur enim novæ febres oriri sæpius, ubi solum est notæ cujusdam febris forma nova, modificatio, complicatio, tendentia, successio, intensio, & lusus novus.

853. Febres autem intermediæ ad has *elementares*, seu *cardinales* sunt reducendæ.

854. Atque idcirco, simulque ob dictas, (851) variationes innumeras, paucarum licet cardinalium febrium medico opus in febribus curandis sagacissimo, summè industrio, summè attento, perseverante, nec imprudenter festinante, indicationibus solum certis, remediis solum simplicissimis inhærente; neque spe, neque metu, neque pervicaciâ, neque præfidentiâ, neque aliud agendo, neque novitatis studio in transversum acto.

F I N I S.

PLATE 13

